

Innvandring og innvandrere 2004

Kristian Rose Tronstad (red.)

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

Statistical Analyses

In this series, Statistics Norway publishes analyses of social, demographic and economic statistics, aimed at a wider circle of readers. These publications can be read without any special knowledge of statistics and statistical methods.

© Statistisk sentralbyrå, november 2004

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen, vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-6701-3 Trykt versjon

ISBN 82-537-6702-1 Elektronisk versjon

ISSN 0804-3221

Emnegruppe

02 Befolkning

Omslag: Siri Boquist

Trykk: Lobo Media as/400

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimalskilletegn	,

Forord

Hensikten med publikasjonen er å samle ulik statistikk som handler om innvandrere i Norge. Det er lagt vekt på å presentere tidsserier som sier noe om utviklingen innenfor forskjellige levekårsområder, og å oppdatere disse med så ferske tall som mulig. Det tas sikte på å oppdatere publikasjonen hvert år, annethvert år i papirversjon og annethvert år i en enklere Internett-versjon. Forrige publikasjon var SA 50 (Lie 2002), oppdatert på Internett; http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/arkiv/sa50/.

Data er hentet fra administrative registre, men også fra utvalgsundersøkelser. Dette kommer frem under hvert område. Statistikken blir produsert av ulike fagseksjoner i Statistisk sentralbyrå. Deler av statistikken om flyktninger er basert på data fra Utlendingsdirektoratet.

Kristian Rose Tronstad er koordinator for innvandrrelatert statistikk, og har vært redaktør for denne publikasjonen om innvandring og innvandrere. Lars Østby har kommet med verdifulle innspill under hele prosessen. Tanja Seland Forgaard og Minja Tea Dzamarija har skrevet kapittelet om innvandrerbefolkningen, og Trude Fjeldseth kapittelet om utdanning. Bjørn Olsen har skrevet kapittelet om arbeidsmarked, Mads Ivar Kirkeberg og Laila Kleven kapittelet om inntekt. Kapittelet om valg-deltakelse er skrevet av Arvid Olav Lysø, og Svein Blom har skrevet kapittelet om holdninger til innvandrere. Deler av teksten er hentet fra tidligere utgaver av samlepublikasjoner om innvandrere og innvandring, og fra tekster som er publisert tidligere i form av Dagens statistikk på Internett. Resten av publikasjonen er skrevet og/eller tilrettelagt av Kristian Rose Tronstad. Liv G. Hansen har tilrettelagt figurene.

Det er lagt vekk på å presentere innholdet med fokus på noen nøkkeltall, og at innholdet skal være lett tilgjengelig med oversiktlig tabeller og figurer.

Publikasjonen er gitt ut med støtte fra Kommunal- og regionaldepartementet.

Statistisk sentralbyrå
Oslo/Kongsvinger, 10. november 2004

Svein Longva

Innhold

1. Innledning	11
2. Innvandrerbefolkningen	17
2.1. Befolkningsstruktur	17
2.2. Demografiske endringer	34
2.3. Flyktninger	46
3. Utdanning	55
4. Arbeid	73
5. Inntekt	89
6. Valgdeltakelse	105
7. Holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk	115
8. Oversikt over innvandrrelatert statistikk	125
Referanser	141
De sist utgitte publikasjonene i serien Statistiske analyser	143

Figurregister

2.1.1. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn. 1. januar 1970-2004	18
2.1.2. De 20 største nasjonalitetsgruppene, etter innvandringsbakgrunn og landbakgrunn. 1. januar 2004	19
2.1.3. Folkemengden i alt og innvandrerbefolkningen, etter kjønn og alder. 1. januar 2004. Prosent	23
2.1.4. Befolkningspyramide for førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. 1. januar 2004	24
2.1.5. Befolkningspyramide for innvandrerbefolkning fra vestlige og ikke-vestlige land. 1. januar 2004	24
2.1.6. Andel norske statsborgere i innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn. 1. januar 2004. Prosent	25
2.1.7. Innvandrerbefolkningen i prosent av folkemengden. 1. januar 2004	28
2.2.1. Flyttinger til og fra utlandet. 1972-2003	35
2.2.2. Nettoinnvandring utenlandske statsborgere	36
2.2.3. Vestlige og ikke-vestlige statsborgere som fikk norsk statsborgerskap. 1977-2003	37
2.3.1. Befolkningspyramide for hele befolkningen i Norge og flyktninger. 1. januar 2004. Prosent	47
2.3.2. Antall asylsøkere til Norge. 1990-2003	49
3.1. Antall barn i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter, etter fylke. 15. desember 2003	56
4.1. Førstegenerasjonsinnvandrere som er sysselsatte, etter landbakgrunn og botid. 4. kvartal 2002	76
4.2. Registrert helt arbeidsledige i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn. I prosent av arbeidsstyrken. Utgangen av november 1999-2003	78
4.3. Sysselsatte flyktninger bosatt etter 1986, etter utvalgte fødeland samt sysselsatte innvandrere og sysselsatte totalt i prosent av befolkningen 16-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2002	79
4.4. Registrert helt arbeidsledige og deltakere på tiltak som er flyktninger, etter landbakgrunn samt arbeidsledige og deltakere i alt og de som er innvandrere. I prosent av personer i alt 16-74 år. 4. kvartal 2002	81
6.1. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn	110
6.2. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere, etter landbakgrunn og kjønn. Utvalgte land	110
6.3. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere, etter landbakgrunn og kjønn	111
6.4. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter landbakgrunn og kjønn	111
6.5. Aldersfordelingen i prosent blant stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn	113
6.6. Aldersfordelingen i prosent blant stemmeberettigede utenlandske statsborgere ..	113

Tabellregister

1.1. Ulike avgrensninger av personer med innvandringsbakgrunn/utenlandsk bakgrunn, etter statsborgerskap og innvandringskategori. 1. januar 2004	12
2.1.1. Folkemengde, etter landbakgrunn. 1970-2004. Utenlandsk landbakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen	20
2.1.2. Folkemengde, etter grupperingen av tre varianter av landbakgrunn, fødeland og statsborgerskap. 1. januar 2004	21
2.1.3. De 40 største nasjonalitetsgruppene, etter tre avgrensningsmåter av personer med utenlandsk bakgrunn/innvandringsbakgrunn. 1. januar 2004	22
2.1.4. Førstegenerasjonsinnvandrere, etter tid bosatt i Norge/første innvandringsår og landbakgrunn. 1. januar 2004	26
2.1.5. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter andel innvandrere i forhold til innbyggertallet i kommunen. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent	29
2.1.6. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter størrelsen på innvandrerbefolkningen. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent	30
2.1.7. Innvandrerbefolkningen i Oslo, etter to grupper av landbakgrunn. Bydeler. 1. januar 2004	31
2.1.8. Folkemengde, etter sivilstand, innvandrerbefolkningen sin landbakgrunn og kjønn. 1. januar 2004	32
2.1.9. Innvandrerbefolkningen, etter fem grupper av landbakgrunn og fylke. 1. januar 2004	34
2.2.1. Folkemengde 1. januar 2000 og 2004 og endringene i perioden 2000-2003, etter innvandringskategori. Absolutte tall	39
2.2.2. Folkemengde 1. januar 2000 og 2004 og endringene i 2003, etter innvandringskategori. Absolutte tall	40
2.2.3. Folkemengde 1. januar 2003 og 2004 og endringene i 2003, etter landbakgrunn. Utenlandsk bakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen. Absolutte tall	41
2.2.4. Flyttinger fra/til utlandet, etter fylke. 1996-2003	42
2.2.5. Overgang til norsk statsborgerskap etter tidligere statsborgerskap, gruppert etter verdensregion. 1977-2003	43
2.2.6. Inngåtte ekteskap, etter kvinnens og mannens landbakgrunn. 2003	44
2.2.7. Inngåtte ekteskap, etter kvinnens og mannens landbakgrunn. 1990	44
2.2.8. Inngåtte ekteskap, etter kvinnens og mannens landbakgrunn. Utvalgte nasjonaliteter. 2003	45
2.2.9. Skilsmisser, etter mannens og kvinnens landbakgrunn. 2003	45
2.2.10. Samlet fruktbarhetstall. 2001-2003	46
2.3.1. Flyktninger, etter landbakgrunn og flyktningstatus. 1. januar 2004	50
2.3.2. Flyktninger, etter landbakgrunn og botid i Norge. 1. januar 2004	51
2.3.3. Flyktninger, etter fylke. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent	52
2.3.4. Tallet på asylsøkere, etter land. 1988-2003	53
2.3.5. Antall personer som har fått vedtak om beskyttelse. 1990-2003	53
2.3.6. Enslige mindreårige asylsøkere, etter opprinnelsesland. 1995-2003	54
3.1. Barn i barnehager fra språklige og kulturelle minoriteter. 2000-2003	60
3.2. Barn i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter, etter barnehagens eierforhold. 2000-2003	60

3.3.	Barn i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter. Antall som ikke får/får tospråklig assistanse, etter fylke. 2003	61
3.4.	Elever i grunnskolen med morsmåls-, tospråklig og særskilt norskopplæring, etter fylke. 1. oktober 2003	62
3.5.	Elever i grunnskolen med morsmåls- og særskilt norskopplæring. Skoleårene 1992/93-2003/04	62
3.6.	Elever som får morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring, etter morsmål. 1. oktober 2003	63
3.7.	Overgang fra grunnskole til folkehøgskoler og videregående utdanning, etter innvandringskategori. 2002. Absolutte tall og prosent	64
3.8.	Elever i videregående opplæring, etter landbakgrunn og innvandringskategori. 1. oktober 2003	64
3.9.	Elever i videregående opplæring i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter kjønn og innvandringskategori. 2000-2003	65
3.10.	Elever i videregående opplæring, etter innvandringskategori, alder og kjønn. 1. oktober 2003. Prosent	66
3.11.	Elever med innvandrerbakgrunn som startet i grunnkurs for første gang høsten 1994 og 1997, etter fullført videregående opplæring i løpet av fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent	67
3.12.	Overgang fra videregående utdanning, etter innvandrerbakgrunn. 2002. Absolutte tall og prosent	68
3.13.	Studenter i høyere utdanning i prosent av registrert årskull (19-24 år), etter kjønn og innvandringskategori. 1997-2003	68
3.14.	Studenter i høyere utdanning i prosent av registrert årskull (25-29 år), etter kjønn og innvandringskategori. 1997-2003	69
3.15.	Innvandrere i høyere utdanning etter landbakgrunn, kjønn og innvandringskategori per 1. oktober 2003. 19-24 år. Absolutte tall og prosent	70
3.16.	Førstegenerasjonsinnvandrere i høyere utdanning, etter landbakgrunn og kjønn. Per 1. oktober 2003. 25-29 år. Absolutte tall og i prosent av registrert årskull 25-29 år	71
3.17.	Personer 16 år og over etter høyeste fullførte utdanning og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2002. Prosent	72
4.1.	Sysselsatte etter innvandringskategori, kjønn og generasjon. I prosent av personer i alt 16-74 år og absolutte tall. 4. kvartal 2001 og 2002	82
4.2.	Sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere, etter utvalgte fødeland. Absolutte tall og i prosent av befolkningen 16-74 år. 4. kvartal 2002 og 2003	83
4.3.	Sysselsatte etter kjønn, sysselsettingsstatus, landbakgrunn og generasjon. I prosent av personer i alt 16-74 år i hver gruppe og i absolutte tall. 4. kvartal 2002	84
4.4.	Personer med innvandringskategori som er selvstendig næringsdrivende i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 2002. Prosent	85
4.5.	Sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 2002. Prosent	86
4.6.	Registrerte helt arbeidsledige flyktninger, etter utvalgte fødeland. Absolutte tall og i prosent av befolkningen 16-74 år. 4. kvartal 2000-2002	87
4.7.	Registrerte helt arbeidsledige i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn. Absolutte tall og i prosent av arbeidsstyrken. Utgangen av november 1999-2003	88
5.1.	Andel personer i husholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under ulike avstander til medianinntekten. To ulike lavinntektsdefinisjoner. 1996, 1999 og 2002. Prosent	91
5.2.	Andel personer i husholdninger med ulike kjennetegn. 2002. Prosent	92

5.3.	Inntektsregnskapet for husholdninger. Hovedinntektstaker er i alderen 25-65 år (hele befolkningen) og er innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn. 2002. Kroner og prosent	94
5.4.	Andel personer med vedvarende lavinntekt. Prosent	95
5.5.	Inntektsregnskap etter familietype og landbakgrunn hvor hovedinntektstaker eller enslig forsørger er 25-55 år. Gjennomsnitt. 2002. Kroner	96
5.6.	Inntektsregnskap for innvandrerbefolkningen, etter familietype og utvalgte land. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger er 25-55 år. Andel av samlet inntekt og gjennomsnittsbet. 2002. Kroner og prosent	98
5.7.	Andel familier etter intervaller for inntekt etter skatt, etter familietype og landbakgrunn. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger er 25-55 år. 2002. Prosent ...	101
5.8.	Yrkesinntekt og sosialhjelp som andel av samlet inntekt. Ikke-vestlige innvandrere, etter familietype og botid i Norge. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger er 25-55 år og av dette "flyktningfamilier". 2002. Prosent	102
6.1.	Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn	108
6.2.	Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter statsborgerskap og kjønn	109
6.3.	Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter kjønn og botid	112
6.4.	Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter kjønn og botid	112
7.1.	Holdninger til noen påstander om innvandrere og innvandringspolitikk. 2002 og 2003. Prosent	116
7.2.	Holdning til påstand om innvandrere og lik mulighet til arbeid. 2002 og 2003. Prosent	118
7.3.	Holdning til påstand om at innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig. 2003. Prosent	118
7.4.	Holdning til påstand om innvandrere og adgang til opphold i Norge. 2002 og 2003. Prosent	119
7.5.	Holdning til noen påstander om kontakt og nære relasjoner til innvandrere. 2002 og 2003. Prosent	119
7.6.	Holdning til noen påstander om kontakt og erfaring med innvandrere. 2002 og 2003. Prosent	120
7.7.	Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk. 1993-2000. Prosent	121

Kristian Rose Tronstad

1. Innledning

Denne publikasjonen handler om omfanget av innvandring og innvandreres levekår i Norge. Innvandrerbefolkningen i Norge er en svært sammensatt gruppe, med bakgrunn fra 206 land og selvstyrte regioner (Østby 2004a, 2004b). Når det fokuseres på innvandrere og deres levekår, er det ofte negative forhold som blir stående i sentrum. I hele befolkningen varierer levekår med alder, kjønn, utdanningsnivå, men for innvandrere er levekårene i tillegg påvirket av forhold som botid i Norge, landbakgrunn og bakgrunn for innvandringen. Det er derfor viktig å tydeliggjøre slike forskjeller i statistikken så langt det lar seg gjøre.

Hvorfor fokusere på innvandrere? (Østby 2001a)

Statistikk om innvandrere kan gi oss et bilde av om innvandrere skiller seg ut fra resten av befolkningen på viktige samfunnsområder. Det kan gi oss en pekepinn på innvandreres situasjon i det norske samfunnet, og hvorvidt situasjonen endrer seg over tid. Kunnskap om innvandrernes situasjon i Norge er viktig av flere grunner: Manglende kunnskap kan gi grobunn for synsing og løse antakelser i offentlig debatt om innvandrere og innvandring. Med økt kunnskap om innvandreres bakgrunn og levekår, kan det skapes større forståelse mellom innvandrere og andre nordmenn. Et godt

faktagrunnlag er viktig som styringsinformasjon og som beslutningsgrunnlag for politikere som skal treffe viktige avgjørelser som berører omfanget av innvandringen og innvandreres situasjon i Norge.

Studere innvandrere som individ eller gruppe?

Mange er opptatt av at innvandrere må studeres som individ, og at dette er viktigere jo lenger tid det er gått siden innvandrerens kom. Dette er et forståelig standpunkt, men i statistikk kan dette likevel ikke være en rettesnor. I denne analysen er vi avhengig av å dele inn i grupper og kategorier, og våre kategorier bygger ofte på at grupper skal være gjensidig utelukkende. En plasseres enten som innvandrer, eller en som ikke er innvandrer, og en kan bli ledet til å tenke "dem" til forskjell fra "oss". Men "oss" er ikke naturlig en homogen gruppe, og vi bør være varsom med å oppfatte "dem" som en ensartet gruppe. En er sjelden "bare" innvandrer i statistikken, en er samtidig medlem av andre kategorier som småbarnsmor, bilfører, skatteyder, høyskolelektor, skoleelev, fastlegepasient osv.

Er det stigmatiserende å være i fokus?

Dersom en føler seg lite velkommen eller til og med er utstøtt av et samfunn, er det trolig en ekstra belastning å være i fokus,

selv om det er som gruppe og ikke som individ. Vi skal derfor alltid være forsiktede med hvordan resultater fra statistiske undersøkelser presenteres. Feilaktig bruk av statistikk *kan* virke stigmatiserende.

Den samlingen av deskriptiv empiri som finnes i denne publikasjonen kan lett oppfattes som en elendighetsbeskrivelse. Vi mener likevel at fokuset som legges på mangfold og nyanser er viktig, også for å unngå en ensidig beskrivelse av en elendighet som ikke finnes. Beskrivelser av negative situasjoner vil ofte være et nødvendig, men ikke tilstrekkelig grunnlag for å endre en vanskelig situasjon.

Innvandrere – 580 000 eller 200 000?

Det er ulike måter å definere begrepet innvandrere på. Avgrensningen av hvem som skal kalles innvandrere vil avhenge av formålet med definisjonen. Det finnes ingen ideell definisjon som er hensiktsmessig for alle formål. Forskjellige avgrensninger og kategoriseringer vil nødvendigvis gi ulike utslag på statistikken. Det er viktig å kjenne avgrensningen for å vite hva som danner grunnlag for generaliseringen.

I juridisk sammenheng vil ofte statsborgerskap være det avgjørende kriterium. Per 1. januar 2004 var det ca. 200 000 utenlandske statsborgere i Norge. Velger en å ta utgangspunkt i statsborgerskap, får en imidlertid ikke med de med utenlandsk bakgrunn som etter hvert har blitt norske statsborgere.

I andre sammenhenger kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i personer født i utlandet. Per 1. januar 2004 var det ca. 350 000 som var født i utlandet, men over 32 000 av disse var adopterte eller født i utlandet av to norskfødte foreldre. I tillegg til at barn født i utlandet av to norskfødte foreldre og adopterte blir med i avgrensningen, kommer over 25 000 barn født i utlandet med en norskfødt forelder med. SSB har valgt å trekke inn foreldrenes fødeland i definisjonen av innvandrere.

Tabell 1.1 viser befolkningen etter ulike avgrensninger i forhold til statsborgerskap og innvandringsbakgrunn.

Tabell 1.1. Ulike avgrensninger av personer med innvandringsbakgrunn/utenlandsk bakgrunn, etter statsborgerskap og innvandringskategori. 1. januar 2004

	Innvandrer- befolkningen	Utenlandske statsborgere	Utenlandsfødte
Befolkningen i alt: 4 577 457			
Innvandrerbefolkningen			
Førstegenerasjonsinnvandrere	289 104	177 051	289 104
Barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre	59 836	12 225	-
Innvandrerbefolkningen i alt	348 940	189 276	289 104
Personer med annen innvandringsbakgrunn			
Født i utlandet med en utenlandsfødt forelder	25 729	3 772	25 729
Født i Norge med en utenlandsfødt forelder	167 493	9 470	-
Født i utlandet av to norskfødte foreldre ¹	32 447	547	32 447
Personer med innvandringsbakgrunn i alt	574 609	204 731	347 280

¹ Utenlandsadopterte er inkludert her.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Innvandrerbefolkningen = Personer med to utenlandsfødte foreldre

Slik Statistisk sentralbyrå (SSB) per i dag avgrensner og definerer *innvandrerbefolkningen*, består den av personer med to utenlandsfødte foreldre. Innvandrerbefolkningen består av førstegenerasjonsinnvandrere og barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Førstegenerasjonsinnvandrere er, slik SSB definerer det, personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre ble tidligere kalt andregenerasjonsinnvandrere. Adopterte og personer med én utenlandsfødt forelder er ikke med i det SSB kaller innvandrerbefolkningen. Det finnes imidlertid en videre definisjon, personer med annen innvandringsbakgrunn, hvor disse personene også er med.

Kontinuerlig vurdering av begrepsbruken

Samfunnet og befolkningssammensetningen endrer seg over tid. Det samme gjør språkbruk, begrepenes meningsinnhold, og dessuten behovet for statistikk om ulike grupper. SSB vurderer kontinuerlig begrepsbruken og kategoriene som benyttes. Med jevne mellomrom foretas det en større gjennomgang av definisjoner og betegnelser. SSB streber etter å presentere dataene på en mest mulig nøytralt beskrivende måte. SSB hadde en større gjennomgang av standard for innvandrergruppering i 1993, og har i 1999 gjennomført en høring av begrepsbruk og kategorisering som benyttes i innvandrerstatistikken. Et resultat av denne høringsrunden var at SSB valgte å bytte ut betegnelsen andregenerasjonsinnvandrer (Lie 2002). Nylig lanserte regjeringen stortingsmeldingen *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*, og argumenterte her for at barn av innvandrere ikke skal omtales som innvandrere,

men som *etterkommere*¹. I denne publikasjonen vil begrepet *etterkommere*, der det forekommer, bli brukt om personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Skal vi lage statistikk om innvanderes etterkommere og inkludere dem i innvandrerbefolkningen?

I mange tilfeller er det ikke relevant å se på førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere (personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre) under ett. Det er jo bare førstegenerasjon som har innvandret til Norge, og barn født i Norge av utenlandsfødte foreldre trenger ikke nødvendigvis å skille seg nevneverdig fra andre som er født i Norge. For mange formål er det derfor hensiktsmessig nettopp å se på disse gruppene hver for seg. Der hvor det har vært hensiktsmessig og mulig å se på disse gruppene for seg, har vi forsøkt å gjøre det. Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre ble inkludert i definisjonen av innvandrerbefolkningen, fordi en så et spesielt behov for mer kunnskap om denne gruppens integrasjon. Sentralt står spørsmålet om etterkommerne følger et mønster som ligner førstegenerasjonsinnvandrere på ulike levekårsområder, eller om de i økende grad ligner befolkningen for øvrig. Barn av førstegenerasjonsinnvandrere som er født i Norge er fremdeles unge, og det er ikke like relevant å se på dem i alle sammenhenger. Per 1. januar 2002 var ca. 60 prosent (34 000) av dem fremdeles under 10 år.

Landbakgrunn

Vi tenker kanskje ikke på svensker og engelskmenn når vi i dagligtalen snakker om innvandrere. De er lite synlige i det norske samfunnet, og kommer fra land med kulturhistorie og tradisjoner som ikke er veldig ulike norske. SSB registrerer ikke i noen sammenheng etnisitet,

rase, hudfarge eller personer som på noen måte er utseendemessig annerledes enn majoritetsbefolkningen. Vi lager derfor heller ikke statistikk på bakgrunn av slike kategoriseringer.

Vi lager imidlertid kategorier på bakgrunn av landbakgrunn, og i denne publikasjonen har vi valgt å fokusere en del på gruppering i forhold til enkeltland. Når en ser på grupper med forskjellig landbakgrunn, finner en ofte at det er signifikante forskjeller i levekår fra gruppe til gruppe. Dette har å gjøre med at det er store forskjeller i botid, at personene kommer fra til dels svært forskjellige samfunn under forskjellige omstendigheter og er rustet med forskjellige forutsetninger for å klare seg i det norske samfunnet. Her må det likevel understrekes at en gruppering i forhold til landbak-

grunn også innebærer en generalisering. En hjemmевærende husmor i en bygd i Norge kan ha vel så mye til felles med en dame på samme alder fra USA, som med en tenåringsjente i Oslo.

For en del formål slås landene også sammen i større grupper. Innvandrere fra Norden blir gjerne skilt ut som en egen gruppe. Europa deles i øst og vest. Dette fordi skillet, på tross av politiske endringer, fortsatt har relevans i innvandrer-sammenheng. Vestlig og ikke-vestlig blir benyttet til geografiske og substansielle grupperinger. Med vestlige land menes Norden, Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania. Med ikke-vestlige land menes Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Tyrkia slås sammen med Asia. Dette fordi vandringene mellom Norge og

Definisjoner og betegnelser

Førstegenerasjonsinnvandrer: Dette er personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Førstegenerasjonsinnvandrere har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Innvandrerbefolkningen er summen av de to foregående grupperingene, og omfatter personer som har to utenlandsfødte foreldre, eller mer presist: Personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge. Innvandrerbefolkningen omfatter dermed førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Personer med innvandringsbakgrunn omfatter en større gruppe personer enn innvandrerbefolkningen. Følgende inndelinger blir benyttet for personer med innvandringsbakgrunn:

- Førstegenerasjonsinnvandrer uten norsk bakgrunn
- Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre
- Utenlandsadopterte
- Utenlandsfødte med en norskfødt forelder
- Norskfødte med en utenlandsfødt forelder
- Født i utlandet av norskfødte foreldre

Innvandringskategori viser til ulike avgrensninger av personer uten/med innvandringsbakgrunn. Foruten gruppene som er nevnt under "Personer med innvandrerbakgrunn" er "personer uten innvandringsbakgrunn" en gruppe.

Fødeland er hovedsakelig mors bosted ved personens fødsel.

Landbakgrunn er eget, eventuelt mors, eventuelt fars utenlandske fødeland. Personer uten innvandringsbakgrunn har kun Norge som landbakgrunn. Når begge foreldrene er født i utlandet, er de i de aller fleste tilfellene født i samme land. I tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland, er det altså mors fødeland som blir valgt.

Tyrkia ikke følger et vesteuropeisk mønster, sett i et demografisk perspektiv. USA og Canada utgjør en gruppering, og i noen tilfeller er Oseania (som består overveiende av Australia og New Zealand) slått sammen med Nord-Amerika. Tredje verden omfatter de samme landene som i ikke-vestlige land, eksklusive Øst-Europa. Grove landgrupperinger er ikke like godt egnet dersom forskjellene innad i gruppen er større enn forskjellene mellom grupperingene.

Flyktninger

Mens noen innvandrere har kommet til Norge av arbeidsgrunner eller blitt familiegjennforent med personer som har det, har andre kommet hit av fluktgrunner. Flyktninger inngår i statistikken over innvandrerbefolkningen; de er førstegenerasjonsinnvandrere. Noen ganger kan det imidlertid være hensiktsmessig å skille flyktningene ut som en egen gruppe i statistikken. Dette fordi det viser seg at mange flyktninger har betydelig dårligere levekår enn resten av befolkningen, især dersom de har bodd kort tid i landet. Slike forhold gjør det spesielt viktig å følge utviklingen over tid.

Avgrensningen av hvem som regnes som flyktning varierer. I SSBs bruk av begrepet menes personer med utenlandsk fødeland bosatt i Norge som en gang har kommet til landet av fluktgrunner, og som har fått innvilget opphold i landet som flyktning eller på humanitært grunnlag. Familiegjennforente til disse personene blir også regnet som flyktninger.

Noe av statistikken vi presenterer er hentet fra Utlendingsdirektoratets (UDI) publikasjoner. Vi gjør oppmerksom på at tallene fra UDI og fra SSB kan være noe forskjellige, grunnet metodiske forhold. I SSB oppdateres informasjonen ved at

dataene fra UDI kobles mot ulike befolkningsfiler.

Valg av statistikk

I denne publikasjonen har vi lagt vekt på muligheten for å sammenligne informasjon om innvandrere fra år til år, og tatt utgangspunkt i løpende statistikk. Dette for å kunne følge utviklingen på de forskjellige levekårsområdene over tid. Noen levekårsforhold som helse og boforhold blir belyst i egne levekårsundersøkelser som foretas med lengre tids mellomrom. Resultatene av disse undersøkelsene blir beskrevet i egne rapporter utgitt av SSB (f.eks. Blom 1998).

Så langt det er mulig har vi forsøkt å ta med de ferskeste tallene under de ulike emnene. Hyppigheten og tidspunkt for datainnsamlingene varierer imidlertid. Arbeidsmarkedsstatistikk produseres kvartalsvis, andre områder, som utdanning og inntekt, oppdateres årlig.

På noen områder er flyktninger skilt ut som egen gruppe, andre ikke. Barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre er det ikke grunnlag for å ta med i alle statistikkområdene.

For en fylldig oversikt over hva som ellers finnes av innvandrerrelatert statistikk i SSB, se kapittel 8.

Note

¹ I St.meld.nr.49 (2003-2004) *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*.

Tanja Seland Forgaard og Minja Tea Dzamarija

2. Innvandrerbefolkningen

I dette kapittelet skal vi beskrive innvandrerbefolkningens struktur og sammensetning. Under overskriften *befolkningsstruktur* (avsnitt 2.1) skal vi se på demografiske forhold for grupper av personer med utenlands bakgrunn, enten det er snakk om førstegenerasjonsinnvandrere, deres etterkommere eller flyktninger. Det er viktig å se på sammensetningen når det gjelder kjønn, alder, landbakgrunn, botid i Norge, innvandringsgrunn, hvor i Norge innvandrere bor osv. I dette kapittelet skal vi også rette fokus på *demografiske endringer* (avsnitt 2.2) i innvandrerbefolkningen. I denne delen presenteres tall for inn- og utvandring, overganger til norsk statsborgerskap og sivilstandsendringer i innvandrerbefolkningen. I den siste delen av dette kapittelet presenterer vi tall for *flyktninger* (avsnitt 2.3) og asylsøkere.

2.1. Befolkningsstruktur

- Innvandrerbefolkningen i Norge bestod av 349 000 personer ved inngangen til 2004, og den utgjorde nesten 8 prosent av hele befolkningen.
- Nesten tre av fire av personene i innvandrerbefolkningen hadde ikke-vestlig bakgrunn. Den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen stod for nesten 6 prosent av hele Norges befolkning.
- De største gruppene i innvandrerbefolkningen var personer med landbakgrunn fra Pakistan, Sverige, Danmark og Vietnam.
- Nesten halvparten av personene i innvandrerbefolkningen var i alderen 20-44 år, mens det tilsvarende tallet for hele befolkningen var 35 prosent.
- 46 prosent av personene i innvandrerbefolkningen var norske statsborgere.
- En femtedel av befolkningen i Oslo hører til innvandrerbefolkningen, og en tredjedel av innvandrerbefolkningen i Norge bor i Oslo.
- 37 prosent av den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bor i Oslo.
- Førstegenerasjonsinnvandrerne utgjorde 289 000 personer, 6 prosent av hele folkemengden.
- To av tre førstegenerasjonsinnvandrere kommer fra et ikke-vestlig land.
- De største gruppene av førstegenerasjonsinnvandrere var svensker, dansker, pakistanere og irakere.
- Det er store forskjeller i botiden på førstegenerasjonsinnvandrerne. For eksempel har 69 prosent av de fra Chile bodd i Norge 15 år eller mer, mens 90 prosent av afghanerne har bodd i Norge mindre enn fem år.
- Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre talte 60 000 personer.

Etterkommerne stod dermed for litt over 1 prosent av folkemengden.

- 90 prosent av etterkommerne hadde foreldre født i et ikke-vestlig land.
- Tre av fire av etterkommerne var yngre enn 15 år, og bare 4 prosent var 30 år eller eldre.
- Det var flest etterkommere i Norge med pakistanske, vietnamesiske, tyrkiske eller srilankiske foreldre.

Stadig flere med ikke-vestlig bakgrunn

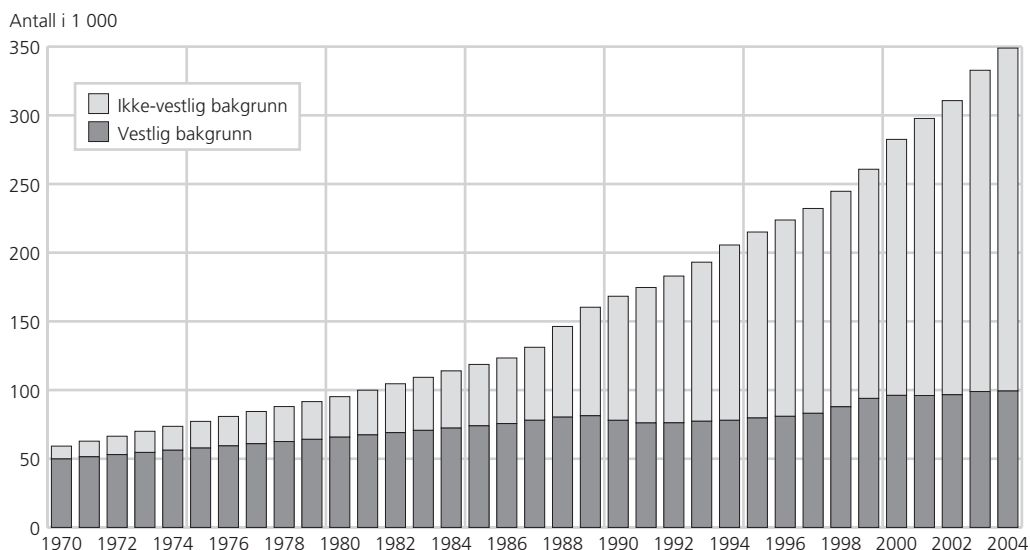
Ved inngangen til 1970 talte innvandrerbefolkningen i Norge 59 200 personer, og tilsvarte 1,5 prosent av Norges befolkning. 1. januar 2004 hadde innvandrerbefolkningen økt til 348 900 personer, og stod for 7,6 prosent av folkemengden (tabell 2.1.1 og figur 2.1.1).

Sammensetningen i innvandrerbefolkningen har endret seg mye siden 1970. Den vestlige innvandrerbefolkningen har økt

fra om lag 49 800 personer i 1970 til 99 300 personer i 2004, mens den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen har økt fra 9 400 personer i 1970 til 249 600 personer i 2004. I 1970 utgjorde personer med ikke-vestlig opprinnelse 16 prosent av innvandrerbefolkningen, mens andelen ved inngangen til 2004 var 72 prosent.

Siden 2000 har tallet på personer med ikke-vestlig bakgrunn økt med vel 63 000 i Norge. De fleste av disse, 53 000, har bakgrunn fra Asia, Tyrkia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika, mens 10 000 kommer fra Øst-Europa. Økningen skyldes både innvandringsoverskudd fra utlandet og fødselsoverskudd. Til sammenligning steg tallet på personer med vestlig bakgrunn med bare 3 000, og nesten hele økningen stod personer fra vestlige land utenom Norden for. Tallet på personer fra de nordiske landene hadde en jevn økning fra 1970 frem til 1999, men har siden vært stabilt.

Figur 2.1.1. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn. 1. januar 1970-2004

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

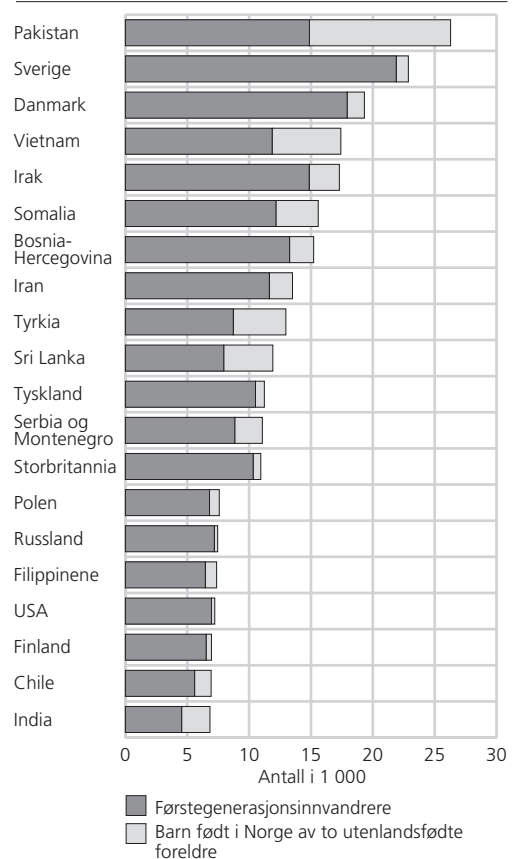
Ved inngang til 2004 hadde 40 prosent av personene i innvandrerbefolkningen asiatiske bakgrunn, og utgjorde den klart største gruppen. Videre fulgte personer fra Øst-Europa (16 prosent), Norden (15 prosent), Afrika (12 prosent), Vest-Europa (10 prosent), se tabell 2.1.2.

I innvandrerbefolkningen totalt sett var det flest personer med bakgrunn fra Pakistan med 26 300, etterfulgt av de med bakgrunn fra Sverige (22 900), Danmark (19 300), Vietnam (17 400) og Irak (17 300).

Om lag to av tre førstegenerasjonsinnvandrere kommer fra et ikke-vestlig land. Blant førstegenerasjonsinnvandrerne var det flest fra Sverige (21 900), Danmark (17 900), Pakistan og Irak (begge 14 900) og Bosnia-Hercegovina (13 300). 95 prosent av personene i den vestlige innvandrerbefolkningen var førstegenerasjonsinnvandrere, mens det tilsvarende tallet for den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen var 78 prosent.

Personer med pakistanske foreldre var den største gruppen av personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre med 11 400. Personer født i Norge av vietnamesiske foreldre var den nest største gruppen med 5 600, etterfulgt av de med foreldre fra Tyrkia, Sri Lanka og Somalia. Personer med svenske og danske foreldre utgjorde respektivt bare 1 000 og 1 400 personer. Det er relativt få født i Norge av danske og svenske foreldre sammenlignet med de andre store innvandrergruppene. En årsak kan være at dansker og svensker i større grad får barn med en person med norsk opprinnelse, og når de danner par og får barn med en fra samme land flytter de tilbake til opprinnelseslandet i langt større grad enn andre. 90 prosent av personene født i Norge av utenlandsfødte foreldre,

Figur 2.1.2. De 20 største nasjonalitetsgruppene, etter innvandringsbakgrunn og landbakgrunn. 1. januar 2004

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

hadde foreldre født i et ikke-vestlig land (tabellene 2.1.2, 2.1.3 og figur 2.1.2).

Tabell 2.1.1. Folkemengde, etter landbakgrunn¹. 1970-2004. Utenlandsk landbakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen²

	I alt	Norge	Landbakgrunn					
			Utlandet i alt	Norden	Vest- Europa ellers,	Øst- Europa	Nord- Amerika, Oseania	Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia
Absolutte tall								
1.1.1970	3 874 133	3 814 937	59 196	26 548	15 190	5 806	8 103	3 549
1.1.1980	4 091 132	3 995 930	95 202	31 210	22 686	7 114	11 810	22 382
1.1.1986	4 159 187	4 035 839	123 348	35 766	28 503	8 868	11 332	38 879
1.1.1987	4 175 521	4 044 379	131 142	37 880	28 797	9 374	11 320	43 771
1.1.1988	4 198 289	4 051 992	146 297	39 509	29 420	10 639	11 350	55 379
1.1.1989	4 220 686	4 060 393	160 293	40 037	29 972	11 878	11 292	67 114
1.1.1990	4 233 116	4 064 818	168 298	38 089	29 107	13 551	10 769	76 782
1.1.1991	4 249 830	4 075 162	174 668	37 285	28 208	14 663	10 558	83 954
1.1.1992	4 273 634	4 090 640	182 994	37 589	28 000	15 926	10 552	90 927
1.1.1993	4 299 167	4 106 072	193 095	38 176	28 524	18 647	10 584	97 164
1.1.1994	4 324 815	4 119 217	205 598	39 060	28 581	26 321	10 338	101 298
1.1.1995	4 348 410	4 133 362	215 048	40 608	28 853	30 276	10 211	105 100
1.1.1996	4 369 957	4 146 160	223 797	41 643	29 188	33 200	10 037	109 729
1.1.1997	4 392 714	4 160 522	232 192	43 696	29 491	34 486	9 879	114 640
1.1.1998	4 417 599	4 172 894	244 705	47 886	30 250	35 733	9 694	121 142
1.1.1999	4 445 329	4 184 587	260 742	52 338	31 795	37 430	9 787	129 392
1.1.2000	4 478 497	4 196 010	282 487	53 445	33 097	46 098	9 578	140 269
1.1.2001	4 503 436	4 205 705	297 731	53 480	33 271	48 257	9 272	153 451
1.1.2002	4 524 066	4 213 362	310 704	53 466	33 961	49 677	9 159	164 441
1.1.2003	4 552 252	4 219 459	332 793	54 277	35 243	53 249	9 413	180 611
1.1.2004	4 577 457	4 228 517	348 940	53 940	35 906	56 339	9 456	193 299
Prosent av innvandrerbefolkningen								
1.1.1970			100,0	44,8	25,7	9,8	13,7	6,0
1.1.1980			100,0	32,8	23,8	7,5	12,4	23,5
1.1.1986			100,0	29,0	23,1	7,2	9,2	31,5
1.1.1987			100,0	28,9	22,0	7,1	8,6	33,4
1.1.1988			100,0	27,0	20,1	7,3	7,8	37,9
1.1.1989			100,0	25,0	18,7	7,4	7,0	41,9
1.1.1990			100,0	22,6	17,3	8,1	6,4	45,6
1.1.1991			100,0	21,3	16,1	8,4	6,0	48,1
1.1.1992			100,0	20,5	15,3	8,7	5,8	49,7
1.1.1993			100,0	19,8	14,8	9,7	5,5	50,3
1.1.1994			100,0	19,0	13,9	12,8	5,0	49,3
1.1.1995			100,0	18,9	13,4	14,1	4,7	48,9
1.1.1996			100,0	18,6	13,0	14,8	4,5	49,0
1.1.1997			100,0	18,8	12,7	14,9	4,3	49,4
1.1.1998			100,0	19,6	12,4	14,6	4,0	49,5
1.1.1999			100,0	20,1	12,2	14,4	3,8	49,6
1.1.2000			100,0	18,9	11,7	16,3	3,4	49,7
1.1.2001			100,0	18,0	11,2	16,2	3,1	51,5
1.1.2002			100,0	17,2	10,9	16,0	2,9	52,9
1.1.2003			100,0	16,3	10,6	16,0	2,8	54,3
1.1.2004			100,0	15,5	10,3	16,1	2,7	55,4

¹ Eget, mors eller fars fødeland dersom det er utenlandsk, ellers Norge.

² Personer med to utenlandsfødte foreldre.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1.2. Folkemengde, etter grupperingen av tre varianter av landbakgrunn, fødeland og statsborgerskap. 1. januar 2004

Landbakgrunn/fødeland/ statsborgerskap	Landbakgrunn			Fødeland	Stats- borger- skap
	Personer med innvandrings- bakgrunn ¹	Innvander- befolkningen ²	Førstegenerasjons- innvandrere uten norsk bakgrunn ³		
I alt	4 577 457	4 577 457	4 577 457	4 577 457	4 577 457
Norge	4 002 848	4 228 517	4 288 353	4 230 177	4 372 726
Utlandet i alt	574 609	348 940	289 104	347 280	204 731
Norden	131 740	53 940	50 701	67 068	55 884
Vest-Europa ellers	88 268	35 906	33 445	44 448	32 188
Øst-Europa	68 254	56 339	49 107	49 885	28 223
Afrika	50 973	40 488	31 575	33 973	20 145
Asia med Tyrkia	171 529	139 653	103 776	116 280	52 045
Nord-Amerika	35 810	8 426	8 116	16 928	8 911
Sør- og Mellom-Amerika	25 242	13 158	11 384	17 133	5 612
Oseania	2 793	1 030	1 000	1 565	901
Statsløse	-	-	-	-	767
Uoppgitt	-	-	-	-	55
Utvalgte grupper					
Vestlige land ⁴	258 611	99 302	93 262	130 009	97 884
Ikke-vestlige land, statsløse og uoppgitt	315 998	249 638	195 842	217 271	106 847
EU-15 ⁵	208 439	84 046	78 861	105 074	83 058
EU-10 ⁶	19 890	13 109	11 678	12 162	5 601
Tidl. Jugoslavia	34 320	31 798	26 484	26 322	13 852
Tidl. Sovjetunionen	14 364	12 044	11 559	11 857	9 870

¹ Eget, mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, ellers Norge.

² Eget, mors eller fars fødeland (hvis det er utenlandsk) for personer med to utenlandsfødte foreldre, ellers Norge.

³ Eget, mors eller fars fødeland for utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre, ellers Norge.

⁴ Vest-Europa unntatt Tyrkia, og Nord-Amerika og Oseania.

⁵ EU-medlemslandene før 1. mai 2004.

⁶ De nye EU-medlemslandene fra 1. mai 2004.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1.3. De 40 største nasjonalitetsgruppene, etter tre avgrensingsmåter av personer med utenlandsk bakgrunn/innvandringsbakgrunn. 1. januar 2004

Innvandrerbefolkningen etter landbakgrunn		Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn etter landbakgrunn		Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre	
Innvandrerbefolkningen i alt	348 940	Førstegenerasjonsinnvandrere i alt ...	289 104	Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre i alt	59 836
Pakistan	26 286	Sverige	21 890	Pakistan	11 412
Sverige	22 871	Danmark	17 922	Vietnam	5 552
Danmark	19 318	Pakistan	14 874	Tyrkia	4 251
Vietnam	17 414	Irak	14 856	Sri Lanka	3 969
Irak	17 295	Bosnia-Hercegovina	13 271	Somalia	3 420
Somalia	15 586	Somalia	12 166	Irak	2 439
Bosnia-Hercegovina	15 216	Vietnam	11 862	Marokko	2 291
Iran	13 506	Iran	11 634	India	2 289
Tyrkia	12 971	Tyskland	10 515	Serbia og Montenegro	2 230
Sri Lanka	11 918	Storbritannia	10 325	Bosnia-Hercegovina	1 945
Tyskland	11 232	Serbia og Montenegro	8 840	Iran	1 872
Serbia og Montenegro	11 070	Tyrkia	8 720	Danmark	1 396
Storbritannia	10 945	Sri Lanka	7 949	Chile	1 337
Polen	7 590	Russland	7 189	Sverige	981
Russland	7 457	USA	6 958	Filippinene	913
Filippinene	7 374	Polen	6 797	Polen	793
USA	7 223	Finland	6 523	Kina	767
Finland	6 957	Filippinene	6 461	Tyskland	717
Chile	6 931	Thailand	5 718	Makedonia	656
India	6 836	Chile	5 594	Eritrea	625
Marokko	6 566	India	4 547	Storbritannia	620
Thailand	5 910	Afghanistan	4 496	Libanon	544
Afghanistan	4 851	Marokko	4 275	Nederland	502
Kina	4 801	Kina	4 034	Kroatia	451
Nederland	4 202	Nederland	3 700	Finland	434
Island	3 921	Island	3 564	Etiopia	395
Kroatia	2 983	Kroatia	2 532	Ungarn	368
Etiopia	2 659	Frankrike	2 367	Ghana	368
Frankrike	2 510	Etiopia	2 264	Island	357
Makedonia	2 371	Makedonia	1 715	Afghanistan	355
Eritrea	2 191	Eritrea	1 566	Syria	336
Libanon	1 860	Spania	1 402	Gambia	278
Ungarn	1 670	Romania	1 370	Russland	268
Ghana	1 540	Libanon	1 316	USA	265
Spania	1 503	Ungarn	1 302	Algerie	240
Romania	1 466	Italia	1 247	Thailand	192
Italia	1 327	Ghana	1 172	Frankrike	143
Syria	1 255	Canada	1 158	Spania	101
Canada	1 203	Brasil	1 139	Romania	96
Brasil	1 180	Bulgaria	1 042	Italia	80

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

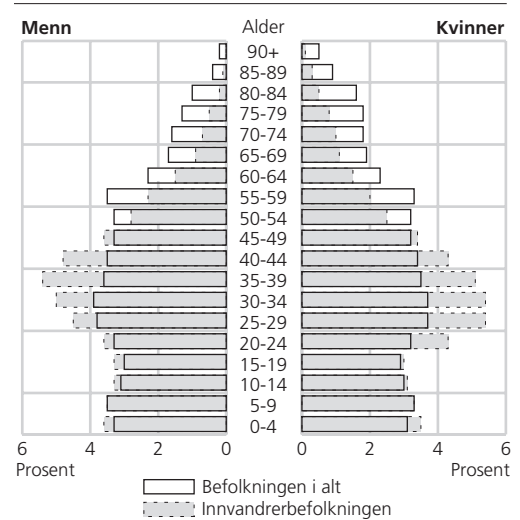
Mange unge voksne

I innvandrerbefolkningen er det relativt mange unge voksne sammenlignet med befolkningen som helhet (figur 2.1.3). Per 1. januar 2004 var nesten halvparten av innvandrerbefolkningen i alderen 20-44 år, mens det tilsvarende tallet for hele befolkningen var 35 prosent. Samtidig var det en langt større andel eldre i hele befolkningen enn i innvandrerbefolkningen. De 65 år og eldre stod for 6 prosent av innvandrerbefolkningen mot 15 prosent av hele folkemengden. For de yngre enn 20 år var det liten forskjell. De gamle i innvandrerbefolkningen har jevnt over vestlig bakgrunn, mens de fleste barna har ikke-vestlig bakgrunn (figur 2.1.6.).

Det er ikke bare mellom innvandrerbefolkningen og hele befolkningen vi finner ulikheter i alderssammensetningen. Ulikhetene er enda større når en sammenligner førstegenerasjonsinnvandrerne med personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (figur 2.1.4). 35 prosent av personene født i Norge av to utenlandsfødte foreldre var fire år eller yngre, og hele 77 prosent var yngre enn 15 år. 13 prosent av personene født i Norge av to utenlandsfødte foreldre var i alderen 20-44 år, mens 55 prosent av førstegenerasjonsinnvandrerne var i denne aldersgruppen. Nesten ingen født i Norge av to utenlandsfødte foreldre var 60 år eller eldre.

Forskjeller i alderssammensetningen finner en også mellom den vestlige og den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen (figur 2.1.5). Om lag 10 prosent av den vestlige innvandrerbefolkningen var yngre enn 20 år, mens det tilsvarende tallet for den ikke-vestlige befolkningen var 33 prosent. Denne forskjellen skyldes langt på vei at det er flere personer født i Norge i den ikke-vestlige befolkningen enn i den vestli-

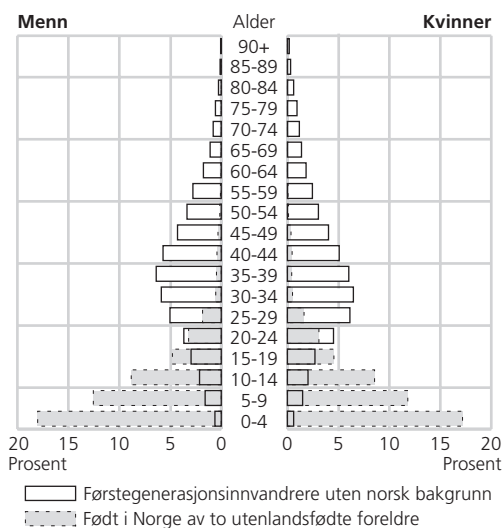
Figur 2.1.3. Folkemengden i alt og innvandrerbefolkningen, etter kjønn og alder. 1. januar 2004. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

ge. For aldersgruppene over 44 år var det en klart større andel blant de med vestlig bakgrunn, noe som må sees i sammenheng med at mange med vestlig bakgrunn har lang botid i Norge og at mange har kommet til landet i yrkesaktiv alder. Siden ikke-vestlig innvandring egentlig startet i 1970, er det få som har rukket å bli 60 år gamle. Om noen år vil forskjellene i alderssammensetningen i de eldste aldersgruppene bli mindre mellom de med vestlig og de med ikke-vestlig bakgrunn.

**Figur 2.1.4. Befolkningspyramide for førstege-
nerasjonsinnvandrere og personer
født i Norge av to utenlandsfødte
foreldre. 1. januar 2004**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

46 prosent av innvandrerbefolkningen hadde norsk statsborgerskap

Ved inngang til 2004 hadde om lag 46 prosent av personene i innvandrerbefolkningen norsk statsborgerskap. Det var stor variasjon mellom de ulike gruppene (figur 2.1.6). Hele 90 prosent av de med vietnamesisk bakgrunn hadde norsk statsborgerskap. Også blant de fra Sri Lanka, Pakistan, Marokko og Tyrkia hadde over 70 prosent norsk statsborgerskap.

På den andre enden av skalaen finner vi personer med opprinnelse i Afghanistan, hvor bare 10 prosent hadde norsk statsborgerskap. Andre ikke-vestlige grupper hvor en liten andel hadde norsk statsborgerskap, var personer med bakgrunn fra Russland med 19 prosent og Irak med 22 prosent. Botid er viktig for å forklare forskjellene mellom de ikke-vestlige gruppene i forhold til andel med norsk statsborgerskap.

**Figur 2.1.5. Befolkningspyramide for innvan-
drerbefolkning fra vestlige og ikke-
vestlige land. 1. januar 2004**

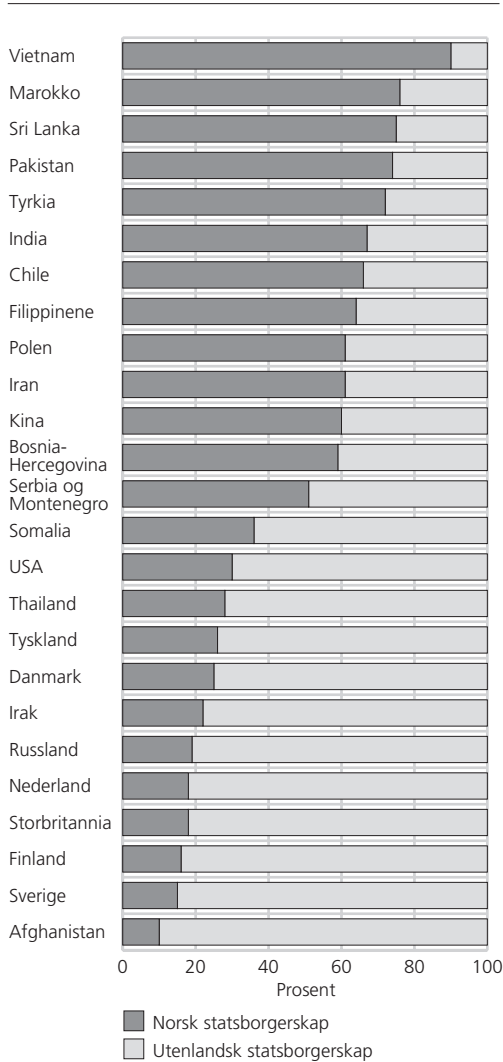

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

For tre år siden, ved inngangen til 2001, hadde bare vel 10 prosent av personene fra Bosnia-Hercegovina norsk statsborgerskap, mens andelen hadde steget til 59 prosent ved inngangen til 2004. Dette har sammenheng med at mange bosniere i løpet av de tre siste årene har bodd i mer enn sju år i landet, og dermed oppnådd vilkårene for å søke om norsk statsborgerskap. For de andre store gruppene har det ikke vært store endringer de siste årene.

Jevnt over er det mange med norsk statsborgerskap blant de ikke-vestlige gruppene med lang botid i Norge. Blant de med vestlig bakgrunn er det få som har norsk statsborgerskap, på tross av lang oppholdstid. At det er få med vestlig bakgrunn som søker norsk statsborgerskap skyldes i hovedsak at disse allerede har de samme rettighetene som nordmenn, og at mange kanskje ikke sikter på å bli boende permanent i Norge.

Figur 2.1.6. Andel norske statsborgere i innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn¹. 1. januar 2004. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Stor variasjon i botid

Totalt for førstegenerasjonsinnvandrerne finner vi en tredeling med tanke på botid – en tredjedel har bodd i landet mindre enn fem år, den andre tredjedelen har bodd her 5-14 år og den siste tredjedelen 15 år eller mer. Ser en derimot på de ulike gruppene er det stor variasjon i botiden (tabell 2.1.4).

Blant de største landgruppene hadde personer med opprinnelse i Chile og Danmark bodd lengst i Norge. Henholdsvis 69 og 64 prosent har bodd i Norge 15 år eller mer. Bare 10 prosent av personer med opprinnelse i Chile har bodd i Norge mindre enn fem år, mens det tilsvarende tallet for dansker er 19 prosent. Den 11. september 1973 ble det gjennomført militærkupp i Chile. Det ble starten på 17 års militærdiktatur, og mange chilenerne flyktet etter hvert fra landet. Også blant folk fra Pakistan, Storbritannia, USA og India er det mange med lang botid. I underkant av 60 prosent har bodd i Norge 15 år eller mer.

På den motsatte enden av skalaen skiller personer med opprinnelse i Afghanistan seg ut. 90 prosent har bodd i Norge mindre enn fem år. Også blant personer med opprinnelse i Russland, Irak og Somalia er det mange med kort botid i Norge. Henholdsvis 70, 69 og 60 prosent av disse gruppene har bodd i Norge mindre enn fem år.

Personer fra Bosnia-Hercegovina skiller seg ut fra de andre gruppene. Omtrent halvparten kom til Norge i perioden 1989-1993 og 40 prosent i perioden 1994-1998. Dette viser en klar sammenheng med krigen på Balkan, som begynte i 1992. Blant svenskene finner vi for øvrig den samme tredelingen som for innvandrerbefolkningen totalt.

Tabell 2.1.4. Førstegenerasjonsinnvandrere¹, etter tid bosatt i Norge/første innvandringsår og landbakgrunn². 1. januar 2004

Landbakgrunn	I alt	Botid i år			
		0-4	5-9	10-14	15+
		Første innflyttingsår			
	1999-2003	1994-1998	1989-1993	1982 og tidligere	
Førstegenerasjonsinnvandrere i alt	289 104	98 055	47 247	44 237	99 565
Europa i alt	133 253	41 139	25 239	18 025	48 850
Danmark	17 922	3 404	1 639	1 407	11 472
Sverige	21 890	6 430	5 309	1 967	8 184
Bosnia-Hercegovina	13 271	1 183	5 316	6 517	255
Serbia og Montenegro	8 840	4 374	1 600	1 708	1 158
Polen	6 797	1 732	879	1 309	2 877
Russland	7 189	5 029	1 555	444	161
Storbritannia	10 325	2 242	1 277	823	5 983
Tyskland	10 515	3 704	1 486	599	4 726
Afrika i alt	31 575	14 959	5 206	5 146	6 264
Marokko	4 275	935	649	843	1 848
Somalia	12 166	7 245	2 339	2 072	510
Asia i alt	103 776	36 452	14 371	18 875	34 078
Afghanistan	4 496	4 050	132	200	114
Filippinene	6 461	2 100	963	1 031	2 367
India	4 547	904	506	556	2 581
Irak	14 856	10 294	2 651	1 503	408
Iran	11 634	3 428	1 985	2 688	3 533
Pakistan	14 874	2 582	1 802	1 866	8 624
Sri Lanka	7 949	1 520	1 479	2 176	2 774
Thailand	5 718	3 057	1 058	838	765
Tyrkia	8 720	2 142	1 375	1 644	3 559
Vietnam	11 862	1 206	839	3 917	5 900
Nord-Amerika i alt	8 116	1 945	998	618	4 555
Canada	1 158	345	189	81	543
USA	6 958	1 600	809	537	4 012
Sør- og Mellom-Amerika i alt	11 384	3 122	1 295	1 501	5 466
Chile	5 594	582	327	827	3 858
Oseania i alt	1 000	438	138	72	352

¹ Personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre.

² Hovedsakelig eget fødeland, men foreldrene sitt fødeland når foreldrene har samme fødeland, men forskjellig fra personens eget fødeland.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

De fleste bor i sentrale strøk

En tredjedel, eller 114 000, av personene i innvandrerbefolkningen bodde i Oslo ved inngang til 2004. Til sammenligning hadde Oslo 11 prosent av hele landets befolkning. Bare i 32 av landets 434 kommuner stod innvandrerbefolkningen for 7,6 prosent (landsgjennomsnittet) eller mer av folkemengden, og de fleste av disse kommunene ligger i nærheten av Oslo. Byene Kristiansand, Stavanger og Sandnes hadde også høyere andel enn landsgjennomsnittet. Et unntak mot konsentrasjonen i sentrale strøk var flere kommuner i Finnmark, som også lå over landsgjennomsnittet. Innvandrere med opprinnelse på Sri Lanka og fra Russland utgjør en stor del av innvandrerbefolkningen i disse finnmarkskommunene.

Oslo hadde den høyeste andelen av innvandrerbefolkningen med 21,8 prosent, og deretter fulgte Drammen med 16,0 prosent og Båtsfjord med 14,4 prosent (tabell 2.1.5). Det bor personer som hører til innvandrerbefolkningen i alle landets kommuner, men to kommuner har ingen med ikke-vestlig bakgrunn (figur 2.1.7).

Sentraliseringen i innvandrerbefolkningen er spesielt sterk blant de med ikke-vestlig bakgrunn, og bortimot halvparten av ikke-vestlige innvandrere bor i Oslo og områdene rundt. Når en ser på Oslo og Akershus sammen, bor 47,5 prosent av alle med ikke-vestlig bakgrunn i regionen. 37 prosent av den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bodde i Oslo ved inngang til 2004, mot 22 prosent av den vestlige. Ekskluderer vi østeuropeere fra den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen, står vi igjen med de som har bakgrunn fra Asia, Tyrkia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika. Nesten 42 prosent av disse bodde i Oslo. Bydelene Alna og Søndre Nordstrand har henholdsvis 6,5 og 5,6 prosent av alle bosatt i

Norge med bakgrunn fra disse landene (tabell 2.1.7).

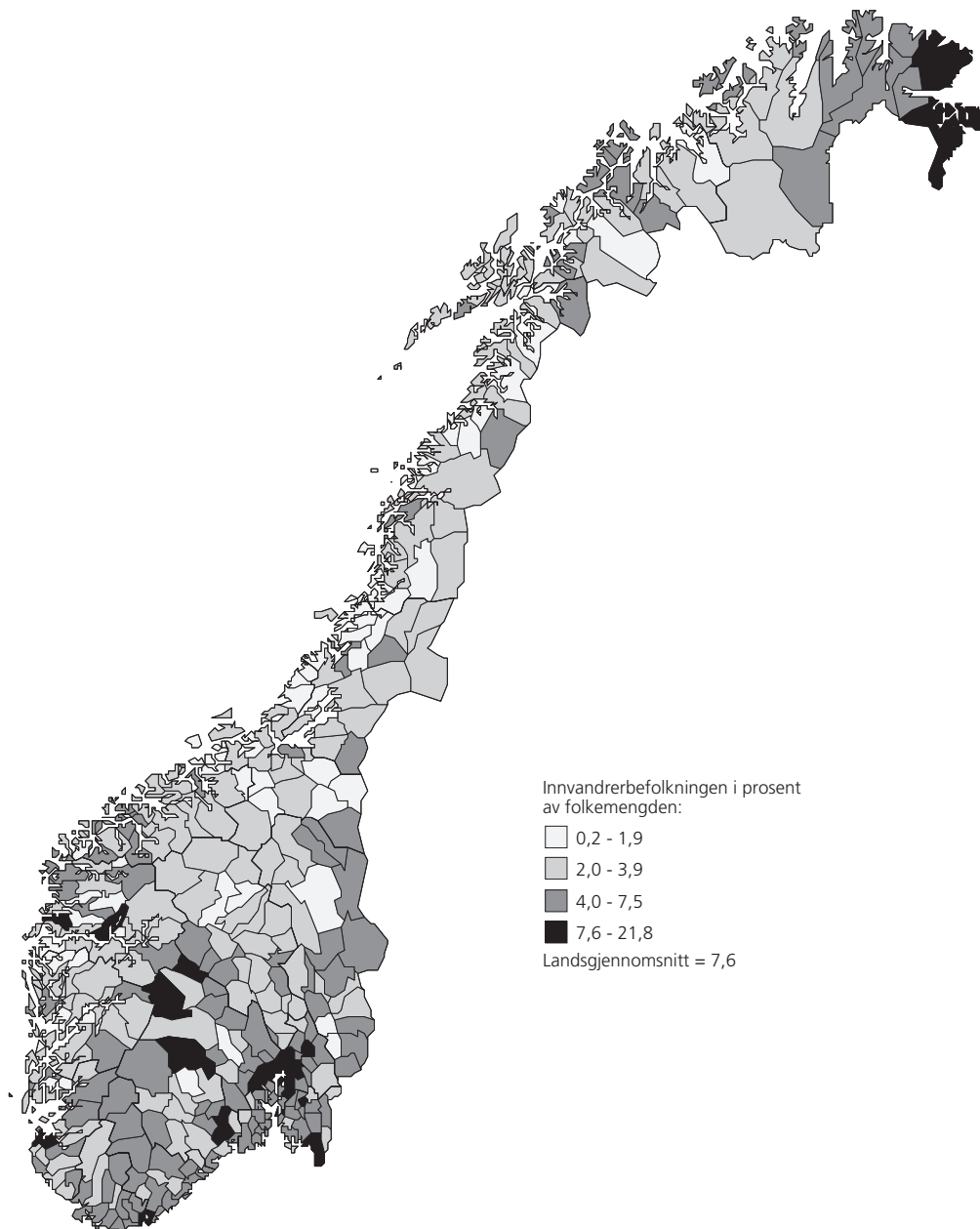
Kommunene Bærum og Asker skiller seg noe ut fra de andre kommunene rundt Oslo ved at de hadde en større andel av den vestlige innvandrerbefolkningen enn av den ikke-vestlige boende i kommunen. Det samme var tilfellet for Stavanger og Tromsø.

Jevn kjønnsfordeling

Som for hele befolkningen var det også i innvandrerbefolkningen omtrent like mange menn som kvinner (tabell 2.1.8). Derimot var det noen få grupper som skilte seg ut. Blant innvandrere fra Thailand, Filippinene, Russland og Polen var det en langt høyere andel kvinner enn menn, med henholdsvis 85, 75, 68 og 64 prosent. At det er overvekt av kvinner fra disse landene skyldes at mange norske menn gifter seg med kvinner fra disse landene. Det er ingen landgrupper som hadde klart flere menn enn kvinner, men en finner en viss overvekt av menn blant de med bakgrunn fra Afghanistan, Irak, Storbritannia og Marokko med henholdsvis 60, 59, 59 og 58 prosent.

Andelen menn blant irakere har sunket med vel 3 prosent det siste året og med 8 prosent siden inngangen til 2001, noe som kan tyde på at mange kvinner har blitt familiegjennforent med en irakisk mann i Norge de siste årene. Fra konfliktområder er det oftere mennene som flytter først, for så å bli gjenforent med kone og barn senere. Fra Storbritannia er det flere menn fordi mange har kommet alene til Norge for å jobbe i oljeindustrien.

Figur 2.1.7. Innvandrerbefolkningen i prosent av folkemengden. 1. januar 2004

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.
Kartgrunnlag: Statens kartverk.

Tabell 2.1.5. Innvandrerbefolkningen¹, etter landbakgrunn² og kommune. Sortert etter andel innvandrere i forhold til innbyggertallet i kommunen. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent

Kommune	Innvandrerbefolkningen		Folkemengde i alt	Innvandrerbefolkningen i prosent av folketallet	
	Alle	Ikke-vestlige	Innbyggertall	Alle	Ikke-vestlige
Hele landet	348 940	249 638	4 577 457	7,6	5,5
1 0301 Oslo	113 942	91 705	521 886	21,8	17,6
2 0602 Drammen	9 059	7 626	56 688	16,0	13,5
3 2028 Båtsfjord	330	150	2 290	14,4	6,6
4 0230 Lørenskog	3 818	2 981	30 496	12,5	9,8
5 0124 Askim	1 621	1 312	13 986	11,6	9,4
6 0231 Skedsmo	4 763	3 706	41 359	11,5	9,0
7 0228 Rælingen	1 637	1 334	14 720	11,1	9,1
8 0104 Moss	2 969	2 249	27 732	10,7	8,1
9 0214 Ås	1 525	1 006	14 323	10,6	7,0
10 0219 Bærum	10 867	6 253	103 313	10,5	6,1
11 1103 Stavanger	11 820	7 705	112 405	10,5	6,9
12 0220 Asker	4 982	2 742	50 651	9,8	5,4
13 1001 Kristiansand	7 268	5 573	75 280	9,7	7,4
14 1429 Fjaler	277	175	2 910	9,5	6,0
15 0625 Nedre Eiker	1 928	1 462	21 377	9,0	6,8
16 1418 Balestrand	130	53	1 462	8,9	3,6
17 0213 Ski	2 299	1 548	26 588	8,6	5,8
18 0626 Lier	1 862	1 346	21 594	8,6	6,2
19 2003 Vadsø	521	380	6 186	8,4	6,1
20 2030 Sør-Varanger	793	525	9 500	8,3	5,5
21 0235 Ullensaker	1 975	1 310	23 784	8,3	5,5
22 0217 Oppegård	1 893	1 177	23 343	8,1	5,0
23 2002 Vardø	192	108	2 396	8,0	4,5
24 0826 Tinn	508	360	6 420	7,9	5,6
25 0618 Hemsedal	148	58	1 876	7,9	3,1
26 0216 Nesodden	1 261	557	16 074	7,8	3,5
27 0806 Skien	3 945	3 012	50 507	7,8	6,0
28 0233 Nittedal	1 492	932	19 440	7,7	4,8
29 0620 Hol	348	147	4 556	7,6	3,2
30 0101 Halden	2 087	1 302	27 464	7,6	4,7
31 1102 Sandnes	4 303	3 184	56 668	7,6	5,6
32 1124 Sola	1 481	819	19 555	7,6	4,2
33 0136 Rygge	1 028	723	13 753	7,5	5,3
34 0402 Kongsvinger	1 297	964	17 380	7,5	5,5
35 1201 Bergen	17 618	12 733	237 430	7,4	5,4
36 0105 Sarpsborg	3 644	2 735	49 423	7,4	5,5
37 0211 Vestby	939	537	12 834	7,3	4,2
38 0106 Fredrikstad	5 103	3 629	69 867	7,3	5,2
39 2022 Lebesby	107	28	1 473	7,3	1,9
40 0706 Sandefjord	2 908	1 961	40 992	7,1	4,8

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

² Eget, mors eller fars fødeland.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.1.6. Innvandrerbefolkningen¹, etter landbakgrunn² og kommune. Sortert etter størrelsen på innvandrerbefolkningen. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent

Kommune	Innvandrerbefolkningen		Innvandrerbefolkningen i prosent av folketallet		Prosentdel av innvandrerbefolkningen i hele landet		Folke- mengden i alt
	Alle	Ikke- vestlige	Alle	Ikke- vestlige	Alle	Ikke- vestlige	
Hele landet	348 940	249 638	7,6	5,5	100,0	100,0	4 577 457
1 0301 Oslo	113 942	91 705	21,8	17,6	32,7	36,7	521 886
2 1201 Bergen	17 618	12 733	7,4	5,4	5,0	5,1	237 430
3 1103 Stavanger	11 820	7 705	10,5	6,9	3,4	3,1	112 405
4 0219 Bærum	10 867	6 253	10,5	6,1	3,1	2,5	103 313
5 1601 Trondheim	9 973	7 281	6,5	4,7	2,9	2,9	154 351
6 0602 Drammen	9 059	7 626	16,0	13,5	2,6	3,1	56 688
7 1001 Kristiansand	7 268	5 573	9,7	7,4	2,1	2,2	75 280
8 0106 Fredrikstad	5 103	3 629	7,3	5,2	1,5	1,5	69 867
9 0220 Asker	4 982	2 742	9,8	5,4	1,4	1,1	50 651
10 0231 Skedsmo	4 763	3 706	11,5	9,0	1,4	1,5	41 359
11 1102 Sandnes	4 303	3 184	7,6	5,6	1,2	1,3	56 668
12 0806 Skien	3 945	3 012	7,8	6,0	1,1	1,2	50 507
13 0230 Lørenskog	3 818	2 981	12,5	9,8	1,1	1,2	30 496
14 1902 Tromsø	3 714	1 988	6,0	3,2	1,1	0,8	61 897
15 0105 Sarpsborg	3 644	2 735	7,4	5,5	1,0	1,1	49 423
16 0104 Moss	2 969	2 249	10,7	8,1	0,9	0,9	27 732
17 0706 Sandefjord	2 908	1 961	7,1	4,8	0,8	0,8	40 992
18 0709 Larvik	2 561	1 807	6,2	4,4	0,7	0,7	40 990
19 0906 Arendal	2 304	1 522	5,8	3,9	0,7	0,6	39 495
20 0213 Ski	2 299	1 548	8,6	5,8	0,7	0,6	26 588
21 0704 Tønsberg	2 201	1 408	6,1	3,9	0,6	0,6	36 046
22 0805 Porsgrunn	2 156	1 506	6,5	4,5	0,6	0,6	33 323
23 0101 Halden	2 087	1 302	7,6	4,7	0,6	0,5	27 464
24 1106 Haugesund	2 051	1 488	6,5	4,7	0,6	0,6	31 361
25 0235 Ullensaker	1 975	1 310	8,3	5,5	0,6	0,5	23 784
26 0625 Nedre Eiker	1 928	1 462	9,0	6,8	0,6	0,6	21 377
27 0217 Oppegård	1 893	1 177	8,1	5,0	0,5	0,5	23 343
28 0626 Lier	1 862	1 346	8,6	6,2	0,5	0,5	21 594
29 0502 Gjøvik	1 788	1 405	6,5	5,1	0,5	0,6	27 526
30 0701 Borre	1 718	1 139	7,0	4,6	0,5	0,5	24 671
31 0228 Rælingen	1 637	1 334	11,1	9,1	0,5	0,5	14 720
32 1504 Ålesund	1 624	1 061	4,1	2,7	0,5	0,4	40 001
33 0124 Askim	1 621	1 312	11,6	9,4	0,5	0,5	13 986
34 1804 Bodø	1 612	1 137	3,8	2,7	0,5	0,5	42 745
35 0214 Ås	1 525	1 006	10,6	7,0	0,4	0,4	14 323
36 0233 Nittedal	1 492	932	7,7	4,8	0,4	0,4	19 440
37 1124 Sola	1 481	819	7,6	4,2	0,4	0,3	19 555
38 0604 Kongsberg	1 460	827	6,3	3,6	0,4	0,3	23 154
39 0501 Lillehammer	1 445	892	5,8	3,6	0,4	0,4	25 070
40 0605 Ringerike	1 415	936	5,0	3,3	0,4	0,4	28 060

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.² Eget, mors eller fars fødeland.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 2.1.7. Innvandrerbefolkningen¹ i Oslo, etter to grupper av landbakgrunn². Bydeler.
1. januar 2004**

Bydel	Alle	Bakgrunn i Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia	Prosent av folkemengden i bydelen		Prosent av innvand- rerbefolkningen i hele landet		Folke- mengden i Oslo i prosent av hele landet	Folke- mengden i alt
			Alle	Bakgrunn i Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia	Alle	Bakgrunn i Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia		
Hele Oslo	113 942	80 157	21,8	15,4	32,7	41,5	11,4	521 886
01 Gamle Oslo	11 444	8 974	33,1	26,0	3,3	4,6	0,8	34 579
02 Grünerløkka ..	9 628	6 922	26,2	18,8	2,8	3,6	0,8	36 779
03 Sagene	5 842	4 021	20,3	14,0	1,7	2,1	0,6	28 816
04 St. Hanshaugen	4 406	1 988	16,5	7,4	1,3	1,0	0,6	26 728
05 Frogner	7 187	2 398	16,0	5,3	2,1	1,2	1,0	45 042
06 Ullern	3 090	1 204	11,5	4,5	0,9	0,6	0,6	26 977
07 Vestre Aker ...	4 398	1 629	10,9	4,0	1,3	0,8	0,9	40 424
08 Nordre Aker ..	4 575	2 273	11,4	5,6	1,3	1,2	0,9	40 235
09 Bjerke	6 889	5 528	28,4	22,8	2,0	2,9	0,5	24 256
10 Grorud	7 750	6 559	31,5	26,6	2,2	3,4	0,5	24 617
11 Stovner	9 195	7 964	32,7	28,3	2,6	4,1	0,6	28 109
12 Alna	14 958	12 484	34,3	28,6	4,3	6,5	1,0	43 612
13 Østensjø	6 764	4 803	15,9	11,3	1,9	2,5	0,9	42 484
14 Nordstrand	4 337	2 210	10,1	5,1	1,2	1,1	0,9	42 939
15 Søndre Nordstrand	12 953	10 916	39,1	33,0	3,7	5,6	0,7	33 088
16 Sentrum	194	108	39,2	21,8	0,1	0,1	-	495
17 Marka	72	13	4,5	0,8	-	-	-	1 596
Uoppgitt, uten fast bosted	260	163	23,4	14,7	0,1	0,1	-	1 110

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

² Eget, mors eller fars fødeland (ikke Norge).

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 2.1.8. Folkemengde, etter sivilstand, innvandrerbefolkningen sin landbakgrunn¹ og kjønn.
1. januar 2004**

Landbakgrunn	Sivilstand					
	I alt			Ugift		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Hele befolkningen	4 577 457	2 269 049	2 308 408	2 238 361	1 198 766	1 039 595
Norge	4 228 517	2 096 651	2 131 866	2 085 300	1 115 842	969 458
Innvandrerbefolkningen i alt	348 940	172 398	176 542	153 061	82 924	70 137
Europa i alt	146 185	69 565	76 620	58 477	30 787	27 690
Bosnia-Hercegovina	15 216	7 624	7 592	6 963	3 716	3 247
Danmark	19 318	9 545	9 773	6 037	3 468	2 569
Finland	6 957	2 886	4 071	3 049	1 426	1 623
Island	3 921	1 931	1 990	2 112	1 083	1 029
Nederland	4 202	2 228	1 974	1 518	800	718
Polen	7 590	2 718	4 872	2 593	1 230	1 363
Russland	7 457	2 389	5 068	3 142	1 567	1 575
Serbia og Montenegro	11 070	5 744	5 326	5 798	3 149	2 649
Storbritannia	10 945	6 404	4 541	2 718	1 815	903
Sverige	22 871	10 506	12 365	10 785	5 390	5 395
Tyskland	11 232	5 317	5 915	4 208	2 185	2 023
Afrika i alt	40 488	22 363	18 125	21 325	11 817	9 508
Eritrea	2 191	1 154	1 037	1 289	689	600
Etiopia	2 659	1 465	1 194	1 522	870	652
Marokko	6 566	3 741	2 825	2 948	1 635	1 313
Somalia	15 586	8 546	7 040	9 225	5 182	4 043
Asia i alt	139 653	70 051	69 602	65 753	36 255	29 498
Afghanistan	4 851	2 895	1 956	2 972	1 834	1 138
Filippinene	7 374	1 837	5 537	2 235	1 018	1 217
India	6 836	3 489	3 347	2 800	1 501	1 299
Irak	17 295	10 188	7 107	9 191	5 424	3 767
Iran	13 506	7 535	5 971	6 611	3 988	2 623
Pakistan	26 286	13 695	12 591	13 179	7 042	6 137
Sri Lanka	11 918	6 159	5 759	5 685	3 089	2 596
Thailand	5 910	911	4 999	1 584	740	844
Tyrkia	12 971	7 140	5 831	5 531	3 002	2 529
Vietnam	17 414	8 752	8 662	9 369	5 001	4 368
Nord-Amerika i alt	8 426	3 723	4 703	1 693	897	796
Sør- og Mellom-Amerika i alt	13 158	6 141	7 017	5 473	2 950	2 523
Chile	6 931	3 692	3 239	3 370	1 850	1 520
Oseania i alt	1 030	555	475	340	218	122

Tabell 2.1.8. Folkemengde, etter sivilstand, innvandrerbefolkningen sin landbakgrunn¹ og kjønn.
(forts.) **1. januar 2004**

Landbakgrunn	Sivilstand					
	Gift			Andre ²		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Hele befolkningen	1 687 878	845 547	842 331	651 218	224 736	426 482
Norge	1 534 728	773 323	761 405	608 489	207 486	401 003
Innvandrerbefolkningen i alt	153 150	72 224	80 926	42 729	17 250	25 479
Europa i alt	65 672	30 158	35 514	22 036	8 620	13 416
Bosnia-Hercegovina	6 920	3 502	3 418	1 333	406	927
Danmark	9 389	4 505	4 884	3 892	1 572	2 320
Finland	2 621	934	1 687	1 287	526	761
Island	1 316	637	679	493	211	282
Nederland	2 155	1 159	996	529	269	260
Polen	3 625	1 171	2 454	1 372	317	1 055
Russland	3 596	728	2 868	719	94	625
Serbia og Montenegro	4 452	2 236	2 216	820	359	461
Storbritannia	5 984	3 508	2 476	2 243	1 081	1 162
Sverige	8 493	3 739	4 754	3 593	1 377	2 216
Tyskland	5 128	2 468	2 660	1 896	664	1 232
Afrika i alt	14 162	7 942	6 220	5 001	2 604	2 397
Eritrea	657	356	301	245	109	136
Etiopia	844	457	387	293	138	155
Marokko	2 818	1 588	1 230	800	518	282
Somalia	4 806	2 758	2 048	1 555	606	949
Asia i alt	62 627	29 443	33 184	11 273	4 353	6 920
Afghanistan	1 666	1 011	655	213	50	163
Filippinene	4 221	674	3 547	918	145	773
India	3 457	1 752	1 705	579	236	343
Irak	7 196	4 284	2 912	908	480	428
Iran	5 196	2 782	2 414	1 699	765	934
Pakistan	11 813	6 145	5 668	1 294	508	786
Sri Lanka	5 739	2 889	2 850	494	181	313
Thailand	3 431	83	3 348	895	88	807
Tyrkia	6 270	3 469	2 801	1 170	669	501
Vietnam	6 593	3 196	3 397	1 452	555	897
Nord-Amerika i alt	4 814	2 237	2 577	1 919	589	1 330
Sør- og Mellom-Amerika i alt	5 346	2 167	3 179	2 339	1 024	1 315
Chile	2 390	1 258	1 132	1 171	584	587
Oseania i alt	529	277	252	161	60	101

¹ Eget, mors eller fars fødeland (dersom utenlandsk) for personer med to utenlandsfødte foreldre, ellers Norge.² Skilt, enke/enkemann, separert, eller inngått partnerskap, og skilt eller gjenlevende partner.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1.9. Innvandrerbefolkningen¹, etter fem grupper av landbakgrunn² og fylke. 1. januar 2004

	Landbakgrunn					
	I alt	Norden	Vest-Europa unntatt Tyrkia	Øst- Europa	Nord- Amerika, Oseania	Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, Tyrkia
I alt	348 940	53 940	35 906	56 339	9 456	193 299
01 Østfold	19 026	3 655	1 493	5 035	326	8 517
02 Akershus	42 584	9 039	5 222	6 250	1 332	20 741
03 Oslo	113 942	12 596	7 608	11 548	2 033	80 157
04 Hedmark	7 805	1 894	792	1 681	168	3 270
05 Oppland	7 527	1 412	836	1 811	173	3 295
06 Buskerud	20 263	3 275	1 932	3 513	352	11 191
07 Vestfold	13 484	2 599	1 659	2 885	437	5 904
08 Telemark	9 710	1 655	1 023	2 080	209	4 743
09 Aust-Agder	5 448	1 006	741	1 214	329	2 158
10 Vest-Agder	11 675	1 421	1 225	2 840	715	5 474
11 Rogaland	25 899	3 339	4 157	4 527	1 275	12 601
12 Hordaland	23 937	2 801	3 436	3 474	912	13 314
14 Sogn og Fjordane	4 313	674	681	834	112	2 012
15 Møre og Romsdal	8 787	1 306	1 197	1 815	257	4 212
16 Sør-Trøndelag	12 927	1 839	1 587	2 277	352	6 872
17 Nord-Trøndelag	3 418	727	382	606	91	1 612
18 Nordland	7 643	1 492	761	1 658	183	3 549
19 Troms	6 489	1 678	956	1 152	175	2 528
20 Finnmark Finnmarku	4 063	1 532	218	1 139	25	1 149

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

² Eget, mors eller fars fødeland.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

2.2. Demografiske endringer

- Fra 1. januar 2000 til 1. januar 2004 økte innvandrerbefolkningen med 66 500. Økningen for hele den norske befolkningen var i samme periode på 99 000.
- For perioden 2000-2003 hadde innvandrerbefolkningen et fødselsoverskudd på 13 700 og et innvandringsoverskudd på 51 400.
- I 2003 økte innvandrerbefolkningen med 16 100 personer.
- Innvandrerbefolkningens vekst i 2003 skyldtes en nettoinnvandring på 12 300.
- Nettoinnvandringen var størst blant russere med 1 600.
- 7 900 fikk innvilget norsk statsborgerskap i 2003. Det var 1 150 færre enn året før.
- Antallet ekteskapsinngåelser mellom to personer med innvandrerbakgrunn har økt hvert år, i takt med økningen i innvandrerbefolkningen.
- Høyest samlet fruktbarhetstall (SFT) i 2003 hadde afrikanske kvinner med 3,24, etterfulgt av asiatiske kvinner med 2,60. Lavest fruktbarhet hadde kvinner fra Vest-Europa med 1,75, og er dermed på nivå med norske kvinner.

Endringer i innvandrerbefolkningen

Innvandrerbefolkningen endres av de samme faktorene som den norske befolk-

ningen – antall fødte, døde, innvandringer og utvandringer. For perioden 2000-2003 var befolkningsveksten i Norge på 99 000. Veksten i innvandrerbefolkningen var på nesten 66 500. Fødselsoverskuddet var på 13 700 og innvandringsoverskuddet på 51 400. Førstegenerasjonsinnvandrerne stod for hele innvandringsoverskuddet, mens barn født i Norge av utenlandsfødte foreldre stod for fødselsoverskuddet (tabell 2.2.1).

I 2003 økte innvandrerbefolkningen med om lag 16 100 personer. Den asiatiske innvandrerbefolkningen stod for halvparten av økningen. Relativt sett økte likevel den afrikanske innvandrerbefolkningen mest med 11 prosent. Den nordiske innvandrerbefolkningen hadde en liten tilbakegang (tabell 2.2.3).

Fødselsoverskuddet for innvandrerbefolkningen var på 3 800 i 2003. Det var høyest blant de med asiatisk og afrikansk bakgrunn, med henholdsvis 2 500 og 1 000.

Den nordiske og nordamerikanske innvandrerbefolkningen hadde et lite fødselsunderskudd.

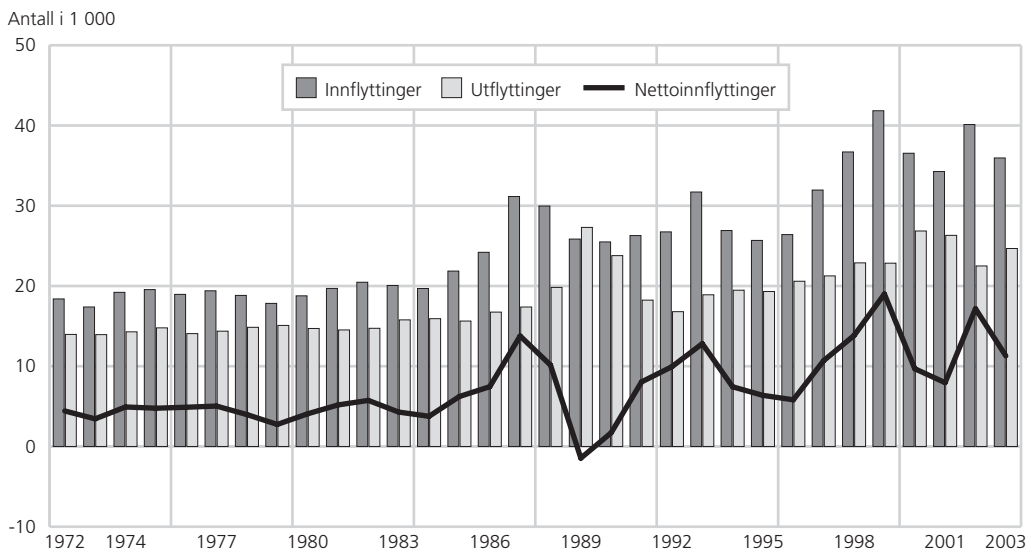
Innvandringsoverskuddet for innvandrerbefolkningen var på 11 700, vel 400 mer enn det totale innvandringsoverskuddet. Personer fra Asia stod for det største innvandringsoverskuddet med 5 600, etterfulgt av de fra Afrika med 2 800 og Øst-Europa med 2 500.

Lavere innvandringsoverskudd

I 2003 var det en nettoinnvandring fra utlandet på 11 300 – en nedgang på nesten 6 000 fra året før. Selv om nettoinnvandringen er atskillig lavere enn i 2002, er den fortsatt over gjennomsnittet for de ti foregående årene.

Nedgangen i nettoinnvandringen skyldes at det var 4 200 færre innvandringer og 1 700 flere utvandringer enn i 2002. Oppgangen i antall utvandringer kan i større grad skyldes tekniske endringer i

Figur 2.2.1. Flyttinger til og fra utlandet. 1972-2003

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

registreringen ved Det sentrale folkeregister enn reelle utvandring¹.

I 2003 var det 36 000 innvandringer og 24 700 utvandring. Antallet utvandring har siden 1958 bare vært høyere i 1989, 2000 og 2001, og bare i årene 1998-2000 og 2002 var det flere innvandringer enn i 2003. Etter 1971 har Norge hatt innvandringsoverskudd alle år unntatt 1989 (figur 2.2.1 og tabell 2.2.4).

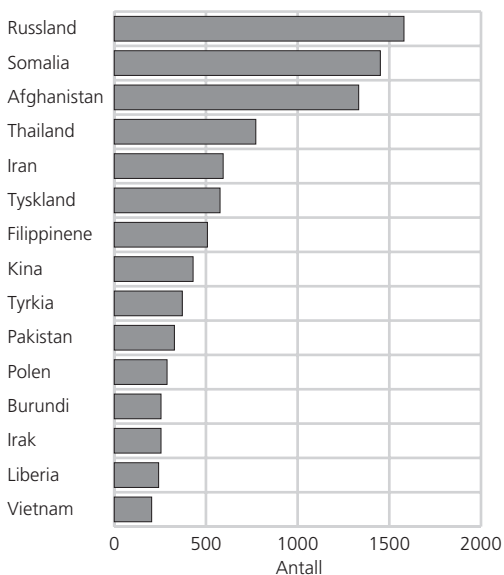
I de fleste årene siden 1958 har det vært en nettoutvandring blant norske statsborgere. Høyest var nettoutvandringen i 1989 da 9 300 flere norske statsborgere flyttet fra Norge enn til. Den gang flyttet mange fra et dårlig norsk arbeidsmarked til et godt svensk arbeidsmarked. Blant utenlandske statsborgere har det vært en nettoinnvandring i nesten alle år siden 1958. I 2003 flyttet 10 300 norske statsborgere fra Norge, mens 9 200 flyttet til landet.

Antallet innvandringer varierer noe fra år til år på grunn av variasjoner i politikk og saksgang, i tillegg til endringer i behov for innvandring og etterspørsel etter beskyttelse i Norge. Det er klart mindre variasjon fra år til år når en ser på antall utvandring, og disse bestemmes i større grad av de økonomiske svingningene i Norge.

Størst nettoinnvandring fra Russland

Blant de utenlandske statsborgerne var nettoinnvandringen fra Russland størst med 1 600, noe som er en økning på nesten 300 sammenlignet med 2002. De siste årene har det vært en økning av kvinner fra Russland som har fått opphold for å inngå ekteskap. Det har også vært en økning av flyktninger med russisk statsborgerskap. Det er grunn til å tro at mange er flyktninger fra konflikten i Tsjetsjenia. Det var også stor nettoinnvand-

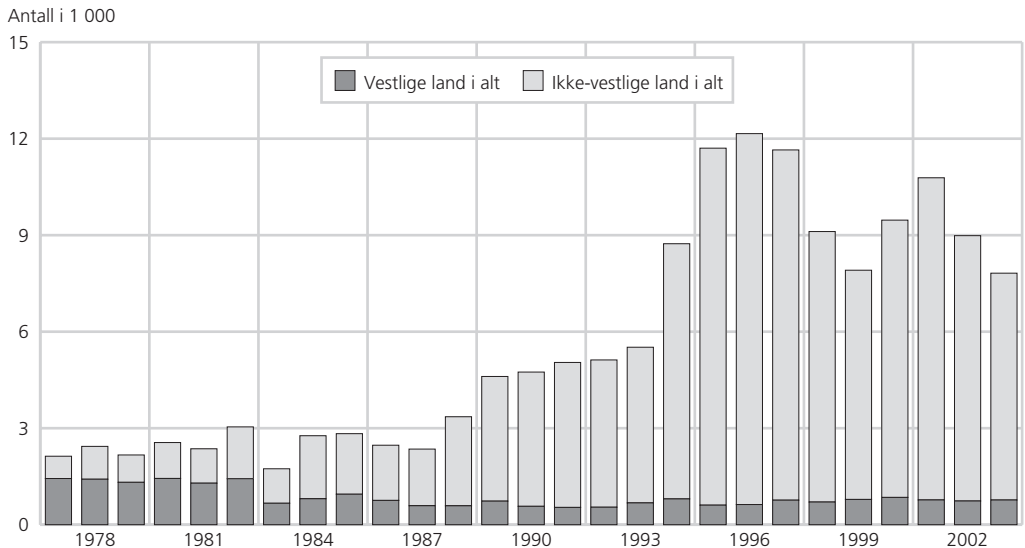
Figur 2.2.2. Nettoinnvandring utenlandske statsborgere. 2003

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

ring av somaliere med 1 500, afghanere med 1 300 og thailendere med 800. Folk fra Irak, som hadde størst nettoinnvandring i 2002 med 2 400, hadde en nettoinnvandring på bare 250 i 2003. Nedgangen skyldes både økt utvandring og nedgang i innvandringen. Statsborgere fra Liberia hadde for første gang en viss nettoinnvandring til Norge med 250 personer. Innvandrerne fra Liberia er flyktninger fra krigshandlingene der.

I 2003 var det en nedgang i nettoinnvandringen fra nesten alle de nye medlemslandene i EU sammenlignet med 2002. Dette har sannsynligvis sammenheng med utvidelsen av EU. Enten flyttet færre fra hjemlandet fordi de håpte på bedre tider, eller fordi det fra 1. mai 2004 ville bli enklere å flytte til Norge og få arbeids- og oppholdstillatelse. Polakker var den største innvandringsgruppen i både 2002 og 2003, og var også gruppen med størst

Figur 2.2.3. Vestlige og ikke-vestlige statsborgere som fikk norsk statsborgerskap. 1977-2003

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

nedgang. I 2003 var det en nettoinnvandring av polakker på 300 mot 600 i 2002.

Færre fikk norsk statsborgerskap

I 2003 fikk 7 900 personer norsk statsborgerskap. Det var 1 150 færre enn året før, og 2 900 færre enn i 2001. Flest norske statsborgerskap ble tildelt tidligere bosnier med 1 950. De fire siste årene har tidligere bosniske statsborgere stått for vel 7 000 tildelinger av norsk statsborgerskap. De mange tildelingene til bosniere har sammenheng med at det fra 2000 har vært mange som har oppnådd sju års botid i Norge, og dermed har kunnet søke om norsk statsborgerskap. Personer med tidligere pakistansk og irakisk statsborgerskap hadde også mange tildelinger av norsk statsborgerskap med henholdsvis 500 og 400.

Over 7 000, eller omtrent 90 prosent, av de som fikk norsk statsborgerskap i 2003 hadde tidligere statsborgerskap fra et ikke-vestlig land. Fra 1977 og frem til

2004 har i alt 155 000 utenlandske statsborgere fått norsk statsborgerskap, og over 130 000 av disse er personer med tidligere ikke-vestlig statsborgerskap. (Tabell 2.2.5 og figur 2.2.3.)

Økning i tallet på ekteskapsinngåelser for innvandrerbefolkningen

Antall ekteskapsinngåelser mellom to personer med innvandrerbakgrunn ha økt hvert år, i takt med økningen i innvandrerbefolkningen. I 1990 ble det inngått 920 ekteskap der begge partene hørte til innvandrerbefolkningen, og i 2003 ble det inngått 2 330. I 1990 utgjorde ekteskapsinngåelse mellom to personer i innvandrerbefolkningen 4,2 prosent av alle ekteskapsinngåelser, og i 2003 utgjorde de 9,7 prosent. Innvandrerbefolkningen er nær fordoblet fra 1990 til 2004, og økningen gjelder først og fremst personer med ikke-vestlig bakgrunn. Økningen henger naturlig nok nært sammen med størrelsen på gruppen og alderssammensetningen.

Tabellene 2.2.6 og 2.2.7 viser ekteskapsinngåelser i 1990 og 2003 etter ektefellens landbakgrunn. Ser vi på ekteskapsinngåelser mellom to personer med bakgrunn fra samme region, har antallet økt for alle grupper. I 1990 var det 375 ekteskapsinngåelser mellom to personer fra samme kontinent, og i 2003 var det 1 450.

Ekteskapsinngåelser som gjelder to personer fra Asia har økt mest, fra 245 i 1990 til 830 i 2003. Deretter følger Øst-Europa fra 21 til 290 og Afrika fra 42 til 166.

Kvinner fra Russland, Thailand og Filippinene på ekteskapstopp

Av ekteskapsinngåelser mellom norske menn og utenlandske kvinner i 2003 var 74 prosent med kvinner fra ikke-vestlige land. 18 prosent hadde bakgrunn i vestlige land og 8 prosent hadde ukjent landbakgrunn.

Ekteskap mellom norske menn og asiatiske kvinner har økt i løpet av årene 1990-2003. I 1990 ble det inngått 150 slike ekteskap. Tilsvarende tall for 2003 var 1 130 inngåtte ekteskap. 600 av ektefellene kom fra Thailand og 270 fra Filippinene.

Ekteskap mellom norske menn og østeuropeiske kvinner økte også betydelig i samme periode. I 1990 var det bare 65 ekteskapsinngåelser mellom norske menn og østeuropeiske kvinner. For 2003 lå tallet på 850, hvorav 400 var kvinner fra Russland (tabell 2.2.8).

Om lag 11 300 ekteskap ble oppløst ved skilsmisse i 2003. Av disse var 880, eller 7,8 prosent, tilfeller hvor begge ektefeller tilhørte innvandrerbefolkningen (tabell 2.2.9). Ekteskap blant innvandrere i Norge ser ut til å være stabile. Ekteskap på tvers av landbakgrunn ser ut til å ha et litt mer blandet mønster med hensyn til

skilsmisser. For noen år siden var skilsmisefrekvensen i ekteskap mellom norske kvinner og afrikanske menn så høy at mange mistenkte det for å være relatert til pro forma ekteskap. Dette mønsteret er ikke lenger så tydelig (Østby 2001).

Høyere fruktbarhet blant kvinner i innvandrerbefolkningen

Siden midten av 1970-tallet har samlet fruktbarhetstall (SFT) vært lavere enn 2,1 i Norge. 2,1 er det antallet barn en regner hver kvinne må føde i gjennomsnitt for å opprettholde folketallet på lang sikt når vi ikke tar hensyn til innvandringen fra utlandet. SFT var lavest på begynnelsen av 1980-tallet med i underkant av 1,7, mens på 1990-tallet lå SFT for kvinner i Norge mellom 1,8 og 1,9. Ved tusenårsskiftet gikk SFT noe tilbake, og i 2003 var SFT 1,80 for alle kvinner i Norge.

Generelt har norske kvinner hatt noe lavere samlet fruktbarhetstall enn for landet totalt, mens kvinner i innvandrerbefolkningen har ligget over landsgjennomsnittet. Slik var det også i 2003. Norske kvinner hadde SFT på 1,73, mens de som tilhører innvandrerbefolkningen hadde SFT på 2,36. Tall for 2001 og 2002 var noe lavere enn i 2003 for begge gruppene. Det var store forskjeller i SFT for de ulike gruppene i innvandrerbefolkningen. Kvinner med vestlig bakgrunn hadde lavere SFT enn de med ikke-vestlig bakgrunn, med henholdsvis 1,88 og 2,49. Høyest fruktbarhet i 2003 hadde afrikanske kvinner med 3,24, etterfulgt av asiatiske kvinner med 2,60. Lavest fruktbarhet hadde kvinner fra Vest-Europa med 1,75, og de er dermed på nivå med de norske kvinnene. Kvinner fra andre nordiske land lå noe over nivået for de norske (tabell 2.2.10).

Tabell 2.2.1. Folkemengde 1. januar 2000 og 2004 og endringene i perioden 2000-2003, etter innvandringskategori. Absolutte tall

Land- bakgrunn	Folke- mengde 1. januar 2000	Fødte	Døde	Fødsels- over- skudd	Inn- flytt- inger	Ut- flytt- inger	Netto- inn- flytt- inger	Folke- til- vekst ¹	Folke- mengde 1. januar 2004
Befolkningen i alt ..	4 478 497	227 822	174 926	52 896	146 885	100 783	46 102	98 960	4 577 457
Uten innvandrings- bakgrunn	3 994 227	186 486	168 392	18 094	23 211	31 391	-8 180	8 621	4 002 848
Med innvandrings- bakgrunn i alt	484 270	41 336	6 534	34 802	123 674	69 392	54 282	90 339	574 609
Førstegenerasjons- innvandrere uten norsk bakgrunn	238 462	0	4 679	-4 679	111 275	57 056	54 219	50 642	289 104
Personer født i Norge av to uten- landsfødte foreldre ..	44 025	18 608	180	18 428	1 474	4 315	-2 841	15 811	59 836
Utenlandsfødte med en norsk forelder	22 791	3	193	-190	3 802	1 949	1 853	2 938	25 729
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder	147 805	22 725	1 315	21 410	3 225	5 278	-2 053	19 688	167 493
Født i utlandet og har norskfødte foreldre ² .	31 187	0	167	-167	3 898	794	3 104	1 260	32 447
Innvandrer- befolkningen³	282 487	18 608	4 859	13 749	112 749	61 371	51 378	66 453	348 940
Utenfor innvandrer- befolkningen	4 196 010	209 214	170 067	39 147	34 136	39 412	-5 276	32 507	4 228 517

¹ Folketilveksten viser forskjellige tall hvis en tar forskjellen mellom 1. januar 2004 og 1. januar 2003, eller fødte - døde + innvandring - utvandring. Dette skyldes datatekniske forhold.

² Utenlandsadopterte er med her.

³ Sum av kategoriene "Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn" og "Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre".
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.2. Folkemengde 1. januar 2003 og 2004 og endringene i 2003, etter innvandringskategori. Absolutte tall

Land- bakgrunn	Folke- mengde 1. januar 2003	Fødte	Døde	Fødsels- over- skudd	Inn- flytt- inger	Ut- flytt- inger	Netto- inn- flytt- inger ²	Folke- til- vekst ³	Folke- mengde 1. januar 2004
Befolkningen i alt .	4 552 252	56 458	42 478	13 980	35 957	24 672	11 285	25 205	4 577 457
Uten innvandrings- bakgrunn	4 000 885	45 585	40 859	4 726	5 777	7 304	-1 527	1 963	4 002 848
Med innvandrings- bakgrunn i alt	551 367	10 873	1 619	9 254	30 180	17 368	12 812	23 242	574 609
Førstegenerasjons- innvandrere uten norsk bakgrunn	277 262	0	1 154	-1 154	27 067	14 403	12 664	11 842	289 104
Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre	55 531	5 034	49	4 985	345	1 127	-782	4 305	59 836
Utenlandsfødte med en norsk forelder	24 927	2	47	-45	1 097	471	626	802	25 729
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder	161 981	5 837	325	5 512	806	1 203	-397	5 512	167 493
Født i utlandet og har norskfødte foreldre ²	31 666	0	44	-44	865	164	701	781	32 447
Innvandrerbe- folkningen³	332 793	5 034	1 203	3 831	27 412	15 530	11 882	16 147	348 940
Utenfor innvander- befolkningen	4 219 459	51 424	41 275	10 149	8 545	9 142	-597	9 058	4 228 517

¹ Folketilveksten viser forskjellige tall hvis en tar forskjellen mellom 1. januar 2004 og 1. januar 2003, eller født - døde + innvandring - utvandring. Dette skyldes datatekniske forhold.

² Utenlandsadopterte er med her.

³ Sum av kategoriene "Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn" og "Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre".

Tabell 2.2.3. Folkemengde 1. januar 2003 og 2004 og endringene i 2003, etter landbakgrunn. Utenlandsk bakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen. Absolutte tall

Land- bakgrunn	Folke- mengde 1. januar 2003	Fødte	Døde	Fødsels- over- skudd	Inn- flytt- inger	Ut- flytt- inger	Netto- inn- flytt- inger	Folke- til- vekst ¹	Folke- mengde 1. januar 2004
I alt	4 552 252	56 458	42 478	13 980	35 957	24 672	11 285	25 205	4 577 457
Utenfor innvandrer- befolkningen	4 219 459	51 424	41 275	10 149	8 545	9 142	-597	9 058	4 228 517
Innvandrerbefolk- ningen i alt	332 793	5 034	1 203	3 831	27 412	15 530	11 882	16 147	348 940
Vestlige land	98 933	535	771	-236	8 889	8 535	354	369	99 302
Ikke-vestlige land ..	233 860	4 499	432	4 067	18 523	6 995	11 528	15 778	249 638
Norden	54 277	304	402	-98	5 175	5 413	-238	-337	53 940
Vest-Europa ellers .	35 243	214	203	11	2 915	2 269	646	663	35 906
Øst-Europa	53 249	705	173	532	4 547	2 020	2 527	3 090	56 339
Nord-Amerika	9 413	17	166	-149	799	853	-54	43	9 456
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	180 611	3 794	259	3 535	13 976	4 975	9 001	12 688	193 299

¹ Folketilveksten viser forskjellige tall hvis en tar forskjellen mellom 1. januar 2004 og 1. januar 2003, eller fødte - døde + innvandring - utvandring. Dette skyldes datatekniske forhold.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.4. Flyttinger fra/til utlandet, etter fylke. 1996-2003

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Innvandring	26 407	31 957	36 704	41 841	36 542	34 264	40 122	35 957
Utvandring	20 590	21 257	22 881	22 842	26 854	26 309	22 498	24 672
Nettoinnvandring	5 817	10 700	13 823	18 999	9 688	7 955	17 174	11 285
01 Østfold	226	541	590	554	244	101	315	279
02 Akershus	652	1 309	1 643	1 703	554	839	1 289	814
03 Oslo	1 910	3 106	2 156	2 472	549	688	3 610	863
04 Hedmark	191	333	349	880	526	145	575	376
05 Oppland	95	239	506	893	478	259	672	615
06 Buskerud	234	552	548	813	484	368	767	622
07 Vestfold	205	434	505	692	324	261	646	227
08 Telemark	187	451	530	721	478	405	451	640
09 Aust-Agder	43	114	241	556	210	141	386	288
10 Vest-Agder	166	187	390	1 023	451	294	838	693
11 Rogaland	27	404	1 513	1 453	- 87	671	973	998
12 Hordaland	- 170	338	1 142	1 701	1 087	926	1 500	1 169
14 Sogn og Fjordane	263	236	387	294	352	417	541	272
15 Møre og Romsdal	260	399	618	758	832	454	1 045	665
16 Sør-Trøndelag	234	507	642	1 001	603	439	1 036	388
17 Nord-Trøndelag	137	153	435	514	389	212	401	408
18 Nordland	499	708	615	1 453	1 076	739	990	1 025
19 Troms	367	319	563	827	460	301	706	639
20 Finnmark Finnmarku	291	370	450	691	678	295	433	304

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.5. Overgang til norsk statsborgerskap etter tidligere statsborgerskap, gruppert etter verdensregion. 1977-2003

	Vestlige land					Ikke-vestlige land			
	I alt	Vestlige land i alt	Norden	Vest-Europa ellers	Nord-Amerika og Oseania	Ikke-vestlige land i alt	Øst-Europa	Afrika, Tyrkia og Sør- og Mellom-Amerika	Statsløse og uoppgift
1977-2003	155 224	23 163	11 301	9 519	2 343	130 399	25 346	105 053	1 662
1977	2 213	1 436	814	491	131	693	168	525	84
1978	2 501	1 414	710	584	120	1 021	230	791	66
1979	2 242	1 318	592	599	127	850	136	714	74
1980	2 680	1 438	553	721	164	1 116	165	951	126
1981	2 441	1 291	541	574	176	1 069	138	931	81
1982	3 095	1 430	534	735	161	1 611	192	1 419	54
1983	1 754	667	374	234	59	1 072	128	944	15
1984	2 798	807	387	361	59	1 959	262	1 697	32
1985	2 851	948	470	397	81	1 882	213	1 669	21
1986	2 486	756	365	318	73	1 715	186	1 529	15
1987	2 370	590	308	229	53	1 761	165	1 596	19
1988	3 364	588	271	255	62	2 768	272	2 496	8
1989	4 622	733	366	302	65	3 875	600	3 275	14
1990	4 757	572	279	248	45	4 173	433	3 740	12
1991	5 055	538	251	227	60	4 506	441	4 065	11
1992	5 132	544	252	236	56	4 578	485	4 093	10
1993	5 538	678	337	266	75	4 839	610	4 229	21
1994	8 778	802	403	316	83	7 932	1 054	6 878	44
1995	11 778	608	283	265	60	11 097	1 343	9 754	73
1996	12 237	627	248	294	85	11 530	1 049	10 481	80
1997	12 037	763	351	322	90	10 887	1 178	9 709	387
1998	9 244	705	351	275	79	8 408	1 111	7 297	131
1999	7 988	786	467	239	80	7 125	1 728	5 397	77
2000	9 517	849	494	274	81	8 619	2 818	5 801	49
2001	10 838	770	473	222	75	10 014	4 724	5 290	54
2002	9 041	737	394	286	57	8 248	2 523	5 725	56
2003	7 867	768	433	249	86	7 051	2 994	4 057	48

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.6. Inngåtte ekteskap¹, etter kvinnens og mannens landbakgrunn². 2003

Mannens landbakgrunn	Kvinnens landbakgrunn									
	I alt	Norge	Resten av Norden	Øst- Europa	Vest- Europa	Asia med Tyrkia	Afrika	Nord- Amerika og Oseania	Sør- og Mellom- Amerika	Stats- løse og uopp- gitt
I alt.....	24 119	18 579	398	1 244	259	2 185	338	129	357	630
Norge	20 008	16 797	292	853	178	1 133	100	114	278	263
Resten av Norden	437	321	59	12	6	25	2	1	6	5
Øst-Europa	516	173	5	292	2	3	2	2	1	36
Vest-Europa	439	326	14	11	54	15	3	3	3	10
Asia med Tyrkia	1433	309	8	30	9	831	11	6	5	224
Afrika	461	186	5	4	4	7	166	3	2	84
Nord-Amerika og Oseania	163	97	2	4	1	3	.	.	48	8
Sør- og Mellom-Amerika	168	147	2	5	2	9	2	.	1	.
Statsløse og uopp-gitt	494	223	11	33	3	159	52	.	13	.

¹ Minst en av partene bosatt i Norge.

² Hvis ikke Norge, har personen to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Dersom utenlandsk regnes eget, mors, eller fars fødeland.

Tabell 2.2.7. Inngåtte ekteskap¹, etter kvinnens og mannens landbakgrunn². 1990

Mannens landbakgrunn	Kvinnens landbakgrunn									
	I alt	Norge	Resten av Norden	Øst- Europa	Vest- Europa	Asia med Tyrkia	Afrika	Nord- Amerika og Oseania	Sør- og Mellom- Amerika	Statsløse og uopp- gitt
I alt.....	21 926	19 736	364	112	142	498	71	60	62	881
Norge	19 635	18 367	302	66	116	147	12	54	39	532
Resten av Norden	281	222	38	2	3	3	1	-	1	11
Øst-Europa	143	83	4	21	1	3	-	-	-	31
Vest-Europa	205	170	4	5	11	2	-	2	1	10
Asia med Tyrkia	610	120	4	4	2	245	3	1	3	228
Afrika	222	109	4	3	-	3	42	1	-	60
Nord-Amerika og Oseania	61	54	1	1	3	2	-	-	9	-
Sør- og Mellom- Amerika	56	35	1	1	1	-	-	-	-	9
Statsløse og uopp-gitt	713	576	6	9	5	93	13	2	9	.

¹ Minst en av partene bosatt i Norge.

² Hvis ikke Norge, har personen to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Dersom utenlandsk regnes eget, mors, eller fars fødeland.

Tabell 2.2.8. Inngåtte ekteskap¹, etter kvinnens og mannens landbakgrunn². Utvalgte nasjonaliteter. 2003

	Begge med samme landbakgrunn	Mannens landbakgrunn norsk og kvinnens landbakgrunn utenlandsk	Kvinnens landbakgrunn norsk og mannens landbakgrunn utenlandsk
Norge	16 797	16 797	16 797
Danmark	15	72	111
Sverige	22	150	166
Bosnia-Hercegovina	69	8	13
Serbia og Montenegro	66	13	60
Russland	18	404	7
Tyrkia	115	21	120
Filippinene	12	269	
Irak	83	4	57
Iran	78	14	29
Pakistan	122	9	13
Sri Lanka	70	10	9
Thailand	12	598	7
Vietnam	121	47	5
Marokko	31	..	30
Somalia	29	16	..

¹ Minst en av partene bosatt i Norge.

² Hvis ikke Norge, har personen to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Dersom utenlandsk regnes eget, mors, eller fars fødeland.

Tabell 2.2.9. Skilsmisser¹, etter mannens og kvinnens landbakgrunn². 2003

Mannens landbakgrunn	Kvinnens landbakgrunn							Uopp-gitt
	I alt	Norge	Europa, unntatt Tyrkia	Asia med Tyrkia	Afrika	Nord-Amerika og Oseania	Sør- og Mellom-Amerika	
I alt	11 265	9 585	596	622	215	48	109	90
Norge	9 563	8 761	408	234	36	43	66	15
Europa, unntatt Tyrkia	560	377	142	13	3	1	2	22
Asia med Tyrkia	593	186	20	354	5	-	1	27
Afrika	282	116	8	3	129	1	-	25
Nord-Amerika og Oseania ...	76	71	2	1	-	2	-	-
Sør- og Mellom-Amerika	81	40	2	-	1	-	37	1
Uopp-gitt	110	34	14	17	41	1	3	-

¹ Minst en av partene bosatt i Norge, og minst en av partene med to utenlandsfødte foreldre.

² Eget, mors eller fars fødeland dersom utenlandsk.

Tabell 2.2.10. Samlet fruktbarhetstall¹. 2001-2003

Landbakgrunn	2001	2002	2003
Hele befolkningen	1,78	1,75	1,80
Ikke innvandrerbefolkningen	1,73	1,69	1,73
Innvandrerbefolkningen i alt ²	2,33	2,32	2,36
Innvandrerbefolkningens landbakgrunn			
Norden	1,89	1,85	1,89
Vest-Europa	1,90	2,03	1,75
Øst-Europa	1,84	1,83	1,90
Nord-Amerika og Oseania	2,05	1,86	2,11
Sør- og Mellom-Amerika	2,29	1,91	2,05
Asia, medregnet Tyrkia	2,61	2,58	2,60
Afrika	3,18	3,13	3,24
Vestlige land	1,90	1,91	1,88
Ikke-vestlige land	2,47	2,43	2,49

¹ Sum av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år. Antall barn hver kvinne kommer til å føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden varer ved og at dødsfall ikke forekommer.

² Fruktbarheten til kvinner som har to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.3. Flyktninger

- Det bodde om lag 100 000 personer med flyktningbakgrunn i Norge ved inngangen til 2004, eller 2,2 prosent av folketallet.
- Tre fjerdedeler av dem med flyktningbakgrunn i Norge var per 1. januar 2004 registrert som hovedperson (flyktning), mens de resterende flyktningene hadde familietilknytning til en slik flyktning.
- 74 prosent av flyktningene kom fra land i den tredje verden, og 26 prosent kom fra Øst-Europa.
- De største flyktninggruppene er fra Irak og Bosnia-Hercegovina, med henholdsvis 14 000 og 12 600 personer.
- 51 prosent av personene med flyktningbakgrunn hadde per 1. januar 2004 bodd i landet mindre enn ti år.
- Aldersgruppen 20-49 år utgjorde 64 prosent av alle med flyktningbakgrunn, mens bare 5 prosent var 60 år eller eldre.

- Blant de med flyktningbakgrunn var det per 1. januar 2004 om lag 13 000 flere menn enn kvinner.
- Oslo var det fylket som hadde flest flyktninger, med 27 000 personer. Dette er 27 prosent av alle flyktninger i Norge og 5,2 prosent av den totale folkemengden i hovedstaden.
- I overkant av 15 600 personer søkte asyl i Norge i 2003. Asylsøkere kom fra 111 forskjellige land.
- Nær 1 760 fikk politisk asyl i Norge i 2003. Samme år ble det innvilget opphold på humanitært grunnlag til 3 200 personer. 1 500 kom som familiemedlemmer til personer som har fått vedtak om beskyttelse.

100 000 med flyktningbakgrunn

I løpet av 2003 økte antall flyktninger med omtrent 5 800 personer. Ved inngangen til 2004 bodde det nesten 100 000 personer i Norge som kom hit som flyktning eller som familiemedlem til flyktning. Av enkeltgrupper stod somaliere for den største økningen med 1 100 personer.

75 prosent av flyktningene var registrert som hovedperson (flyktning), mens resten kom som familiemedlemmer (tabell 2.3.1).

En fjerdedel av flyktningene fra Øst-Europa

Flyktninger er førstegenerasjonsinnvandre- re (familie regnet med) som har kommet til Norge fordi de søker beskyttelse, og er innvilget asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Flyktninger utgjorde 40 prosent av alle med ikke-vestlig bakgrunn i innvandrerbefolkningen per 1. januar 2004. De inngår også i statistikken over innvan- drerbefolkningen. De barna som flyktning- ene har fått etter at de kom til Norge regnes ikke som flyktninger. En fjerdedel av flyktningene hadde bakgrunn fra Øst- Europa, mens resten kom fra land i den tredje verden (Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika og Tyrkia). De største flykt- ninggruppene kommer fra Irak og Bosnia- Hercegovina med henholdsvis 14 000 og 12 600 personer (tabell 2.3.1).

Halvparten med botid under ti år

51 prosent av personene med flyktning- bakgrunn hadde per 1. januar 2004 bodd i landet mindre enn ti år. Vel 35 prosent hadde en botid på fire år eller mindre. Bare 6 prosent av alle med flyktningbak- grunn har bodd i Norge over 20 år (tabell 2.3.2).

Det er stor variasjon i lengden på opphol- det for de ulike nasjonalitetene. Det er flest flyktninger fra Vietnam som har bodd i Norge 20 år eller mer med 3 500, noe som tilsvarer 33 prosent av alle vietname- sere med flyktningbakgrunn. Ser en på den motsatte enden av skalaen, finner en flyktninger fra Russland og Afghanistan hvor omtrent 90 prosent har bodd i Norge fire år eller kortere.

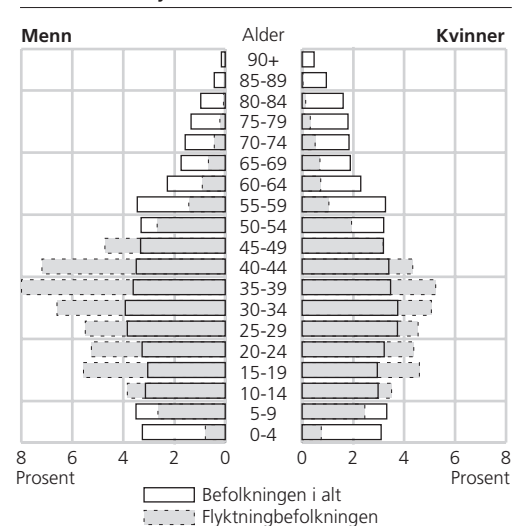
Få gamle blant flyktningene

Flyktningbefolkningen er yngre enn be- folkningen for øvrig. 24 prosent av flykt- ningene var under 20 år, og bare 5 prosent var 60 år og eldre. I folkemengden totalt lå andelen unge under 20 år på omtrent samme nivå som blant flyktningene, mens det er store forskjeller i de eldre alders- klassene. I hele befolkningen var det per 1. januar 2004 19 prosent over 60 år (figur 2.3.1).

Flest menn

Blant de med flyktningbakgrunn var det per 1. januar 2004 om lag 13 000 flere menn enn kvinner. Det er blant flyktninger fra den tredje verden at overvekten av menn gjør seg gjeldende, og da særlig blant flyktninger fra Irak, Iran, Sri Lanka og Somalia. Blant flyktninger fra Øst- Europa er det en mer jevn fordeling av kvinner og menn, fordi flyktninger fra Balkan ofte har vært familier.

Figur 2.3.1. Befolkningspyramide for hele befolkningen i Norge og flyktninger. 1. januar 2004. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

De fleste bor i hovedstaden

Alle fylkene hadde en økning i antallet personer med flyktningbakgrunn i 2003, men Oslo var fremdeles det fylket der det bodde flest flyktninger. Her utgjorde flyktningene 27 000 personer. Dette er 27 prosent av alle flyktninger i Norge. Flyktninger i Oslo stod for 5,2 prosent av den totale folkemengden i hovedstaden. Tar vi utgangspunkt i absolutte tall, var det igjen Oslo og Akershus som hadde flest flyktninger per 1. januar 2004. Færrest flyktninger finner vi i Finnmark og Nord-Trøndelag (tabell 2.3.3).

Asylankomster i 2003

I overkant av 15 600 personer søkte asyl i Norge i 2003, en nedgang på 10 prosent i forhold til 2002. Dette er det nest høyeste antallet asylsøkere til Norge i ett enkelt år noensinne. Asylsøkere kom fra 111 forskjellige land. Over 43 prosent av disse kom fra Europa, 33 prosent fra Asia og 22 prosent fra Afrika. Det kom flest asylsøkere fra Serbia og Montenegro (2 180), Afghanistan (2 032), Russland (1 893) og Somalia (1 601). Til sammen utgjorde søkere fra disse landene vel halvparten av alle asylsøkere til Norge i 2003 (tabell 2.3.4).

Sammenlignet med 2002 var det en markert nedgang fra 1 600 til under 1 000 asylsøkere fra Irak. Antall asylsøkere fra Ukraina sank med 90 prosent, fra 770 til drøyt 90. Størst økning var det i antallet søkere fra Afghanistan som økte fra 786 til 2 032 asylsøkere fra 2002 til 2003.

Rekordmange fikk politisk asyl, færre fikk beskyttelse

1 758 personer fikk asyl i Norge i 2003, en økning på vel 60 fra 2002. Aldri tidligere har så mange personer fått asyl i Norge i løpet av et år. Mesteparten av disse (65 prosent) var overføringsflyktning-

ger (se boks). Av de som søkte asyl i Norge fikk 600 personer politisk asyl og 3 200 personer fikk opphold på humanitært grunnlag. 1 500 kom gjennom familiejenforening. Totalt antall personer som har fått vedtak om beskyttelse samt tilhørende personer som har fått familiejenforening var 6 400 for 2003, en nedgang på rundt 2 400 personer sammenlignet med 2002. Dette skyldes i størst grad færre familiejenforeninger. Antall innvilgete familiejenforeninger har gått ned med 27 prosent i forhold til 2002 (tabell 2.3.5).

Enslige mindreårige asylsøkere

Enslige mindreårige asylsøkere omfatter personer under 18 år som kommer til landet og søker asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Til Norge har det i løpet av 1990-årene kommet stadig flere enslige mindreårige. En foreløpig topp ble nådd i 2003, da 916 asylsøkere oppgav å være enslige mindreårige ved ankomst til Norge. Halvparten av disse barna kom fra konfliktfylte land i Asia, en tredjedel fra Afghanistan (tabell 2.3.6).

Om statistikken

Statistikken om flyktninger i Norge blir publisert årlig. Den er basert på data fra SSB sitt befolkningsstatistikksystem, Fremkonregisteret og Flyktningregisteret (begge tilhører Utlendingsdirektoratet) som ble samkjørt 1. januar 1994. Statistikken er laget for å kunne skille personer med flyktningbakgrunn fra andre innvandrere, og er ikke ment å erstatte Utlendingsdirektoratets statistikk over vedtak og juridisk grunnlag.

Begrepsdefinisjoner

Flyktning: I juridisk forstand omfatter begrepet "flyktninger" overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått innvilget asyl. I dagligtale brukes begrepet om en person på flukt, for eksempel på grunn av krig, uroligheter, menneskerettighetsovergrep eller miljøkatastrofer. I forbindelse med flyktningarbeid i Norge brukes begrepet "flyktning" om overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag.

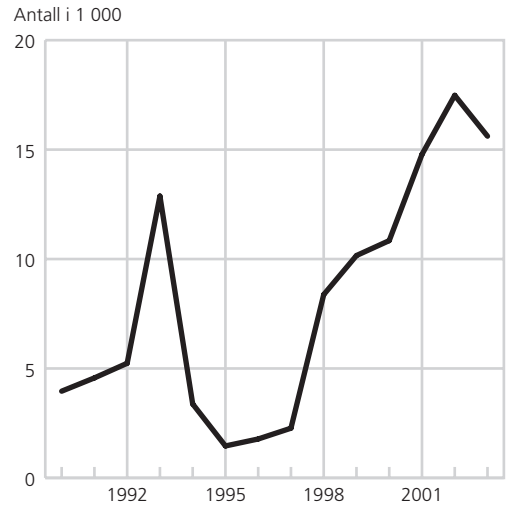
Asylsøker: Person som på egen hånd og uanmeldt ber myndighetene om beskyttelse og anerkjennelse som flyktning. Personen kalles asylsøker inntil søknaden er avgjort.

Overføringsflyktninger: Flyktninger som får komme til Norge etter et organisert vedtak, vanligvis i samarbeid med FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR). Stortinget, etter forslag fra Regjeringen, fastsetter en kvote for hvor mange overføringsflyktninger Norge kan ta imot hvert år. (Tidligere ble overføringsflyktninger kalt kvoteflyktninger.) Regjeringen har besluttet at Norge vil ta imot 1 000 kvoteflyktninger i 2005.

Familiegjenforening: Oppholds- eller arbeidstillatelse som innvilges til nære familiemedlemmer til en norsk eller utenlandsk statsborger med lovlig opphold i Norge. Familiegjenforening gjelder i hovedsak ektefelle og barn under 18 år.

Kilde: UDIs Tall og fakta 2003.

Figur 2.3.2. Antall asylsøkere til Norge. 1990-2003

Kilde: Utlendingsdirektoratet.

Tabell 2.3.1. Flyktninger, etter landbakgrunn og flyktningstatus. 1. januar 2004

Landbakgrunn	Flyktninger		
	I alt	Hovedperson-flyktninger	Familie-tilknyttet til flyktning ²
I alt	99 427	73 154	26 273
Av disse fra			
Øst-Europa	26 006	21 097	4 909
Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, Tyrkia	73 269	51 942	21 327
Utvalgte land			
Irak	14 035	8 938	5 097
Bosnia-Hercegovina	12 572	9 295	3 277
Somalia	10 930	6 997	3 933
Vietnam	10 312	6 736	3 576
Iran	10 137	8 891	1 246
Serbia og Montenegro	6 837	5 994	843
Sri Lanka	5 183	3 408	1 775
Chile	4 608	3 502	1 106
Afghanistan	3 830	2 728	1 102
Tyrkia	1 851	880	971
Kroatia	1 832	1 637	195
Etiopia	1 630	1 282	348
Russland	1 340	1 286	54
Eritrea	1 201	958	243
Pakistan	1 078	757	321

¹ Betegnelsen "flyktning" bruker en her om personer bosatt i Norge, som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (familie medregnet), uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus (etter Genèvekonvensjonen). Barn som flyktningene har fått etter at de kom til Norge er ikke regnet med.

² Oppholds- eller arbeidstillatelse som blir innvilget til nære familiemedlemmer av utenlandske statsborgere med lovlig opphold i Norge. Det gjelder også familiemedlemmer til norsk statsborger. Gjelder i hovedsak ektefelle og barn under 18 år.

Tabell 2.3.2. Flyktninger¹, etter landbakgrunn og botid i Norge. 1. januar 2004

Landbakgrunn	Flyktninger i alt	Flyktninger med norsk statsbor- gerskap	Flyktninger med uten- landsk stats- borgerskap	Botid. År			
				0-4	5-9	10-19	20-
I alt	99 427	50 541	48 886	35 152	15 814	42 483	5 978
Av dette fra							
Øst-Europa	26 006	13 599	12 407	7 066	6 914	10 861	1 165
Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia	73 269	36 880	36 389	28 061	8 889	31 540	4 779
Utvalgte land							
Irak	14 035	2 542	11 493	9 670	2 497	1 856	12
Bosnia-Hercegovina	12 572	7 283	5 289	799	5 238	6 532	3
Somalia	10 930	3 193	7 737	6251	2 147	2 530	2
Vietnam	10 312	9 959	353	13	512	6 336	3 451
Iran	10 137	6 274	3 863	2 514	1 568	6 040	15
Serbia og Montenegro	6 837	3 039	3 798	3 395	1 345	2 088	9
Sri Lanka	5 183	4 150	1 033	466	638	3 988	91
Chile	4 608	3 294	1 314	6	63	3 777	762
Afghanistan	3 830	288	3 542	3418	100	311	1
Tyrkia	1 851	1 437	414	292	93	1 440	26
Kroatia	1 832	386	1 446	1 225	206	397	4
Etiopia	1 630	538	1 092	958	153	441	78
Russland	1 340	80	1 260	1 237	34	65	4
Eritrea	1 201	983	218	153	70	903	75
Pakistan	1 078	603	475	328	55	665	30

¹ Betegnelsen "flyktning" bruker en her om personer bosatt i Norge, som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (familie medregnet), uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus (etter Genèvekonvensjonen). Barn som flyktningene har fått etter at de kom til Norge er ikke regnet med.

Tabell 2.3.3. Flyktninger¹, etter fylke. 1. januar 2004. Absolutte tall og prosent

	Flyktninger	Andel av folketallet
I alt.....	99 427	2,2
01 Østfold	6 477	2,5
02 Akershus	10 376	2,1
03 Oslo	26 925	5,2
04 Hedmark	2 800	1,5
05 Oppland	2 991	1,6
06 Buskerud	5 704	2,4
07 Vestfold	4 406	2,0
08 Telemark	3 683	2,2
09 Aust-Agder	1 905	1,8
10 Vest-Agder	4 678	2,9
11 Rogaland	7 585	2,0
12 Hordaland	7 429	1,7
14 Sogn og Fjordane	1 283	1,2
15 Møre og Romsdal	2 700	1,1
16 Sør-Trøndelag	4 475	1,7
17 Nord-Trøndelag	1 216	1,0
18 Nordland	2 540	1,1
19 Troms	1 509	1,0
20 Finnmark Finnmarku	745	1,0

¹ Betegnelsen "flyktning" bruker en her om personer bosatt i Norge, som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (familie medregnet), uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus (etter Genèvekonvensjonen). Barn som flyktningene har fått etter at de kom til Norge er ikke regnet med.

Tabell 2.3.4. Tallet på asylsøkere, etter land. 1988-2003

Land	Årsgjennomsnitt													
	1988-1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
I alt	4 999	4 569	5 238	12 876	3 379	1 460	1 778	2 273	8 543	10 160	10 843	14 782	17 480	15 613
Utvalgte land														
Bosnia-Hercegovina	390	7 051	201	106	73	90	236	161	272	907	810	657
Bulgaria	79	42	8	..	6	5	9	14	6	12	950	359	110
Kroatia	44	68	78	29	..	55	2 452	60	16	1 216	139	51
Romania	54	59	74	46	10	8	19	77	153	712	203	247	206
Russland	75	69	50	39	141	318	471	1 318	1 718	1 893	
Serbia og Montenegro	1 561	146	76	343	1 666	1 152	4 188	928	2 460	2 180
Ukraina	15	8	8	13	34	131	1 027	772	92
Etiopia ...	278	260	42	29	7	18	30	48	81	126	96	173	325	287
Somalia ..	408	731	444	259	251	189	180	552	955	1 340	910	1 080	1 534	1 601
Afghanistan	9	10	3	16	45	172	326	603	786	2 032
Irak	112	131	111	137	126	99	113	272	1 317	4 073	766	1 056	1 624	938
Iran	680	244	130	147	160	163	120	138	270	350	327	412	450	608
Pakistan ..	163	14	17	23	26	31	16	26	146	265	220	186	216	92
Sri Lanka	374	556	403	255	233	90	413	196	173	112	165	164	87	64
Tyrkia	211	46	32	30	30	35	24	44	131	279	164	204	257	235
Statsløse	201	49	120	27	59	19	42	85	164	120	194	391	366

Kilde: UDI Utlendingsdirektoratets årsrapport 2003.

Tabell 2.3.5. Antall personer som har fått vedtak om beskyttelse. 1990-2003

Innvigelser	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Asyl ¹	1 104	1 265	1 536	571	243	359	600
Opphold på humanitært grunnlag	1 473	1 877	1 494	757	5 656	1 909	865
Kollektive vurd. inkl. overfør.flyktn. ²	1 172	8 167	1 137	1 973	782
Familiegjenforening	1 290	935	980	952	570	361	661
Totalt ³	3 867	4 077	5 182	10 447	7 606	4 602	2 908
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Asyl ¹	1 368	1 226	1 661	1 582	1 565	1 697	1 758
Opphold på humanitært grunnlag	726	1 813	3 032	3 199	4 301	3 284	3 180
Kollektive vurd. inkl. overfør.flyktn. ²	495	267	8 059
Familiegjenforening	882	915	1 542	1 778	1 492	3 804	1 478
Totalt ³	3 471	4 221	14 294	8 578	7 398	8 785	6 416

¹ Inkluderer alle som har fått politisk asyl, også overføringsflyktninger.² Vedtak etter kollektiv vurdering gjelder inntil 1. januar 1999 personer fra Bosnia-Hercegovina. Fra 30. april 1999 til 6. august 1999 gjelder tallene kosovoalbanere.³ I 2000 fikk i tillegg 2 019 irakiske asylsøkere midlertidig opphold etter vedtak i UDI, og 40 irakere fikk begrenset opphold i 2001.

Kilde: Utlendingsdirektoratet. Fremkon/DUF, Flyktningeregisteret og manuelle tellinger 2. instans asylvedtak.

Tabell 2.3.6. Enslige mindreårige asylsøkere¹, etter opprinnelsesland. 1995-2003

Land	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
I alt	106	107	376	466	386	556	561	894	916
Afghanistan	1	1	1	3	7	36	41	144	306
Albania	-	4	1	-	2	3	17	2	10
Algerie	2	2	4	4	3	7	9	26	11
Angola	1	-	-	-	1	1	1	3	28
Bosnia-Hercegovina	3	-	12	11	-	4	4	3	1
Burundi	-	-	-	1	-	-	2	4	11
Eritrea	-	1	8	14	13	9	25	37	24
Etiopia	1	10	25	24	26	22	44	59	57
Guinea	-	-	-	-	-	-	2	5	10
Hviterussland	-	-	-	1	1	9	5	12	11
Irak	3	3	24	36	141	80	87	190	108
Iran	5	1	10	12	4	9	4	10	11
Kroatia	1	-	2	36	-	-	1	-	-
Litauen	2	1	4	1	1	6	5	5	10
Mongolia	-	-	-	-	-	1	18	10	9
Nigeria	-	-	2	-	1	4	1	12	14
Romania	-	-	2	1	2	13	5	6	1
Russland	1	1	3	13	4	20	37	21	26
Serbia-Montenegro	3	5	34	65	22	93	15	29	19
Sierra Leone	-	-	-	1	3	18	2	2	5
Slovakia	-	-	-	-	1	16	1	2	-
Somalia	55	33	139	154	103	114	99	133	117
Sri Lanka	2	24	66	72	34	58	60	39	20
Statsløse	10	2	5	2	2	2	12	13	18
Sudan	3	1	4	2	-	3	5	9	4
Andre	13	18	30	13	15	28	59	118	85

¹ Alder oppgitt ved ankomst.

Kilde: UDI Utlendingsdirektoratets årsrapport 2003.

Note

¹ For mer detaljert informasjon, se
<http://www.ssb.no/innvutv>

Trude Fjeldseth

3. Utdanning

- I 2003 var det i overkant av 12 000 barn med minoritetsbakgrunn i barnehagene i Norge. Antallet har økt i takt med det totale antallet barn i barnehagene i Norge, og utgjorde i underkant av 6 prosent av barnehagebarna ved utgangen av 2003.
- Andelen minoritetsspråklige barn som får tospråklig assistanse i barnehagen har blitt mindre. I 2000 fikk 44 prosent av barna med minoritetsbakgrunn denne assistansen, mot 37 prosent av barna i 2003.
- Av 618 000 elever som gikk i grunnskolen høsten 2003, fikk rundt 60 000 elever morsmåls-, tospråklig og særskilt norskopplæring. Det er mest vanlig å få morsmålsopplæring og tospråklig opplæring i urdu. Andre store språk er somalisk, kurdisk, arabisk og vietnamesisk.
- Høsten 2003 var det over 14 000 elever med innvandrerbakgrunn i videregående utdanning i Norge. Elever med landbakgrunn fra Pakistan utgjorde den største innvandrergruppen i videregående skole.
- Av alle 16-18-åringene i landet, var 90 prosent i utdanning høsten 2003. Blant førstegenerasjonsinnvandrere i samme aldersgruppe var 73 prosent i utdanning. Av 16-18-åringene som er født i Norge og har to utenlandsfødte foreldre, var andelen 87 prosent.
- Det er forskjeller i gjennomstrømningen i videregående utdanning etter hvilken verdensdel elevene har bakgrunn fra. Elever med landbakgrunn fra Europa og Asia hadde den raskeste gjennomstrømningen. Blant elever fra Afrika og Sør-Amerika er andelen som avbryter utdanningen større, og andelen som fullfører på normert tid mindre.
- Av elevene som avsluttet videregående opplæring våren 2002, var 18 prosent i høyere utdanning ved universiteter eller høyskoler i Norge eller utlandet samme høst. Blant elever med innvandrerbakgrunn var andelen større; 26 prosent. Enda større var andelen blant elever som er født i Norge og har to utenlandsfødte foreldre; hele 35 prosent.
- Høsten 2003 var bare 16 prosent av alle førstegenerasjonsinnvandrere mellom 19-24 år registrert som studenter i høyere utdanning. Til sammenligning var andelen studenter blant alle 19-24-åringene i Norge over 25 prosent.
- Den største gruppen studenter blant førstegenerasjonsinnvandrere i alderen 19-24 år hadde bosnisk bakgrunn. Deretter fulgte studenter med inn-

vandrerbakgrunn fra Vietnam, Iran og Russland.

12 000 minoritetsspråklige barnehagebarn. En tredjedel fikk tospråklig assistanse

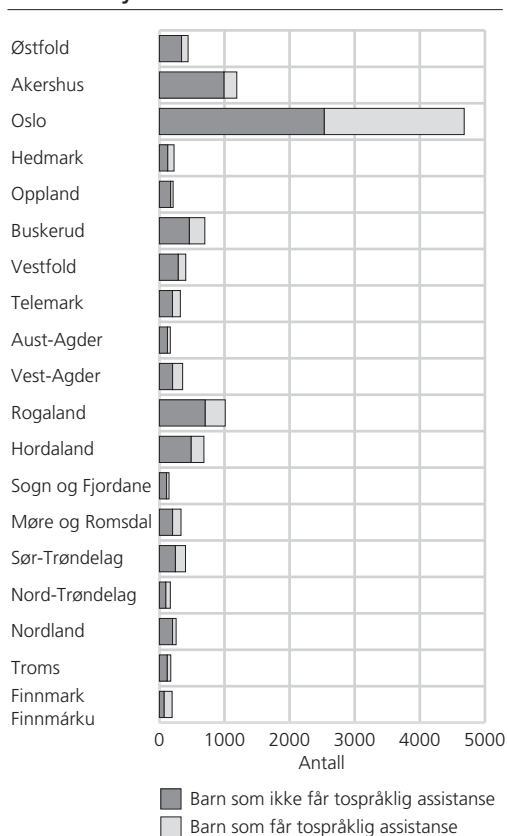
Ved utgangen av 2003 var det 205 000 barn mellom 0 og 6 år i barnehagene i Norge. Av disse hadde 12 000 barn minoritetsbakgrunn. I barnehagestatistikken betyr minoritetsspråklig bakgrunn at barnet har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. Andelen minoritetsspråklige barn i barnehager har økt fra 4,7 prosent i 2000 til 5,9 prosent i 2003 (tabell 3.1). Omtrent 60 prosent av alle barnehagebarn gikk i offentlige barnehager per 15. desember 2003. Blant barn med minoritetsbakgrunn gikk 80 prosent i offentlige barnehager (tabell 3.2).

Den fylkesmessige fordelingen (tabell 3.3) viser at andelen minoritetsspråklige barnehagebarn i Oslo var 38 prosent. Oslo trekker dermed landsgjennomsnittet kraftig opp. Mens Oslo hadde 4 700 minoritetsspråklige barn i barnehagene, var antallet i Akershus 1 200 og i Rogaland 1 000 barn. Færrest minoritetsspråklige barn i barnehagene hadde Sogn og Fjordane med 150 barn og Aust-Agder med 170 barn.

Tospråklig assistanse gis for å sikre minoritetsspråklige barn et fullgodt barnehagetilbud. Litt over en tredjedel av de minoritetsspråklige barna i barnehagene fikk tospråklig assistanse i barnehagen. Andelen som får tospråklig assistanse i barnehagen har blitt mindre. I 2000 var andelen 44 prosent. I 2003 var andelen nede i 37 prosent (tabell 3.1).

I offentlige barnehager var en større andel av barna minoritetsspråklige enn i private barnehager. I de offentlige barne-

Figur 3.1. Antall barn¹ i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter, etter fylke. 15. desember 2003

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

hagene fikk en større andel av minoritetsbarna tospråklig assistanse, sammenlignet med minoritetsbarn i private barnehager (tabell 3.2).

20 prosent av elevene i grunnskolen i Oslo fikk særskilt norskopplæring

Av 618 000 grunnskoleelever fikk ca. 35 000, eller nær 6 prosent, særskilt norskopplæring høsten 2003 (tabellene 3.4 og 3.5). Omtrent en tredjedel av elevene som deltar i særskilt norskopplæring er bosatt i Oslo. Det er langt færre som deltar i undervisning i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. Høsten

Språklige minoriteter i barnehagen

Minoritetsspråklige barn er alle barn som snakker et annet språk enn norsk, svensk, dansk og engelsk som morsmål.

Godkjente barnehager kan søke om tilskudd til tospråklig assistanse. Barn med svensk, dansk og engelsk som morsmål fyller ikke vilkårene for å få tilskudd. Barnehager som har samiske barn kan søke om tospråklig assistanse dersom de ikke får særskilt tilskudd som samisk barnehage.

2003 deltok omtrent 4 prosent av alle elevene i slik undervisning.

Det er relativt store fylkesvise forskjeller både i antallet som får særskilt norskundervisning og antall som får morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring. Dette henger sammen med bosettingsmønsteret til innvandrerbefolkningen. Hele 20 prosent av elevene i Oslo hadde særskilt norskopplæring. Fylkene Akershus, Hordaland og Rogaland har

Språklige minoriteter i grunnskolen

Personer som har andre morsmål (førstespråk) enn norsk og samisk tilhører språklige minoriteter. Definisjonen omfatter også skandinaver og andre vesteuropeere. Med morsmål mener en her språk som brukes i daglig tale i hjemmet til personen. Elever som har andre morsmål har de samme rettigheter til tilpasset opplæring som andre elever i grunnskolen.

I statistisk sammenheng er imidlertid dette begrepet på vei ut. Bortsett fra elever som deltok i særskilt opplæring i norsk eller hadde morsmålsundervisning, var registreringen av minoritets elever tidligere basert på skjønn. Det ble i 2001 derfor bestemt at en ikke skulle registrere denne informasjonen lenger, men konsentrere seg om de elevene som faktisk deltar i ulike språkopplæringstiltak.

også mange grunnskoleelever, men i disse tre fylkene lå andelen som fikk særskilt norskopplæring mellom 7 og 9 prosent. I Nord-Trøndelag, Troms og Finnmark var andelen under 3 prosent (tabell 3.4). Nær 10 prosent av elevene i Oslo fikk morsmålsopplæring og tospråklig opplæring. I Østfold var andelen på 7 prosent og i Buskerud nær 5 prosent. I Nord-Trøndelag og Troms var andelen minst, under 2 prosent.

Det er klart flest elever som får tospråklig opplæring og morsmålsopplæring i urdu, omtrent 2 500 personer. Elever som deltar i undervisning i somalisk, kurdisk, arabisk, vietnamesisk, albansk og bosnisk utgjør også et stort antall. Flere enn 1 000 elever får opplæring i hvert av disse språkene (tabell 3.6).

Mange innvandrerelever i videregående utdanning har bakgrunn fra Pakistan og Iran

Overgangstall viser hvor mange av de elevene som avsluttet grunnskolen som

Morsmålsopplæring

Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet til elever fra språklige minoriteter. Kommunene har etter opplæringsloven plikt til å gi særskilt opplæring i morsmål for elever fra språklige minoriteter. Voksne fra språklige minoriteter som får grunnskoleopplæring er ikke med i ordningen med morsmålsopplæring.

Særskilt norskopplæring (for språklige minoriteter)

Særskilt norskopplæring eller norsk som andrespråk omfatter både undervisning gitt etter læreplanene for norsk som andrespråk, og andre tilbud om opplæring i norsk for språklige minoriteter. Hensikten er å sikre minoritets elever språkopplæring slik at de får tilstrekkelige ferdigheter til å kunne følge skolens ordinære undervisningsopplegg.

fortsatte med en videregående utdanning samme høst (tabell 3.7). Av alle elevene som fullførte grunnskolen våren 2002 var mer enn 96 prosent i videregående utdanning samme høst. Blant førstegenerasjonsinnvandrere var overgangsandelen mindre; 91 prosent, mens den blant norskfødte med to utenlandsfødte foreldre var 95 prosent.

Høsten 2003 var det over 14 000 elever med innvandrerbakgrunn i videregående opplæring i Norge (tabell 3.8). Av disse var 78 prosent førstegenerasjonsinnvandrere. Elever med landbakgrunn fra Pakistan utgjør den største elevgruppen blant innvandrerne i videregående opplæring. Av disse er omtrent to tredjedeler født i Norge, mens en tredjedel er født i Pakistan. Den nest største innvandrergruppen i videregående opplæring har bakgrunn fra Iran. Her er imidlertid 98 prosent født i Iran. Personer med bakgrunn fra Vietnam, Irak, Somalia og Bosnia-Hercegovina utgjør også store innvandrergrupper i videregående opplæring.

Andelen 16-18-åringer i videregående opplæring var for hele befolkningen 90 prosent i 2003. Blant førstegenerasjonsinnvandrere mellom 16 og 18 år, var 73 prosent i videregående opplæring i 2003. Av norskfødte med to utenlandsfødte foreldre i samme årskull var 87 prosent i videregående opplæring (tabell 3.9).

Førstegenerasjonsinnvandrere i videregående opplæring er noe eldre enn norskfødte med to utenlandsfødte foreldre (tabell 3.10). Av elevene i videregående opplæring er det også relativt få som er født i Norge og har to utenlandsfødte foreldre. Dette bør sees i sammenheng med innvandrerbefolkningens sammensetning og aldersstruktur. Fremdeles er

det relativt få etterkommere som har blitt gamle nok til å starte en videregående utdanning.

Andelen jenter med innvandrerbakgrunn i videregående opplæring var i 2003 noe større enn andelen gutter med innvandrerbakgrunn. 88 prosent av jentene mellom 16 og 18 år med to utenlandsfødte foreldre var i videregående opplæring i 2003. Andelen gutter i samme aldersgruppe og innvandringskategori var 86 prosent. Til sammenligning var 75 prosent av jentene og 72 prosent av guttene mellom 16 og 18 år som selv hadde innvandret i gang med videregående opplæring i 2003. I befolkningen som helhet var tilsvarende tall for alle 16-18-åringer 91 prosent for jentene og 90 prosent for guttene (tabell 3.9).

Ved å sammenholde informasjon om når elever starter og fullfører videregående opplæring, kan man få informasjon om hvordan den enkelte beveger seg i utdanningssystemet. Av elever med innvandrerbakgrunn som startet på grunnkurs i 1994, hadde 56 prosent fullført videregående opplæring etter fem år. 39 prosent hadde avbrutt utdanningen. For 1997-ene med innvandrerbakgrunn, var avbruttandelen 37 prosent (tabell 3.11).

Elevene med landbakgrunn fra Europa (unntatt Tyrkia) hadde den største fullførtandelen, med 65 prosent for 1994-kullet og 64 prosent for 1997-kullet. Elever med landbakgrunn fra Afrika kom dårligst ut i 1994-kullet med en fullførtandel på 39 prosent. De brukte også lang tid på utdanningen, 11 prosent var fortsatt i videregående opplæring fem år etter påbegynt grunnkurs. Gjennomsnittet for elevene med innvandrerbakgrunn var 6 prosent. Forholdet var noe annerledes for de som startet på grunnkurs for

første gang i 1997. Her var bare 6 prosent av elevene fra Afrika fortsatt i utdanning i 2002, og fullføringsandelen var på 49 prosent.

Jentene med innvandrerbakgrunn hadde bedre gjennomstrømning enn guttene. Mens noe over 30 prosent av jentene i begge elevkullene avbrøt utdanningen, var tilsvarende tall for guttene over 40 prosent. Av jentene i 1997-kullet var det også en større andel som fullførte videregående utdanning og som gjennomførte på normert tid, enn blant guttene i samme kull (tabell 3.11).

En stor andel av innvandrerelevne som fullførte videregående utdanning fortsatte i høyere utdanning

Av elever med innvandrerbakgrunn som fullførte videregående utdanning våren 2002, begynte nær 26 prosent i høyere utdanning ved høyskole eller universitet i Norge eller utlandet. For alle elevene som fullførte samme år var overgangsprosentsen 18 (tabell 3.12). Av elever med innvandrerbakgrunn som fullførte videregående utdanning, var altså andelen som fortsatte i høyere utdanning større enn for hele elevgruppen.

Elever med innvandrerbakgrunn er likevel i mindre grad representert i høyere utdanning. Sammenlignet med hele befolkningen i alderen 19 til 24 år, var det i 2003 få førstegenerasjonsinnvandrere i universitets- og høyskoleutdanning. For hele befolkningen var andelen 29 prosent, mens den for førstegenerasjonsinnvandrere var 16 prosent. For etterkommerne, dvs. norskfødte med utenlandsfødte foreldre, var andelen 27 prosent (tabell 3.13).

Den relativt lave andelen innvandrere i høyere utdanning kan derfor ikke bare

forklares med at innvandrerelever som fullfører videregående utdanning ikke velger å ta høyere utdanning. Årsakene kan tenkes å ligge tidligere i utdanningsløpet. Når færre tar videregående utdanning og flere av de som påbegynner videregående utdanning avbryter, blir rekrutteringsgrunnlaget til høyere utdanning mindre.

Deltakelsen i høyere utdanning varierer med studentens opprinnelsesland. Den største gruppen blant førstegenerasjonsinnvandrere i alderen 19 til 24 år hadde bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina. Det var også mange studenter med opprinnelsesland Iran, Kina, Vietnam og Russland. I prosent av registrert årskull, er det imidlertid førstegenerasjonsinnvandrere fra Kina som er best representert, med 46 prosent. Deretter følger Russland og Bosnia-Hercegovina hvor over 30 prosent av personene i de aktuelle årskullene var registrerte studenter (tabell 3.15).

Store forskjeller i utdanningsnivået til innvandrerbefolkningen i Norge

1. oktober 2003 var det få ikke-vestlige personer over 16 år som hadde utdanning på universitets- og høyskolenivå som sin høyeste fullførte utdanning, rundt 16 prosent (tabell 3.17). Andelen med universitets- eller høyskoleutdanning var på 22 prosent for personer med norsk landbakgrunn.

Det er store forskjeller i utdanningsnivået til innvandrerbefolkningen i Norge. Tolkning av tallene for befolkningens høyeste utdanning er problematisk. Blant annet er uoppgettandelen stor. Uoppgettandelen er stor for alle med utenlandsk landbakgrunn, over 20 prosent. For personer fra ikke-vestlige land er uoppgettandelen så stor som 29 prosent (tabell 3.17).

Om statistikken

Barnehagestatistikken omfatter alle godkjente barnehager og alle eierformer; kommunale, fylkeskommunale, statlige og private.

De årlige data om grunnskolen hentes fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Grunnskolestatistikken inneholder data om all grunnskoleopplæring som foregår etter opplæringsloven og voksenopplæring på området for grunnskolen. Alle eierforhold er med i statistikken; kommunale, interkommunale, fylkeskommunale og statlige skoler, samt frittstående skoler som er godkjente av Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) etter den nye grunnskoleloven. Institusjoner som ikke er godkjent etter opplæringsloven/av UFD er ikke med i statistikken.

Statistikk over videregående utdanning omfatter elever som deltar i en utdanning som normalt har en varighet på minst 300 undervisningstimer per år, uavhengig av om utdanningen er offentlig godkjent eller mottar offentlig støtte. Statistikken over høyere utdanning omfatter universiteter og høyskoler som er godkjent av UFD. Data om utdanningsnivå, igangværende utdanninger og fullførte utdanninger er hentet fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB). Registeret over befolkningens høyeste utdanning omfatter alle personer 16 år og over, bosatt i Norge per 1. oktober.

På de områdene hvor det eksisterer gode administrative systemer er disse den sentrale kilden for utdanningsstatistikken. På andre områder er lærestedene datakilden. SSB mottar også utdanningsdata fra andre administrative organer, som for eksempel Arbeidsdirektoratet og Lånekassen, og fra frittstående utdanningsinstitusjoner.

Tabell 3.1. Barn i barnehager fra språklige og kulturelle minoriteter¹. 2000-2003

	2000	2001	2002	2003
Barn i alt	189 837	192 649	198 262	205 172
Barn fra språklige og kulturelle minoriteter	8 992	9 784	10 953	12 069
Barn fra språklige og kulturelle minoriteter, prosent	4,7	5,1	5,5	5,9
Av dette barn med tospråklig assistanse ...	3 931	3 801	4 147	4 400
Av dette barn med tospråklig assistanse, prosent	43,7	38,8	37,9	36,5

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.2. Barn i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter¹, etter barnehagens eierforhold. 2000-2003

	2000	2001	2002	2003
Barn i alt	189 837	192 649	198 262	205 172
Barn i offentlige barnehager ...	112 999	115 427	116 229	118 642
Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter .	7 243	8 058	8 815	9 565
Av dette barn som får tospråklig assistanse .	3 320	3 291	3 571	3 708
Barn i private barnehager ...	76 838	77 222	82 033	86 530
Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter .	1 749	1 726	2 138	2 504
Av dette barn som får tospråklig assistanse .	611	510	576	692

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.3. Barn i barnehage fra språklige og kulturelle minoriteter¹. Antall som ikke får/får tospråklig assistanse, etter fylke. 2003

	Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter som ikke får tospråklig assistanse	Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter som får tospråklig assistanse
Østfold	340	101
Akershus	991	198
Oslo	2 531	2 151
Hedmark	127	98
Oppland	172	39
Buskerud	459	239
Vestfold	288	117
Telemark	201	121
Aust-Agder	124	44
Vest-Agder	202	155
Rogaland	702	309
Hordaland	486	198
Sogn og Fjordane	110	38
Møre og Romsdal	202	130
Sør-Trøndelag	245	156
Nord-Trøndelag	97	71
Nordland	202	55
Troms	119	56
Finnmark Finnmarku ...	71	124

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4. Elever i grunnskolen med morsmåls-, tospråklig og særskilt norskopplæring, etter fylke. 1. oktober 2003¹

	Elever i alt	Elever med morsmålsopplæring ¹	Elever med tospråklig opplæring ²	Elever med særskilt norskopplæring ³
I alt.....	617 577	12 711	12 390	35 374
Østfold	33 645	960	1 381	2 118
Akershus	70 930	1 038	1 281	3 344
Oslo	51 552	1 166	3 825	10 661
Hedmark	24 105	472	337	800
Oppland	23 589	465	260	849
Buskerud	31 767	687	870	2 099
Vestfold	30 083	561	559	1 231
Telemark	21 940	570	468	1 060
Aust-Agder	14 431	319	66	571
Vest-Agder	23 664	604	481	1 447
Rogaland	58 223	1 375	500	3 374
Hordaland	62 627	1 728	462	2 315
Sogn og Fjordane	15 628	285	89	580
Møre og Romsdal	34 249	655	479	1 297
Sør-Trøndelag	36 828	711	571	1 509
Nord-Trøndelag	18 527	212	110	388
Nordland	33 825	340	409	889
Troms	21 278	343	116	475
Finnmark Finnmarku	10 496	220	126	367
Svalbard	190	-	-	-

¹ Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet til elever fra språklige minoriteter.

² Tospråklig opplæring er opplæring hvor undervisningen foregår på morsmålet til eleven.

³ Særskilt norskopplæring er tilleggsopplæring i norsk eller opplæring i faget norsk som andrespråk for elever fra språklige minoriteter.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5. Elever i grunnskolen med morsmåls- og særskilt norskopplæring. Skoleårene 1992/93-2003/04¹

Skoleår	Elever i alt	Elever med morsmåls- og/eller tospråklig opplæring ²	Elever med med særskilt norskopplæring ³
1992/93	463 309	10 045	.
1993/94	466 605	9 933	.
1994/95	470 779	10 204	.
1995/96	477 236	11 276	.
1996/97	487 398	12 770	.
1997/98	558 247	15 810	24 599
1998/99	569 044	17 008	25 311
1999/00	580 261	17 306	28 242
2000/01	590 471	18 176	31 113
2001/02	599 468	18 611	32 855
2002/03	610 297	18 734	33 833
2003/04	617 577	19 695	35 374

¹ I tallene for elever fra språklige minoriteter er kommunalt registrerte elever inkludert.

² Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet til elever fra språklige minoriteter. Tospråklig opplæring er opplæring hvor undervisningen foregår på morsmålet til eleven.

³ Særskilt norskopplæring er tilleggsopplæring i norsk eller opplæring i faget norsk for elever fra språklige minoriteter.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.6. Elever som får morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring¹, etter morsmål.
1. oktober 2003²**

Morsmål	Antall elever	Morsmål	Antall elever
I alt	19 695	Islandsk	116
Urdu	2 517	Nederlandsk	104
Somalisk	1 891	Portugisisk	100
Kurdisk	1 859	Swahili	97
Arabisk	1 777	Tsjetsjensk	69
Vietnamesisk	1 585	Oromo	65
Albansk	1 405	Kroatisk	60
Bosnisk	1 002	Amharisk	59
Tyrkisk	915	Hindi	59
Tamil	740	Tigrinia	54
Russisk	606	Berbersk	52
Spansk	603	Kantonesisk	50
Persisk	541	Bengali	24
Engelsk	506	Rumensk	24
Dari	343	Kirundi	22
Thai	341	Hebraisk	20
Punjabi	238	Kinyarwanda	20
Tysk	223	Ungarsk	20
Polsk	196	Litauisk	19
Pashto	183	Bulgarsk	17
Filippinsk	174	Gresk	16
Kinesisk	152	Armensk	15
Finsk	142	Latvisk	15
Serbisk	140	Annet	383
Fransk	136		

¹ Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet til elever fra språklige minoriteter. Tospråklig opplæring er opplæring hvor undervisningen foregår på morsmålet til eleven.

² I tallene for elever fra språklige minoriteter er kommunalt registrerte elever inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.7. Overgang fra grunnskole til folkehøgskoler og videregående utdanning, etter innvandringskategori. 2002. Absolutte tall og prosent

	I alt	Videregående skoler	Folkehøgskoler	Annen videregående utdanning	Ikke i utdanning
	Absolutte tall				
Elever i alt	56 421	54 241	196	55	1 903
Elever med innvandrerbakgrunn i alt	3 791	3 474	6	28	283
Førstegenerasjonsinnvandrere	2 619	2 363	6	23	227
Norskfødt med to utenlandsfødte foreldre	1 172	1 111	-	5	56
	Prosent				
Elever i alt	100,0	96,1	0,3	0,1	3,4
Elever med innvandrerbakgrunn i alt	100,0	91,6	0,2	0,7	7,5
Førstegenerasjonsinnvandrere	100,0	90,2	0,2	0,9	8,7
Norskfødt med to utenlandsfødte foreldre	100,0	94,8	-	0,4	4,8

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.8. Elever i videregående opplæring¹, etter landbakgrunn og innvandringskategori. 1. oktober 2003

Landbakgrunn	Elever med innvandrerbakgrunn i alt	Førstegenerasjonsinnvandrere	Elever født i Norge av to utenlandsfødte foreldre
I alt	14 092	10 970	3 122
Av dette			
Danmark	207	148	59
Island	168	138	30
Sverige	252	225	27
Kroatia	186	166	20
Serbia og Montenegro	511	488	23
Polen	300	220	80
Storbritannia	109	73	36
Russland	449	446	3
Tyrkia	596	348	248
Tyskland	133	119	14
Bosnia-Hercegovina	838	833	5
Makedonia	120	96	24
Eritrea	141	113	28
Etiopia	208	204	4
Marokko	320	138	182
Somalia	801	794	7
Afghanistan	311	310	1
Sri Lanka	500	434	66
Filippinene	281	208	73
India	280	93	187
Irak	907	906	1
Iran	1 069	1 048	21
Kina	138	112	26
Pakistan	1 719	557	1 162
Thailand	210	204	6
Vietnam	915	521	394
Chile	465	392	73

¹ Omfatter elever under opplæringsloven.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.9. Elever i videregående opplæring¹ i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter kjønn og innvandringskategori. 2000-2003

	Elever i prosent av befolkningen			Førstegenerasjonsinnvandrere			Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	89,3	88,5	90,1	63,7	61,7	66,0	82,2	81,9	82,4
2001	89,4	88,6	90,2	73,1	72,0	74,4	82,4	83,3	81,5
2002	89,8	89,2	90,5	69,8	68,0	71,7	84,7	85,1	84,3
2003	90,1	89,4	90,9	73,2	71,9	74,7	86,6	85,7	87,7

¹ Elever og lærlinger under opplæringsloven.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.10. Elever i videregående opplæring¹, etter innvandringskategori, alder og kjønn.
1. oktober 2003. Prosent**

	I alt	Innvandringskategori			Annet ²
		Uten innvandrerbakgrunn	Førstegenerasjonsinnvandreren uten norsk bakgrunn	Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre	
Menn og kvinner i alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	30,0	30,6	18,1	34,8	31,7
17 "	28,2	28,7	20,4	29,4	29,1
18 "	21,8	22,0	18,8	22,9	22,1
19 "	4,8	4,4	9,4	6,2	5,2
20 "	2,5	2,3	5,5	2,6	2,4
21 "	1,6	1,5	3,2	1,2	1,5
22-24 år	2,6	2,4	5,1	1,8	2,4
25-29 "	2,2	2,0	5,9	0,6	1,9
30+ "	6,2	6,0	13,7	0,4	3,8
Menn	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	31,1	31,8	19,2	32,8	32,5
17 "	29,8	30,3	22,2	29,3	29,9
18 "	20,9	20,9	19,2	24,3	21,4
19 "	4,7	4,2	10,1	6,3	5,0
20 "	2,6	2,3	6,2	3,2	2,6
21 "	1,9	1,8	3,1	1,1	1,6
22-24 år	3,0	2,9	4,9	2,2	2,5
25-29 "	2,1	2,0	4,7	0,6	1,9
30+ "	4,1	3,8	10,4	0,2	2,6
Kvinner	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	29,0	29,5	17,1	36,9	30,9
17 "	26,8	27,2	18,7	29,5	28,3
18 "	22,8	23,1	18,5	21,6	22,8
19 "	5,0	4,7	8,7	6,1	5,4
20 "	2,3	2,2	4,8	2,1	2,1
21 "	1,4	1,3	3,2	1,2	1,5
22-24 år	2,2	2,0	5,3	1,4	2,2
25-29 "	2,3	2,1	7,0	0,5	1,8
30+ "	8,3	8,1	16,8	0,6	5,0

¹ Læringer og annen videregående utdanning er ikke inkludert.

² Inkluderer utenlandsadopterte, utenlandsfødte med en norskfødt forelder, norskfødt med en utenlandsfødt forelder, personer født i utlandet av norske foreldre og personer med uoppgitt innvandringskategori.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.11. Elever med innvanderbakgrunn som startet i grunnkurs for første gang høsten 1994 og 1997, etter fullført videregående opplæring i løpet av fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent

Kjønn og landbakgrunn	1994					1997				
	I alt	Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i videregående opplæring 1999	Avbrutt videregående opplæring	I alt	Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i videregående opplæring 2002	Avbrutt videregående opplæring
I alt	2 342	44	12	6	39	2 823	45	13	5	37
Europa unntatt Tyrkia	550	55	10	6	30	742	51	13	3	33
Asia med Tyrkia og Oseania	1 364	43	12	5	40	1 542	45	14	5	36
Afrika	254	25	14	11	49	330	37	12	6	46
Sør- og Mellom-Amerika	149	40	16	5	40	194	40	13	8	38
Nord-Amerika	25	36	8	4	52	15	33	-	7	60
Menn	1 278	38	10	7	44	1 382	39	13	6	42
Europa unntatt Tyrkia	267	48	9	9	33	369	46	15	4	35
Asia med Tyrkia og Oseania	776	38	11	5	46	742	38	13	6	43
Afrika	152	21	9	15	55	176	29	10	7	53
Sør- og Mellom-Amerika	72	33	17	7	43	90	37	9	11	43
Nord-Amerika	11	36	9	-	55	5	20	-	20	60
Kvinner	1 064	51	14	4	32	1 441	51	14	4	31
Europa unntatt Tyrkia	283	61	11	2	27	373	56	11	2	31
Asia med Tyrkia og Oseania	588	50	13	4	32	800	52	15	4	29
Afrika	102	31	23	6	40	154	45	14	4	37
Sør- og Mellom-Amerika	77	45	16	3	36	104	43	17	6	34
Nord-Amerika	14	36	7	7	50	10	40	-	-	60

Kilde: Utdanningstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.12. Overgang fra videregående utdanning¹, etter innvandrerbakgrunn. 2002. Absolutte tall og prosent

	I utdanning 1. oktober 2002									
	I alt	Læring	Folkehøgskoler	Annen videregående utdanning ²	Videregående skoler	Høgskoler	Universiteter	Videregående utdanning i utlandet	Høyere utdanning i utlandet	Ikke i utdanning 1.10. 2002
	Absolutte tall									
Elever i alt	58 435	579	2 956	1 332	3 656	6 115	4 136	97	441	39 123
Elever med innvandrerbakgrunn i alt	3 545	16	30	89	310	510	347	2	55	2 186
Førstegenerasjonsinnvandrere	2 904	13	23	70	257	390	262	2	33	1 854
Norskfødt med to utenlandsfødte foreldre	641	3	7	19	53	120	85	-	22	332
	Prosent									
Elever i alt	100,0	1,0	5,1	2,3	6,3	10,5	7,1	0,2	0,8	66,9
Elever med innvandrerbakgrunn i alt	100,0	0,5	0,8	2,5	8,7	14,4	9,8	0,1	1,6	61,7
Førstegenerasjonsinnvandrere	100,0	0,4	0,8	2,4	8,8	13,4	9	0,1	1,1	63,8
Norskfødt med to utenlandsfødte foreldre	100,0	0,5	1,1	3,0	8,3	18,7	13,3	-	3,4	51,8

¹ Omfatter elever som fullførte videregående kurs II og fagprøver.

² Omfatter arbeidsmarkedskurs og annen utdanning på videregående nivå.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.13. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrert årskull (19-24 år), etter kjønn og innvandringskategori. 1997-2003

	Befolkningen totalt			Førstegenerasjonsinnvandrere			Norskfødt med to utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1997	27,9	23,1	32,9	11,9	11,4	12,2	23,1	20,7	25,8
1998	27,2	22,5	32,0	11,9	11,7	12,1	21,1	19,5	22,8
1999	27,9	23,1	32,9	11,9	11,4	12,2	23,1	20,7	25,8
2000	26,4	21,6	31,4	12,7	11,5	13,7	20,9	18,7	23,3
2001	25,7	20,5	31,1	14,3	12,7	15,6	20,2	17,3	23,3
2002	28,2	22,9	33,7	15,7	14,0	17,3	26,0	22,8	29,3
2003	28,6	23,2	34,1	16,3	14,5	17,8	26,9	23,6	30,3

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.14. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrert årskull (25-29 år), etter kjønn og innvandringskategori. 1997-2003

	Befolkningen totalt			Førstegenerasjons- innvandrere			Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1997	12,6	12,1	13,2	7,8	8,6	7,1	13,8	17,1	10,2
1998	13,1	12,4	14,0	8,0	8,9	7,3	15,2	13,8	16,7
1999	13,9	12,7	15,1	8,1	8,4	7,8	16,6	17,4	15,7
2000	13,9	12,6	15,4	9,1	9,1	9,1	13,8	14,0	13,6
2001	14,6	13,1	16,1	9,4	9,0	9,7	16,7	17,2	16,2
2002	15,5	14,0	17,0	10,7	9,9	11,5	18,2	17,2	19,2
2003	15,5	14,4	16,7	10,7	10,1	11,2	14,5	14,3	14,8

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.15. Innvandrere i høyere utdanning etter landbakgrunn, kjønn og innvandringskategori per 1. oktober 2003. 19-24 år. Absolutte tall og prosent

Landbakgrunn	Førstegenerasjonsinnvandrere			Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	3 687	1 537	2 150	1 252	561	691
Av disse						
Danmark	92	42	50	34	10	24
Finland	50	10	40	15	6	9
Sverige	188	60	128	23	11	12
Polen	131	53	78	32	18	14
Storbritannia	28	14	14	14	8	6
Russland	241	83	158	-	-	-
Tyrkia	69	28	41	57	18	39
Tyskland	74	24	50	10	6	4
Bosnia-Hercegovina	507	209	298	3	1	2
Sri Lanka	129	54	75	20	7	13
India	50	26	24	137	58	79
Irak	68	32	36	-	-	-
Iran	309	141	168	4	1	3
Kina	134	66	68	14	8	6
Pakistan	191	103	88	423	198	225
Vietnam	311	149	162	187	88	99
USA	25	11	14	7	2	5
Chile	99	35	64	11	5	6
I prosent av registrert årskull 19-24 år						
I alt	16,3	14,5	17,8	26,9	23,6	30,3
Av disse						
Danmark	18,8	18,2	19,4	29,8	16,7	44,4
Finland	21,6	11,8	27,2	31,3	23,1	40,9
Sverige	14,4	12,2	15,7	42,6	42,3	42,9
Polen	24,1	22,7	25,1	34,4	34,6	34,1
Storbritannia	15,2	13,6	17,3	25,9	22,9	31,6
Russland	36,9	32,9	39,3	-	-	-
Tyrkia	6,5	5,6	7,3	13,5	8,7	18,2
Tyskland	22,8	20,3	24,2	24,4	27,3	21,1
Bosnia-Hercegovina	33,2	27,4	39,0	23,1	12,5	40,0
Sri Lanka	18,2	15,6	20,8	35,1	21,9	52,0
India	19,8	22,0	17,8	39,0	35,2	42,5
Irak	4,3	3,2	6,2	-	-	-
Iran	22,6	20,9	24,3	33,3	16,7	50,0
Kina	46,4	50,8	42,8	43,8	47,1	40,0
Pakistan	12,4	14,7	10,5	24,0	22,2	25,8
Vietnam	23,4	24,1	22,8	41,9	37,1	47,4
USA	12,0	9,7	14,6	30,4	22,2	35,7
Chile	15,1	10,7	19,3	17,5	13,2	24,0

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.16. Førstegenerasjonsinnvandrere i høyere utdanning, etter landbakgrunn og kjønn. Per 1. oktober 2003. 25-29 år. Absolutte tall og i prosent av registrert årskull 25-29 år

Landbakgrunn	I alt	Menn	Kvinner
Absolutte tall			
I alt	2 980	1 259	1 721
Av disse			
Danmark	129	53	76
Finland	57	14	43
Sverige	252	94	158
Polen	79	23	56
Storbritannia	36	16	20
Russland	207	56	151
Tyrkia	36	18	18
Tyskland	88	29	59
Bosnia-Hercegovina ..	177	85	92
Sri Lanka	56	29	27
India	48	23	25
Irak	59	30	29
Iran	146	82	64
Kina	99	41	58
Pakistan	90	57	33
Vietnam	229	119	110
USA	35	19	16
Chile	45	14	31
I prosent av registrert årskull 25-29 år			
I alt	10,7	10,1	11,2
Av disse			
Danmark	13,1	9,4	18,1
Finland	10,0	7,4	11,3
Sverige	10,5	8,8	11,9
Polen	12,7	10,7	13,7
Storbritannia	8,6	6,1	12,9
Russland	27,3	28,6	26,9
Tyrkia	2,6	2,3	3,0
Tyskland	15,3	11,7	17,9
Bosnia-Hercegovina ..	15,0	13,8	16,3
Sri Lanka	7,6	12,4	5,3
India	9,9	10,6	9,3
Irak	3,3	2,7	4,2
Iran	16,8	20,2	13,8
Kina	30,6	33,1	29,0
Pakistan	5,4	7,2	3,8
Vietnam	13,6	15,7	11,9
USA	12,5	15,6	10,1
Chile	9,1	5,9	12,2

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.17. Personer 16 år og over etter høyeste fullførte utdanning og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2002. Prosent

	I alt	Uoppgitt	Ingen fullført utdanning	Grunnskole-nivå	Videregående skolenivå	Kort høyere utdanning ¹	Lang høyere utdanning ²
I alt	3 710 125	5,4	0,2	19,2	53,4	17,0	4,7
Norge	3 250 405	3,2	0,2	20,3	54,8	17,1	4,5
Utlandet i alt	459 720	21,2	0,9	11,6	43,6	16,7	6,0
Norden	127 022	15,9	0,2	12,2	46,7	19,2	5,8
Vest-Europa, unntatt Tyrkia	78 472	15,5	0,2	9,6	43,3	22,0	9,4
Øst-Europa	50 114	28,9	0,5	10,2	41,6	12,7	6,0
Nord-Amerika og Oseania	45 576	11,7	0,2	9,7	48,7	21,5	8,2
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	158 536	28,6	2,0	13,1	40,5	11,9	3,8

¹ Kort høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgsolenivå med varighet t.o.m. 4 år.

² Lang høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgsolenivå med varighet over 4 år.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Bjørn Olsen

4. Arbeid

- I alt 138 357 førstegenerasjonsinnvandrere var registrert som sysselsatte ved utgangen av november 2002. Disse utgjorde 57,6 prosent av denne befolkningsgruppen i alderen 16 til 74 år. I hele befolkningen lå sysselsettingsandelen på 70,1 prosent.
- Blant førstegenerasjonsinnvandrere gikk sysselsettingsandelen ned med 1,8 prosentpoeng fra 4. kvartal 2001 til 4. kvartal 2002, mens nedgangen i hele befolkningen var på 0,9 prosentpoeng.
- Nordiske innvandrere hadde høyest sysselsettingsandel med 72,1 prosent. Innvandrere fra Afrika hadde lavest sysselsetting med 43,7 prosent.
- I hele befolkningen hadde menn og kvinner i 4. kvartal 2002 en sysselsetting på henholdsvis 73,5 og 66,5 prosent. Tilsvarende tall for førstegenerasjonsinnvandrere var henholdsvis 62,5 og 52,7 prosent.
- Av de 57,6 prosent sysselsatte innvandlerne i 4. kvartal 2002, var 53,9 prosentpoeng lønnsstakere mens selvstendig næringsdrivende utgjorde 3,7 prosentpoeng.
- Førstegenerasjonsinnvandrere fra Norden og Vest-Europa ellers hadde en andel selvstendig næringsdrivende på over 5 prosent, et nivå som overstiger andel selvstendig i hele befolkningen på 4,7 prosent. Førstegenerasjonsinnvandrere fra Asia var gruppen ikke-vestlige med høyest andel selvstendige med 3,5 prosent.
- De som er født i Norge av utenlandsfødte foreldre hadde en samlet sysselsettingsprosent på 61,1, noe som ligger 3,5 prosentpoeng over nivået for foreldregenerasjonen.
- Ikke-vestlige innvandrere er sterkt overrepresentert i næringsgrupper som rengjøringsvirksomhet og hotell- og restaurantvirksomhet.
- I 4. kvartal 2003 hadde afrikanske innvandrere høyest registrert ledighet på 17,4 prosent. Nest høyest lå innvandrere fra Asia med 12,7 prosent. Dernest kom de fra Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika, begge med en registrert ledighet på litt over 10 prosent. I hele befolkningen var den registrerte ledigheten 3,7 prosent.
- I alt 29 299 flyktninger var registrert som sysselsatte i 4. kvartal 2002. Disse utgjorde 48,2 prosent av flyktninger i alt bosatt etter 1986, noe som var en nedgang på 1,9 prosentpoeng i forhold til 4. kvartal året før.
- De høyeste andelen sysselsatte finner vi blant flyktninger fra Chile og Sri Lanka med henholdsvis 66,6 og 65,2 prosent. Lavest andeler hadde

Om statistikken

Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere omfatter førstegenerasjonsinnvandrere som defineres som "personer født i utlandet av utenlandsfødte foreldre".

Sysselsatte: Artikkelen baserer seg på den nye registerbaserte sysselsettingsstatistikken som publiseres årlig på SSBs websider. I tillegg til Rikstrygdeverkets *Arbeidstakerregister* er nå data-grunnetlaget utvidet til å gjelde alle sysselsatte inkludert selvstendig næringsdrivende som innhen-tes via *Selvangivelsesregisteret*. Dessuten benyttes *Lønns- og trekkoppgaverregisteret* som gir opplysninger om mindre lønnsstakerforhold som ikke er meldepliktige til Arbeidstakerregisteret. I tillegg er også vernepliktige og sivilarbeidere nå inkludert i statistikkgrunnetlaget.

Sysselsatte beregnes i prosent av befolkningen mellom 16 og 74 år.

Registrerte helt arbeidsledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak bygger på data fra Arbeids-direktoratets register over personer registrert som helt arbeidsledige eller på ordinære arbeids-markedstiltak ved arbeidskontorene.

flyktninger fra Afghanistan og Somalia med henholdsvis 26,1 og 30,1 prosent. Sysselsettingen er ofte relatert til botid. Jo lengre gjennomsnittlig botid i en gruppe, jo høyere vil sysselsettingen som regel være.

Lavere sysselsetting blant innvandrere

I alt 138 357 førstegenerasjonsinnvandre-re var registrert som sysselsatte ved utgangen av november 2002. Disse ut-gjorde 57,5 prosent av denne befolk-ningsgruppen i alderen 16 til 74 år. I absolutte tall var det en økning på ca. 4 600 sysselsatte (tabell 4.1). Til tross for denne oppgangen gikk andelen syssel-satte ned fra 59,3 prosent i 2001, noe som skyldes et større tilslag av bosatte førstegenerasjonsinnvandrere i alt innen-for den aktuelle aldersgruppen. I hele befolkningen lå sysselsettingen på 70,1 prosent i 4. kvartal 2002. Dette var en nedgang på 0,9 prosentpoeng i forhold til året før.

Ser vi på endringene fra 2001 til 2002 i prosentpoeng, var det størst nedgang for førstegenerasjonsinnvandrere fra Sør- og Mellom-Amerika og Afrika med henholds-

vis 2,7 og 2,5 prosentpoeng. De fra Øst-Europa hadde minst nedgang blant alle førstegenerasjonsinnvandrere med 0,6 prosentpoeng. Blant innvandrere i alt var nedgangen i sysselsetting på 1,8 prosent-poeng.

Nordiske førstegenerasjonsinnvandrere hadde høyest sysselsetting med 72,1 prosent – et nivå som også overstiger sysselsettingen for hele befolkningen. Lavest sysselsetting finner vi blant inn-vandrere fra Afrika med 43,7 prosent. Av de ikke-vestlige innvandrerne er det de fra Sør- og Mellom-Amerika som hadde høyest sysselsetting med 59,6 prosent. Ellers hadde innvandrere fra Asia og Øst-Europa en sysselsetting på respektive 50,8 og 56,9 prosent. De øvrige vestlige innvandrergруппene, fra Vest-Europa og Nord-Amerika og Oseania, hadde henholdsvis 66,9 og 54,9 prosent. Det lave nivået i den sistnevnte gruppen, som faktisk ligger under nivået for enkelte av de ikke-vestlige innvandrergруппene, skyldes i hovedsak en forholdsvis stor andel alderspensjonister.

I hele befolkningen hadde menn og kvinner en sysselsetting på henholdsvis 73,5 og 66,5 prosent, en differanse på 7 prosentpoeng. Tilsvarende tall for første-generasjonsinnvandrere var henholdsvis 62,5 og 52,7 prosent, en differanse på 9,7 prosentpoeng. Størst differanser mellom menns og kvinners sysselsetting finner vi, kanskje noe uventet, i vestlige innvandrergupper som de som kommer fra Nord-Amerika og Oseania og Vest-Europa (utenom Norden), med respektive 13,7 og 13,5 prosentpoeng i menns favør. Dernest kommer asiatiske innvandrere med 12,9 prosentpoeng i forskjell. Minst kjønnsforskjeller er det blant nordiske innvandrere med en differanse på 4,1 prosentpoeng.

Betrakter vi andelen sysselsatte første-generasjonsinnvandrere på bakgrunn av utvalgte fødeland (tabell 4.2), finner vi høy sysselsetting på over 70 prosent for Nederland og de nordiske nasjonalitetene (med unntak av Danmark). Det er imidlertid eksempler på høy sysselsetting også blant innvandrere med landbakgrunn utenfor Norden og Vest-Europa. Feks. har førstegenerasjonsinnvandrere fra land som Filippinene og Kroatia en sysselsetting på 65 prosent, mens de fra Danmark, Storbritannia og Tyskland har en andel sysselsatte mellom 66 og 68 prosent. Det kan også nevnes at innvandrere fra Chile, Polen, Romania, Sri Lanka og India hadde en sysselsetting på over 60 prosent, og befinner seg i samme sjikt som innvandrere fra f.eks. Frankrike og Italia. Lavest sysselsetting finner vi blant innvandrere fra Afghanistan og Somalia som hadde en sysselsetting på henholdsvis 28 og 29 prosent. Den lave sysselsettingen i disse gruppene henger sammen med relativt store andeler flyktninger med kort botid i Norge.

Vestlige innvandrere med høyest andel selvstendig næringsdrivende

SSB har fra og med 2001-årgangen inkludert selvstendig næringsdrivende i statistikkgrunnlaget. Av de 57,6 prosent sysselsatte innvandrerne i 2002 utgjorde lønnsstakere 53,9 prosent og selvstendig næringsdrivende 3,7 prosent. Den sistnevnte andelen tilsvarer 8 829 personer (tabell 4.3). Også i denne gruppen var det store forskjeller mellom de med vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere fra Norden og Vest-Europa ellers hadde en andel selvstendig næringsdrivende på over 5 prosent, et nivå som overstiger de 4,7 prosent selvstendig næringsdrivende i hele befolkningen. Førstegenerasjonsinnvandrere fra Asia var gruppen ikke-vestlige innvandrere med høyest andel selvstendige med 3,5 prosent. De øvrige gruppene hadde en andel selvstendige på om lag 2 prosent.

Andelen selvstendig næringsdrivende blant innvandrermenn lå på 5,1 prosent kontra 2,3 prosent blant kvinner. I hele befolkningen var imidlertid denne kjønnsforskjellen enda større, nemlig 6,9 prosent blant menn mot 2,4 prosent blant kvinner.

For enkelte næringsgrupper skiller selvstendig næringsdrivende innvandrere seg ut i forhold til sammensetningen blant alle selvstendige (tabell 4.4). Mens andelen sysselsatte innenfor hotell- og restaurantvirksomhet ligger på 3 prosent blant selvstendig næringsdrivende totalt, var den tilsvarende andelen blant asiatiske næringsdrivende på 25 prosent. Selvstendige førstegenerasjonsinnvandrere i alt hadde en andel på 11 prosent innenfor denne næringsgruppen. Også når det gjelder detaljhandel, ligger de asiatiske innvandrerne høyt i forhold til nivået for

selvstendige i alt, nemlig 17 mot 9 prosent.

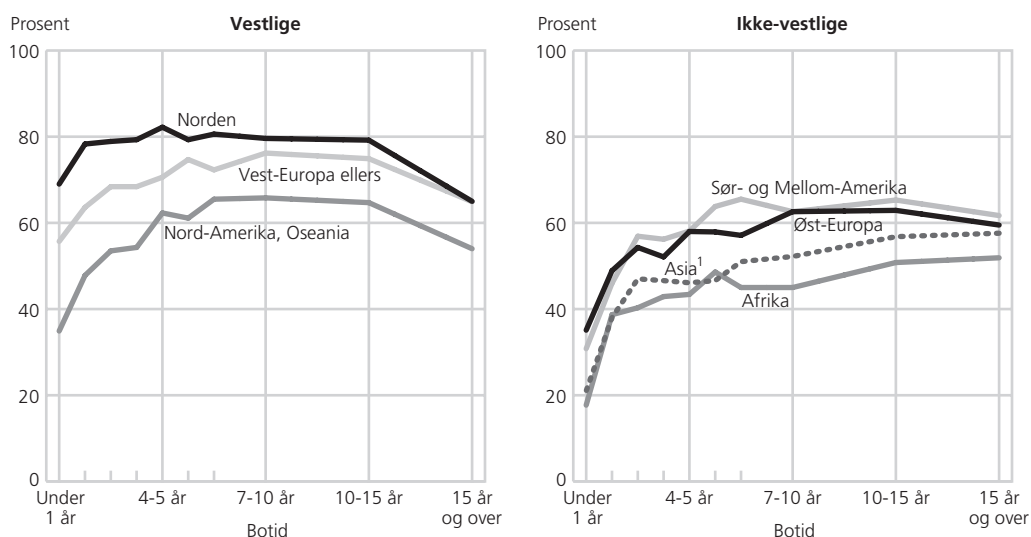
Norskfødte har høyere sysselsetting enn foreldregenerasjonen

SSB publiserer nå også sysselsettingstall for de som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Tallene viser for denne gruppen av norskfødte en samlet sysselsettingsprosent på 61,1. Etterkommerne ligger dermed 3,5 poeng over nivået for foreldregenerasjonen (tabellene 4.1 og 4.3). I absolutte tall utgjør de 6 729 personer. De vestlige gruppene hadde også her høyest sysselsetting med 75,0 prosent (Norden) og 70,2 prosent (Vest-Europa ellers), men også de med østeuropeisk bakgrunn hadde en sysselsetting tett opp til dette nivået, nemlig 69,5 prosent. For øvrig hadde de med foreldre innvandret fra Afrika og Asia en sysselsetting på henholdsvis 56,0 og 55,2 prosent, som i begge tilfeller ligger et

stykke over de respektive andelene for foreldregenerasjonen. Det kan ellers være verdt å merke seg at det er mindre kjønnsforskjeller i sysselsetting blant etterkommerne, nemlig 61,7 prosent blant menn mot 60,5 prosent blant kvinner. Det er særlig blant kvinner, og kvinner med ikke-vestlig bakgrunn, at avviket mellom førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere er stort. Ellers kan det nevnes at gruppen selvstendig næringsdrivende er helt marginal i denne generasjonen. Bare litt over 200 personer hadde dette som hovedvirksomhet i 4. kvartal 2002.

Gruppen sysselsatte født i Norge av utenlandsfødte foreldre er imidlertid forholdsvis liten og utgjorde i 4. kvartal 2002 6 729 personer. 57 prosent av disse var mellom 16 og 24 år. Det vil si at vi her finner mange under utdanning som

Figur 4.1. Førstegenerasjonsinnvandrere som er sysselsatte, etter landbakgrunn og botid. 4. kvartal 2002

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

jobber deltid, samt mange kvinner uten omsorgsansvar for barn.

Økt sysselsetting med lengre botid

Botiden har stor betydning for sysselsettingsnivået i alle innvandrergupper, men gjør seg gjeldende på litt forskjellig vis avhengig av landbakgrunn. Av figur 4.1 framgår det at en botid på tre-fire år har stor positiv innvirkning på sysselsettingen i alle grupper, men utgangspunktet er, som vi ser, svært forskjellig i de ulike gruppene. Vestlige innvandrere, som i hovedsak er arbeidsinnvandrere, starter på et langt høyere nivå enn de ikke-vestlige som hovedsakelig består av nyankomne flyktninger og familiejenforente.

For de vestlige innvandrerne ser vi imidlertid at sysselsettingsnivået i grupper med botid over fire år ikke er vesentlig høyere. Gruppene med botid utover fire år, ligger som vi ser, på et stabilt høyt nivå som er representativt for hele gruppen av vestlige innvandrere. Ser vi imidlertid på gruppene med lengst botid (15 år og mer) blant de vestlige innvandrerne, går sysselsettingen ned. Dette henger sammen med høyere andeler alderspensjonister i disse gruppene.

Blant de ikke-vestlige innvandrerne ser vi en fortsatt økning i sysselsettingsnivået i grupper med botid over fem år. I gruppene med botid på mellom 10 og 15 år flater sysselsettingsnivået ut for de fra Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa, mens det fortsatt øker for de fra Asia og Afrika. For gruppene med botid 15 år og mer, har det vært en nedgang i andelen sysselsatte for de to førstnevnte gruppene, mens det er en svak økning i de øvrige. Dette har trolig sammenheng med høyere andeler eldre i gruppene fra Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa enn i

de øvrige ikke-vestlige gruppene med lang botid.

Ikke-vestlige overrepresentert innen hotell og restaurant og rengjøring

Tabell 4.5 viser hvordan sysselsatte fordeles seg på de ulike næringsgruppene. I hotell- og restaurantvirksomhet er andelen sysselsatte blant innvandrere tre ganger så høy som den vi finner blant sysselsatte i alt, 10,0 mot 3,4 prosent. Det er i første rekke de ikke-vestlige sysselsatte som trekker opp denne andelen. Gruppen fra Asia hadde f.eks. en andel på 15,8 prosent i denne næringen. Også sysselsatte fra Asia og Sør- og Mellom-Amerika hadde høye andeler, begge grupper med rundt 11 prosent.

Rengjøringsvirksomhet er en annen næringsgruppe med enda større forskjeller i sysselsettingsmønsteret. Under 1 prosent av sysselsatte på landsbasis jobbet innenfor denne næringsgruppen, mens blant sysselsatte innvandrere arbeidet 4,6 prosent med rengjøring. Også her var det utelukkende de ikke-vestlige sysselsatte som hadde overrepresentasjon. Gruppene fra Afrika og Sør- og Mellom-Amerika hadde hver en andel sysselsatte innenfor rengjøringsvirksomhet på litt over 9 prosent, noe som er hele ti ganger så høyt som det vi finner blant sysselsatte i alt. Ellers hadde de øvrige ikke-vestlige grupper fra Asia og Øst-Europa (utenfor EU) andeler på henholdsvis 6,9 og 5,7 prosent sysselsatte innenfor denne næringen.

En annen næringsgruppe hvor det framkommer forskjeller i sysselsettingsmønsteret er nærings- og nytelsesmiddelindustrien, der innvandrere hadde en andel på 4,2 prosent mot 2,5 prosent for alle sysselsatte. Det er i første rekke sysselsatte fra Asia og Øst-Europa som bidrar til å høyne andelen blant innvandrerne. De to

gruppene hadde andeler på respektive 6,1 og 5,5 prosent i den nevnte næringsgruppen.

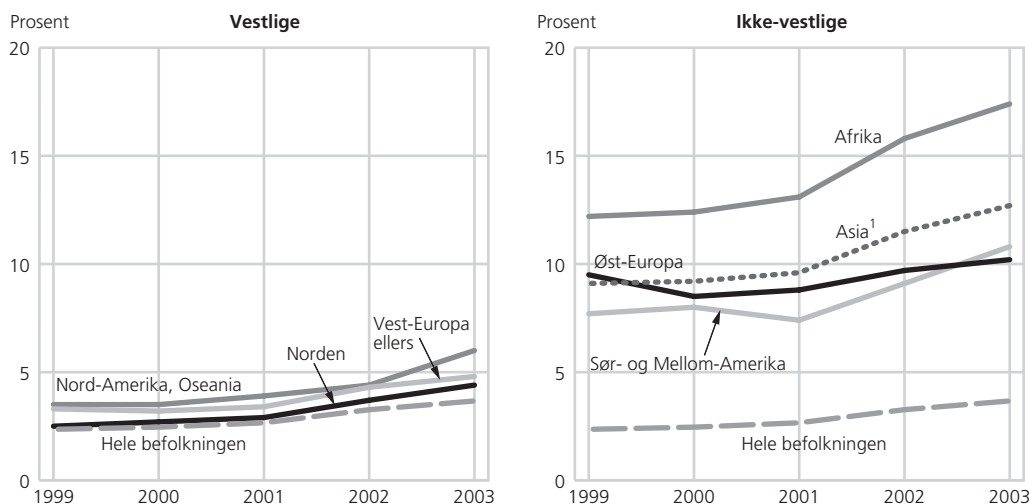
Tre ganger så høy ledighet blant ikke-vestlige

Figur 4.2 viser utviklingen i registrert ledighet i perioden 1999 til 2003 (med 4. kvartal som referansetidspunkt hvert år). Nivåforskjellene mellom de ulike innvandringsgruppene framkommer her tydelig, i det vi ser et markant skille mellom de vestlige og ikke-vestlige gruppene. Innvandrere fra Norden, Vest-Europa ellers og Nord-Amerika og Oseania ligger gjennomgående knapt 1 prosentpoeng over ledigheten for hele landet, mens de øvrige innvandringsgruppene fra de ikke-vestlige verdensregionene ligger langt over dette nivået. Høyest ledighet gjennom hele denne perioden hadde innvandrere fra Afrika, noe som bl.a. må ses på bakgrunn av en relativt høy andel nyankomne flyktninger i denne gruppen. I

4. kvartal 2003 hadde denne gruppen en registrert ledighet på 17,4 prosent. Nest høyest lå innvandrere fra Asia med 12,7 prosent. Dernest kom de fra Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika, begge med en registrert ledighet på litt over 10 prosent. I hele befolkningen lå ledigheten på 3,7 prosent.

Betrakter vi utviklingen gjennom denne perioden, ser vi at konjunkturedgangen etter 2001 berører alle grupper, så vel vestlige som ikke-vestlige. I alle gruppene gjør en økning i ledigheten seg gjeldende, slik at avstanden mellom dem stort sett forblir uendret. Afrikanske innvandrere ser ut til å ha noe sterkere vekst enn de øvrige gruppene, noe som trolig er et utslag av en forholdsvis stor andel nyankomne i en periode med lavkonjunktur. Ellers ser vi at innvandrere fra Øst-Europa var gruppen ikke-vestlige med minst økning i registrert ledighet fra 4. kvartal 2002 til 2003.

Figur 4.2. Registrert helt arbeidsledige i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn. I prosent av arbeidsstyrken. Utgangen av november 1999-2003

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

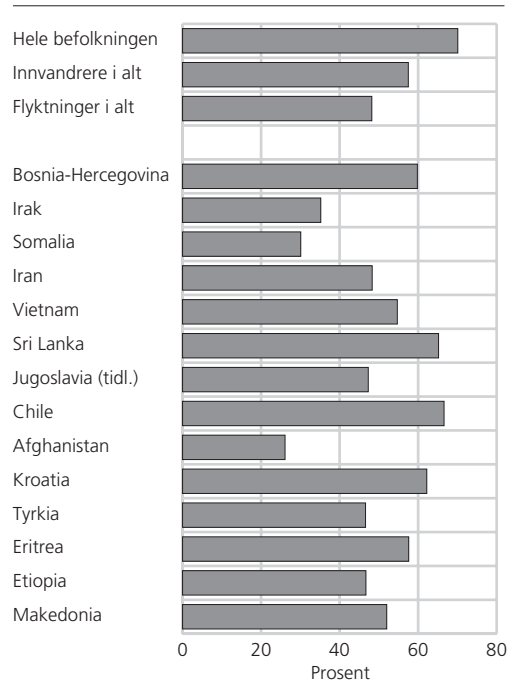
Flyktninger og arbeidsmarkedet

I alt 29 299 flyktninger var registrert som sysselsatte i 4. kvartal 2002. Disse utgjorde 48,2 prosent av flyktninger i alt bosatt etter 1986, noe som var en nedgang på 1,9 prosentpoeng i andel sysselsatte i forhold til 4. kvartal året før. Av de 48,2 prosent sysselsatte flyktningene utgjorde selvstendig næringsdrivende 1,8 prosentpoeng. Blant flyktningene var det de fra Iran som hadde høyest andel selvstendig næringsdrivende med 3,6 prosent.

Ser vi på sysselsettingsprosenten i de største landgruppene (figur 4.3), finner vi de høyeste andelen sysselsatte blant flyktninger fra Chile og Sri Lanka med henholdsvis 66,6 og 65,2 prosent. Lavest andeler hadde flyktninger fra Afghanistan og Somalia med henholdsvis 26,1 og 30,1 prosent.

Langt på vei ser vi her en avspeiling av flyktningenes fordeling på bosettingskull, idet flyktninger fra Chile og Sri Lanka er blant dem med lengst botid i Norge, og som følgelig må anses som de mest etablerte på arbeidsmarkedet. Flyktninger fra Afganistan på den annen side har kortest botid, og må betraktes som nykommere på det norske arbeidsmarkedet. Det samme gjelder for de somaliske flyktningene, selv om konsentrasjonen rundt de seneste bosettingskullene ikke er fullt så sterk som blant de afghanske flyktningene. 46 prosent var her bosatt etter 1999. Ellers hadde flyktninger fra Irak, som også er en gruppe med mange nyetablerte, en lav sysselsetting med 35,2 prosent. En gruppe bryter med dette mønsteret i forhold til bosetting: Flyktninger fra Kroatia, der 67 prosent bosatte etter 1999 hadde en sysselsetting på hele 62,2 prosent.

Figur 4.3. Sysselsatte flyktninger bosatt etter 1986, etter utvalgte fødeland samt sysselsatte innvandrere og sysselsatte totalt i prosent av befolkningen 16-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2002

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Nær 9 prosent registrert ledige blant flyktninger

I 4. kvartal 2002 var det i alt registrert 5 391 flyktninger som helt arbeidsledige. Denne gruppen utgjorde 40 prosent av de registrert ledige førstegenerasjonsinnvandrerne (tabell 4.6). Flyktningene hadde en ledighetsprosent på 8,9 (i prosent av befolkningen mellom 16-74 år), en andel som bare var et par desimaler høyere enn ledighetsprosenten for innvandrere totalt. I hele befolkningen lå den registrerte ledigheten på 2,4 prosent. Flyktninger fra Sri Lanka hadde høyest ledighet med 12,1 prosent. Dernest kom de fra Somalia med en registrert ledighet

på 11,2 prosent. Lavest ledighet finner vi blant de fra Afghanistan med 4,2 prosent.

Disse tallene kan tilsynelatende virke inkonsistente, idet flyktninger fra henholdsvis Sri Lanka og Afghanistan representerer ytterpunkter hva sysselsetting angår. Når afghanske flyktninger på samme tid både har lav sysselsetting og lav registrert ledighet, er dette en konsekvens av at en stor andel av denne gruppen nylig har bosatt seg i Norge, og ennå i liten grad har begynt å registrere seg ved arbeidskontorene eller kommet i jobb. Med andre ord befinner en stor andel av denne gruppen seg utenfor arbeidsstyrken og vil i hovedsak være beskjefliget med språkopplæring og yrkeskvalifisering. For flyktninger fra Sri Lanka forholder det seg imidlertid annerledes. De har, som vi har sett, en relativt høy andel sysselsatte og er i mye større grad en etablert flyktninggruppe i Norge. Når de likevel kommer ut med høye ledighetstall, skyldes det at flere av dem er aktive jobbsøkere. Det er også grunn til å anta at flere av de registrerte ledige i denne gruppen ikke er nykommere på arbeidsmarkedet og tidligere har vært i jobb. Dermed er også tersklene for å la seg registrere på arbeidskontorene lavere, og mange av disse vil dessuten ha krav på dagpenger. Når det gjelder somaliske flyktninger, er sysselsettings- og ledighetstallene i en viss forstand mer "konsistente", siden det er snakk om både høy ledighet og lav sysselsetting. Da det her dreier seg om en flyktninggruppe der flere har kort botid i Norge, om enn ikke i samme grad som de afghanske, utgjør trolig flesteparten av de registrerte ledige førstegangs jobbsøkere i Norge uten krav på dagpenger, og med større problemer med å komme i jobb enn de mer etablerte flyktninggruppene.

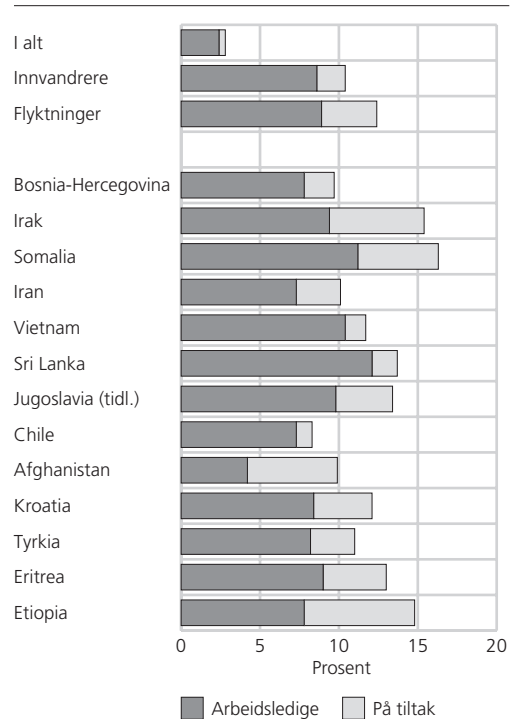
Endringstallene fra 4. kvartal 2001 til 2002 viser en økning på 0,9 prosentpoeng i registrert ledighet blant flyktninger i alt. Dette var en litt mindre økning enn for innvandrere totalt, som hadde en oppgang på 1,4 prosentpoeng. Ser vi på enkeltgrupper, var det de fra Etiopia som hadde størst økning med 2,1 prosentpoeng. Flyktninger fra Sri Lanka og Vietnam hadde den nest største økningen, begge med 1,7 prosentpoeng. På den annen side finner vi også grupper med nedgang i registrert ledighet. Dette gjelder flyktninger fra Eritrea og Tyrkia, som begge hadde en reduksjon på litt under 1 prosentpoeng. Endringene for disse enkeltgruppene av flyktninger må imidlertid tas med forbehold om at grunnlagstallene er små.

Helt ledige og på tiltak

I alt 2 099 flyktninger var registrert som deltakere på ordinære arbeidsmarkedstiltak i 4. kvartal 2002. Disse utgjorde ca. 48 prosent av alle deltakere som var førstegenerasjonsinnvandrere. Målt i prosent av befolkningen i de respektive gruppene, hadde flyktninger en andel deltakere på 3,5 prosent mot 1,8 prosent blant førstegenerasjonsinnvandrere i alt. I befolkningen totalt var deltakerandelen på 0,4 prosent. Det faktum at flyktninger har en høyere grad av deltakelse på slike tiltak enn innvandrere generelt, henger sammen med at mange av disse tiltakene er spesielt tilrettelagt for flyktninger for å styrke deres jobbkompetanse på det norske arbeidsmarkedet. Av den grunn finner vi de høyeste deltakerandelene i flyktninggruppene med flest nyankomne, som f.eks. de fra Irak, Somalia og Afghanistan. Flyktninger fra land som Chile og Sri Lanka, som er blant de mer etablerte i Norge, har lavest deltakerandeler på arbeidsmarkedstiltak.

I figur 4.4 er de registrert helt ledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak slått sammen slik at den såkalte bruttoledigheten framkommer i de ulike gruppene. Det framgår at flyktninger i alt hadde en noe høyere bruttoledighet enn innvandrerguppen totalt, 12,4 mot 10,4 prosent. Dette skyldes først og fremst den høyere andelen på arbeidsmarkedstiltak blant flyktninger. I hele befolkningen lå bruttoledigheten på 2,8 prosent. Det var flyktninger fra Somalia og Irak som kom ut med de høyeste andelen på henholdsvis 16,3 og 15,4 prosent. Lavest bruttoledighet finner vi blant de fra Chile og Bosnia-Hercegovina med respektive 8,3 og 9,7 prosent.

Figur 4.4. Registrert helt arbeidsledige og deltakere på tiltak som er flyktninger, etter landbakgrunn samt arbeidsledige og deltakere i alt og de som er innvandrere. I prosent av personer i alt 16-74 år. 4. kvartal 2002

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.1. Sysselsatte etter innvandringskategori, kjønn og generasjon. I prosent av personer i alt 16-74 år og absolutte tall. 4. kvartal 2001 og 2002

	4. kvartal 2001			4. kvartal 2002			Endring 2001-2002		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
	Prosent								
Hele befolkningen	70,9	74,7	67,0	70,1	73,5	66,5	-0,8	-1,2	-0,5
Førstegenerasjonsinnvandrere									
I alt	59,3	64,6	54,0	57,5	62,4	52,7	-1,8	-2,2	-1,3
Norden	73,7	75,9	71,7	72,1	74,3	70,2	-1,6	-1,6	-1,5
Vest-Europa ellers	68,1	75,2	59,1	66,9	72,8	59,3	-1,2	-2,4	0,2
Øst-Europa	57,5	63,1	53,1	56,9	61,5	53,4	-0,6	-1,6	0,3
Nord-Amerika og Oseania	55,0	63,1	47,9	54,9	62,1	48,4	-0,1	-1,0	0,5
Asia ¹	52,5	59,1	45,5	50,8	57,2	44,3	-1,7	-1,9	-1,2
Afrika	46,2	51,1	39,3	43,7	48,3	37,4	-2,5	-2,8	-1,9
Sør- og Mellom-Amerika	62,3	68,8	56,5	59,6	65,8	54,4	-2,7	-3,0	-2,1
Født i Norge av utenlandsfødte foreldre²									
I alt	63,5	64,8	62,1	61,1	61,7	60,4	-2,4	-3,1	-1,7
Norden	77,6	79,9	75,3	74,9	76,3	73,6	-2,7	-3,6	-1,7
Vest-Europa ellers	69,2	70,9	67,4	70,2	72,6	67,5	1,0	1,7	0,1
Øst-Europa	72,6	73,3	72,0	69,5	70,7	68,2	-3,1	-2,6	-3,8
Nord-Amerika og Oseania	72,4	75,3	69,6	72,3	72,7	72,0	-0,1	-2,6	2,4
Asia ¹	57,2	59,1	55,1	55,2	56,2	54,2	-2,0	-2,9	-0,9
Afrika	61,8	57,5	66,8	56,0	49,0	64,0	-5,8	-8,5	-2,8
Sør- og Mellom-Amerika	50,0	51,5	48,1	52,2	56,1	47,3	2,2	4,6	-0,8
	Absolutte tall								
Hele befolkningen ...	2 275 000	1 208 839	1 066 161	2 267 000	1 199 118	1 067 882	-8 000	-9 721	1 721
Førstegenerasjonsinnvandrere									
I alt	133 723	72 947	60 776	138 357	74 667	63 690	4 634	1 720	2 914
Norden	33 013	15 886	17 127	32 709	15 907	16 802	-304	21	-325
Vest-Europa ellers	19 135	11 738	7 397	19 593	11 919	7 674	458	181	277
Øst-Europa	20 661	9 913	10 748	22 210	10 293	11 917	1 549	380	1 169
Nord-Amerika og Oseania	3 907	2 096	1 811	3 986	2 144	1 842	79	48	31
Asia ¹	41 386	23 966	17 420	43 516	24 738	18 778	2 130	772	1 358
Afrika	9 822	6 350	3 472	10 407	6 646	3 761	585	296	289
Sør- og Mellom-Amerika	5 799	2 998	2 801	5 903	2 990	2 913	104	-8	112
Født i Norge av utenlandsfødte foreldre²									
I alt	6 339	3 353	2 986	6 729	3 517	3 212	390	164	226
Norden	1 079	561	518	1 071	550	521	-8	-11	3
Vest-Europa ellers	713	387	326	741	408	333	28	21	7
Øst-Europa	863	444	419	864	446	418	1	2	-1
Nord-Amerika og Oseania	110	55	55	115	56	59	5	1	4
Asia ¹	3 099	1 661	1 438	3 420	1 802	1 618	321	141	180
Afrika	388	195	193	411	191	220	23	-4	27
Sør- og Mellom-Amerika	87	50	37	107	64	43	20	14	6

¹ Tyrkia inkludert.² Gruppert etter mors fødeland.

Tabell 4.2. Sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere, etter utvalgte fødeland. Absolutte tall og i prosent av befolkningen 16-74 år. 4. kvartal 2002 og 2003

	4. kvartal 2002			4. kvartal 2003		
	Befolkning	Sysselsatte	Sysselsatte i prosent	Befolkning	Sysselsatte	Sysselsatte i prosent
Hele befolkningen	3 211 032	2 275 000	70,8	3 234 083	2 267 000	70,1
Førstegenerasjonsinnvandrere i alt	225 332	133 723	59,4	240 486	138 357	57,5
Av dette						
Afghanistan	1 296	350	27,0	1 965	550	28,0
Bosnia-Hercegovina	9 882	5 834	59,0	10 110	5 988	59,2
Chile	5 016	3 351	66,8	5 199	3 329	64,0
Danmark	15 820	10 704	67,7	16 008	10 630	66,4
Etiopia	2 304	1 231	53,4	2 492	1 328	53,3
Filippinene	5 102	3 349	65,6	5 571	3 651	65,5
Finland	5 892	4 350	73,8	5 995	4 295	71,6
Frankrike	1 984	1 282	64,6	2 083	1 307	62,7
India	4 048	2 584	63,8	4 236	2 662	62,8
Irak	9 304	3 753	40,3	10 845	3 961	36,5
Iran	8 815	4 445	50,4	9 592	4 683	48,8
Island	2 780	2 065	74,3	2 954	2 125	71,9
Italia	1 095	675	61,6	1 153	701	60,8
Jugoslavia (tidl.)	8 933	4 782	53,5	9 325	4 787	51,3
Kina	2 844	1 698	59,7	3 155	1 853	58,7
Kroatia	1 402	873	62,3	1 507	978	64,9
Libanon	1 070	436	40,7	1 135	433	38,1
Marokko	3 764	1 759	46,7	3 947	1 831	46,4
Nederland	3 056	2 216	72,5	3 143	2 299	73,1
Pakistan	12 837	5 785	45,1	13 442	5 940	44,2
Polen	5 356	3 427	64,0	5 845	3 750	64,2
Romania	1 025	626	61,1	1 148	706	61,5
Rusland	3 649	1 942	53,2	4 501	2 343	52,1
Somalia	6 644	2 165	32,6	8 009	2 319	29,0
Spania	1 246	802	64,4	1 327	778	58,6
Sri Lanka	7 040	4 515	64,1	7 294	4 561	62,5
Storbritannia	9 010	6 296	69,9	9 235	6 233	67,5
Sverige	19 621	15 440	78,7	19 753	15 237	77,1
Thailand	3 645	2 095	57,5	4 308	2 398	55,7
Tyrkia	7 201	3 529	49,0	7 772	3 753	48,3
Tyskland	8 236	5 565	67,6	8 781	5 938	67,6
USA	5 402	2 902	53,7	5 452	2 916	53,5
Ungarn	1 177	623	52,9	1 181	627	53,1
Vietnam	10 723	6 353	59,2	10 998	6 417	58,3

Tabell 4.3. Sysselsatte etter kjønn, sysselsettingsstatus, landbakgrunn og generasjon. I prosent av personer i alt 16-74 år i hver gruppe og i absolutte tall. 4. kvartal 2002

	Totalt			Menn			Kvinner		
	Lønns- takere	Selv- stendige	Syssel- satte totalt	Lønns- takere	Selv- stendige	Syssel- satte totalt	Lønns- takere	Selv- stendige	Syssel- satte totalt
	Prosent								
Hele befolkningen ..	65,4	4,7	70,1	66,6	6,9	73,5	64,1	2,4	66,5
Førstegenerasjons- innvandrere									
I alt	53,9	3,7	57,6	57,4	5,1	62,5	50,4	2,3	52,7
Norden	66,8	5,3	72,1	66,6	7,6	74,2	66,9	3,2	70,1
Vest-Europa ellers	61,7	5,2	66,9	67,0	5,9	72,9	55,0	4,4	59,4
Øst-Europa	54,9	2,0	56,9	58,5	3,0	61,5	52,2	1,3	53,5
Nord-Amerika og									
Oseania	50,6	4,3	54,9	56,8	5,3	62,1	45,0	3,4	48,4
Asia ¹	47,3	3,5	50,8	52,2	5,0	57,2	42,3	2,0	44,3
Afrika	41,3	2,4	43,7	44,9	3,4	48,3	36,4	1,0	37,4
Sør- og Mellom-Amerika	57,4	2,3	59,7	62,7	3,1	65,8	52,8	1,5	54,3
Født i Norge av uten- landsfødte foreldre²									
I alt	59,2	1,9	61,1	59,1	2,6	61,7	59,3	1,2	60,5
Norden	71,0	4,0	75,0	70,9	5,4	76,3	71,0	2,5	73,5
Vest-Europa ellers	66,7	3,5	70,2	68,1	4,4	72,5	65,1	2,4	67,5
Øst-Europa	66,3	3,1	69,4	66,9	3,8	70,7	65,7	2,4	68,1
Nord-Amerika og									
Oseania	68,6	3,8	72,4	67,5	5,2	72,7	69,5	2,4	71,9
Asia ¹	54,2	1,0	55,2	54,6	1,6	56,2	53,8	0,5	54,3
Afrika	55,4	0,5	55,9	47,9	1,0	48,9	64,0	-	64,0
Sør- og Mellom-Amerika	51,7	0,5	52,2	56,1	-	56,1	46,2	1,1	47,3
	Absolutte tall								
Hele befolkningen ...	2 115 000	152 000	2 267 000	1 086 391	112 727	1 199 118	1 028 609	39 273	1 067 882
Førstegenerasjons- innvandrere									
I alt	129 528	8 829	138 357	68 615	6 052	74 667	60 913	2 777	63 690
Norden	30 297	2 412	32 709	14 269	1 638	15 907	16 028	774	16 802
Vest-Europa ellers	18 072	1 521	19 593	10 961	958	11 919	7 111	563	7 674
Øst-Europa	21 415	795	22 210	9 784	509	10 293	11 631	286	11 917
Nord-Amerika og									
Oseania	3 671	315	3 986	1 960	184	2 144	1 711	131	1 842
Asia ¹	40 518	2 998	43 516	22 581	2 157	24 738	17 937	841	18 778
Afrika	9 844	563	10 407	6 182	464	6 646	3 662	99	3 761
Sør- og Mellom-Amerika	5 678	225	5 903	2 848	142	2 990	2 830	83	2 913
Født i Norge av uten- landsfødte foreldre²									
I alt	6 520	209	6 729	3 370	147	3 517	3 150	62	3 212
Norden	1 014	57	1 071	511	39	550	503	18	521
Vest-Europa ellers	704	37	741	383	25	408	321	12	333
Øst-Europa	825	39	864	422	24	446	403	15	418
Nord-Amerika og									
Oseania	109	6	115	52	4	56	57	2	59
Asia ¹	3 355	65	3 420	1 751	51	1 802	1 604	14	1 618
Afrika	407	4	411	187	4	191	220	-	220
Sør- og Mellom-Amerika	106	1	107	64	-	64	42	1	43

¹ Tyrkia inkludert. ² Gruppert etter mors fødeland.

Tabell 4.4. Personer med innvandringskategori som er selvstendig næringsdrivende i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 2002. Prosent

Nr.	Næring ²	Selvstendige i alt	Selvstendig næringsdrivende etter innvandringskategori							
			I alt	Norden	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom-Amerika
0-9	I alt medregnet									
	uoppgitt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
11	Utvinning av råolje og naturgass.....	.	.	0	0
10, 12-37	Industri og bergverksdrift	6	4	6	6	5	6	2	2	5
	Av dette									
15-16	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	0	0	0	1	0	0	.
27-28	Metall- og metallvareindustri	1	1	1	0	0	.	1
34-35	Transportmiddelindustri	0	1	.	.	0	.	.
40-41	Kraft- og vannforsyning
45	Bygge- og anleggsvirksomhet	18	9	22	9	12	5	1	2	7
50-55	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	17	25	11	12	16	13	46	22	17
	Av dette									
51	Agentur- og engroshandel .	3	3	3	3	2	3	3	2	2
52	Detaljhandel og reparasjon av varer.....	9	10	5	4	7	7	17	10	10
55	Hotell- og restaurantvirksomhet	3	11	2	4	5	2	25	9	3
60-64	Transport og kommunikasjon	12	9	3	3	7	2	17	10	5
65-67	Finansiell tjenesteyting	0
70-74	Forr.mess. tjenesteyting, eiendomsdrift	16	12	12	19	16	24	6	8	21
	Av dette									
74.7	Rengjøringsvirksomhet	1	2	3	1	5	1	2	2	12
75-99	Off. forvatning og annen tjenesteyting	20	20	28	33	26	26	9	8	20
	Av dette									
80	Undervisning	1	1	1	1	2	1	0	0	0
85	Helse- og sosialtjenester	11	12	18	22	11	11	5	5	10
92	Kulturell tjenesteyting og sport	3	4	4	6	8	11	1	1	7
	Uoppgitt	11	21	17	19	19	24	19	48	25

¹ Tyrkia medregnet.

² Primærnæringene er holdt utenfor.

Tabell 4.5. Sysselsatte første generasjonsinnvandrere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 2002. Prosent

	Alle sysselsatte	Første generasjonsinnvandrere									
		I alt	Nor- den	Vest- Europa ellers	Nye EU-land i Øst- Europa	Øst- Europa ellers	Nord- Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom- Amerika	
0-9 I alt medregnet uoppgitt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
01-05 Jordbruk, skogbruk og fiske	3,7	1,3	1,8	1,6	2,3	1,4	1,6	1,0	0,5	0,6	
11 Utvinning av råolje og naturgass	1,3	1,3	1,0	4,1	0,8	0,3	5,2	0,5	0,5	1,0	
10,12-37 Industri og bergverksdrift.	13,9	14,2	11,9	16,4	11,6	17,3	15,2	14,4	10,5	15,0	
15-16 Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,5	4,2	2,8	2,0	2,5	5,5	1,4	6,1	3,7	3,8	
22 Forlag og grafisk industri	1,4	1,1	1,0	1,0	1,2	0,8	1,1	1,3	2,0	0,9	
27-28 Metall- og metallvareindustri	1,5	1,3	1,1	1,2	0,9	2,0	0,7	1,3	0,6	2,4	
34-35 Transportmiddelindustri	1,7	1,8	1,7	2,4	1,0	2,3	1,7	1,3	1,2	3,4	
40-41 Kraft- og vannforsyning	0,7	0,2	0,3	0,2	0,0	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	
45 Bygge- og anleggsvirksomhet	6,7	4,3	8,2	4,1	2,7	5,3	3,0	2,0	2,4	2,9	
50-55 Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	18,3	21,5	18,9	15,3	15,9	20,6	11,4	28,4	20,4	19,2	
50 Motorkjøretøytenester .	2,4	1,4	1,4	1,3	1,0	2,2	0,8	1,5	1,1	1,0	
51 Agentur- og engroshandel	2,8	2,6	3,0	2,7	2,5	2,3	1,9	2,6	2,2	1,7	
52 Detaljhandel og reparasjon av varer	7,8	6,4	6,7	3,6	5,9	7,4	3,3	7,9	4,9	4,9	
55 Hotell- og restaurantvirksomhet	3,4	10,0	6,2	5,9	5,2	7,8	4,0	15,8	11,7	11,0	
60-64 Transport og kommunikasjon	7,2	6,4	5,4	5,0	5,1	4,6	5,1	8,7	8,0	4,9	
65-67 Finansiell tjenesteyting.	2,1	0,8	1,3	1,1	0,9	0,4	1,4	0,4	0,3	0,6	
70-74 Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsdrift	10,3	13,7	11,7	15,3	11,4	13,2	18,7	13,1	16,4	17,4	
70 Eiendomsdrift	1,1	0,8	0,9	0,7	1,2	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	
71 Utleievirksomhet, maskiner og utstyr	0,3	0,2	0,3	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	
72 Databehandlingsvirksomhet	1,5	1,5	1,9	2,5	1,6	0,9	3,9	1,0	0,7	1,0	
73 Forskning og utviklingsarbeid	0,5	0,9	0,8	1,8	1,5	0,7	2,6	0,5	0,4	0,5	
74 Annen forretningsmessig tjenesteyting	7,0	10,3	7,8	9,9	6,9	10,7	11,1	10,7	14,3	14,8	

Tabell 4.5. Sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 2002. Prosent

	Alle sysselsatte	Førstegenerasjonsinnvandrere									
		I alt	Nor- den	Vest- Europa ellers	Nye EU-land i Øst- Europa	Øst- Europa ellers	Nord- Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom- Amerika	
74.5	Formidling av utleie og arbeidskraft	1,1	1,4	1,7	1,2	1,1	1,2	1,9	1,3	1,9	2,0
74.7	Rengjøringsvirksomhet	0,9	4,6	1,1	0,9	1,5	5,7	0,7	6,9	9,7	9,3
75-99	Offentlig forvaltning og annen tjenesteyting	36,4	35,9	39,1	39,1	45,4	35,8	40,8	30,4	38,6	38,0
75	Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring	7,1	4,5	3,8	3,6	5,3	5,4	4,2	4,6	5,7	5,1
80	Undervisning	7,8	7,1	6,6	11,4	10,7	7,0	16,0	5,0	5,7	6,8
85	Helse- og sosialtjenester	17,7	20,1	23,9	19,0	19,8	18,6	14,2	17,9	24,2	22,5
92	Kulturell tjenesteyting og sport	1,5	1,7	2,4	2,5	4,6	1,9	3,6	0,8	1,0	1,6
Uoppgitt.		0,7	1,6	1,3	1,9	4,6	1,1	2,5	1,5	2,8	1,2

¹ Tyrkia inkludert.**Tabell 4.6. Registrerte helt arbeidsledige flyktninger, etter utvalgte fødeland. Absolutte tall og i prosent av befolkningen 16-74 år. 4. kvartal 2000-2002**

	Absolutte tall			Prosent			Endring i prosent 2001-2002
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	
Arbeidsledige i alt	57 472	64 112	77 706	1,8	2,0	2,4	0,4
Arbeidsledige som er innvandrere	9 411	10 486	13 114	6,8	7,2	8,6	1,4
Arbeidsledige som er flyktninger	3 956	4 465	5 391	7,6	8,0	8,9	0,9
Av dette							
Bosnia-Hercegovina	738	796	805	7,4	7,8	7,8	0,0
Irak	544	634	855	7,5	8,1	9,4	1,3
Somalia	492	576	770	9,1	9,6	11,2	1,6
Iran	364	408	494	6,3	6,5	7,3	0,8
Vietnam	323	363	441	7,8	8,7	10,4	1,7
Sri Lanka	358	390	466	9,8	10,4	12,1	1,7
Jugoslavia (tidl.)	227	265	355	7,5	8,2	9,8	1,6
Chile	198	194	224	6,9	6,5	7,3	0,8
Afghanistan	16	46	70	2,6	4,2	4,2	0,0
Kroatia	95	107	113	8,3	8,4	8,4	0,0
Tyrkia	86	112	108	7,2	8,9	8,2	-0,7
Eritrea	91	97	90	9,6	9,9	9,0	-0,9
Etiopia	31	43	65	5,8	5,7	7,8	2,1

Tabell 4.7. Registrerte helt arbeidsledige i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn. Absolutte tall og i prosent av arbeidsstyrken. Utgangen av november 1999-2003

	Arbeidsledige i alt	Registrerte helt arbeidsledige som er førstegenerasjonsinnvandrere							
		I alt	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa ellers	Nord-Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom-Amerika
Absolutte tall									
1999	55 761	8 575	870	621	1 796	146	3 553	1 158	429
2000	58 027	9 411	913	617	1 846	138	4 031	1 376	490
2001	64 112	10 486	965	662	2 071	152	4 597	1 560	479
2002	77 706	13 114	1 243	860	2 455	179	5 760	2 006	611
2003	87 349	15 239	1 492	995	2 746	243	6 670	2 344	749
Prosent									
1999	2,4	6,6	2,5	3,3	9,5	3,5	9,1	12,2	7,7
2000	2,5	6,7	2,7	3,2	8,5	3,5	9,2	12,4	8,0
2001	2,7	7,1	2,9	3,4	8,8	3,9	9,6	13,1	7,4
2002	3,3	8,6	3,7	4,3	9,7	4,4	11,5	15,8	9,1
2003	3,7	9,6	4,4	4,8	10,2	6,0	12,7	17,4	10,8

¹ Tyrkia inkludert.

Mads Ivar Kirkeberg og Laila Kleven

5. Inntekt

- Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn har tre ganger så høy sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen sammenlignet med befolkningen generelt.
- Manglende yrkestilknytning er viktigste årsak til lavinntekt.
- Ikke-vestlige er sterkt overrepresentert i mottak av bostøtte og sosialhjelp, men det er store variasjoner etter landbakgrunn.
- Somaliere og irakere er klart mest avhengig av sosialhjelp og har de laveste inntektene.
- Familier fra Bosnia-Hercegovina, Chile, India og Sri Lanka har gode yrkesinntekter, og de aller fleste er økonomisk selvhjulpne.
- Ikke-vestlige enslige forsørgere er spesielt utsatte – over halvparten av den samlede inntekten kommer som overføringer.

I dette kapitlet er det først og fremst inntektsforholdene blant ikke-vestlige innvandrere som vil bli belyst. I enkelte tabeller er det også gitt tall for vestlige innvandrere og den øvrige befolkningen for å vise forskjeller i inntektsnivå og inntektssammensetning.

Når en skal beskrive de økonomiske levekårene til ulike grupper i befolkning

gen må man ta med i betraktning at mange individer inngår i et økonomisk fellesskap med andre, der en deler på både inntekter og utgifter. Inntekten fra én eller flere personer konsumeres kanskje også av andre personer som ikke har egne inntekter. Dette gjelder for eksempel barn og ungdommer, og hjemmearbeidende. Før inntekt kan benyttes som en levekårsindikator, må en derfor ta hensyn til den økonomiske enheten som individene inngår i.

Husholdningen er den beste analyseenheten når en skal se på inntekt i levekårsammenheng. Som husholdning er regnet alle personer, uansett slektsforhold, som er fast bosatt i boligen og som har felles kost. Grunnlaget for opplysninger om husholdningssammensetning tar utgangspunkt i årlige og representative utvalgsundersøkelser hvor Statistisk sentralbyrå innhenter opplysningene via intervju. En ulempe ved slike utvalgsundersøkelser er at de som oftest ikke er store nok til å kunne gi inntektstall for innvandrere fra ulike enkeltland, men en må nøye seg med til dels svært grove geografiske grupperinger som vil kunne skjule en del variasjoner i gruppen. For å kunne gi inntektstall for enkeltland må en benytte opplysninger fra folkeregisteret om familiesammensetning. Familie og husholdning vil avvike en del for flere

Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger

Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger er en utvalgsundersøkelse som i årene 1996-2002 årlig omfatter fra om lag 10 000 til 28 000 husholdninger. På bakgrunn av dette datagrunnlaget er det utarbeidet en rekke inntektsindikatorer for ulike grupper, deriblant ikke-vestlige innvandrere og flyktninger. Siktemålet er å belyse endringer som finner sted over tid. I datagrunnlaget inngår også et panel av personer som har blitt fulgt over flere år. Dette gjør det mulig å studere forekomsten av vedvarende lavinntekt for ulike grupper av befolkningen. Indikatorne oppdateres årlig.

innvandrergupper, spesielt for mange med ikke-vestlig bakgrunn hvor det er mer vanlig at flere familier inngår i samme økonomiske fellesskap.

I dette kapitlet ser vi først på noen økonomiske indikatorer som er basert på inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger. Her vil vi først og fremst se på innvandrere med ikke-vestlig bak-

grunn, og hvor flyktninger skilles ut som en egen gruppe. Kapitlet avsluttes med å benytte inntektsstatistikken for familier hvor det er mulig å studere inntektsnivå og inntektssammensetning for innvandrere etter noen familietyper, og for enkeltland.

Definisjon av lavinntekt

Det finnes flere måter å definere lavinntektsgruppen på, og andelen som havner i gruppen vil variere etter hvilken målemetode som benyttes. For å vise dette har vi i dette kapitlet valgt å bruke to ulike metoder som benyttes av henholdsvis OECD og EU.

En vesentlig forskjell mellom OECD og EU sin definisjon av lavinntekt er at den første (OECD) velger 50 prosent av medianinntekten som lavinntektsgrense, mens den andre (EU) velger 60 prosent av medianen. I tillegg legger de to skalaene ulik vekt på hvilke stordriftsfordeler husholdningene oppnår ved at flere bor sammen, for eksempel når det gjelder fellesutgifter knyttet til bolig, TV, vaskemaskin, avis, telefon etc. For mer informasjon om lavinntektsgrenser, se kapittel 2 i SSB-rapporten *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003*¹.

For å kunne sammenligne inntekten til husholdninger med ulik størrelse og sammensetning, justerer en vanligvis husholdningsinntekten ved hjelp av en såkalt ekvivalensskala, eller forbruksvekter. Ifølge OECD sin skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, neste voksne får vekt lik 0,7 mens barn får en vekt lik 0,5. EU sin skala er en "modifisering" av OECD sin skala. Modifiseringen går ut på at en legger noe mer vekt på at store husholdninger vil oppnå stordriftsfordeler når flere personer bor sammen. Ifølge EU sin skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, mens neste voksne får vekt lik 0,5 og barn vekt lik 0,3. En husholdning på 2 voksne og 2 barn vil dermed ifølge OECD sin definisjon måtte ha en inntekt tilsvarende 2,7 (1,0 + 0,7 + 0,5 + 0,5) ganger det en enslig vil måtte ha, for å ha samme økonomiske levestandard. Ifølge EU sin skala trenger samme tobarnsfamilie bare en inntekt tilsvarende 2,1 ganger det en enslig har for å ha samme levestandard.

Medianinntekten er det midterste beløpet i fordelingen, etter at en har sortert inntektene etter størrelse. Det vil altså være like mange personer med inntekt over medianen som under.

¹ Rapporten *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003* kan lastes ned på http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_200402/.

Hver tredje innvandrer med ikke-vestlig bakgrunn er i lavinntektsgruppen

Innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn er sterkt overrepresentert blant de med lavinntekt (tabell 5.1). I 2002 tilhørte hver tredje ikke-vestlige innvandrer lavinntektsgruppen når vi benytter EU sin metode for beregning av lavinntektsgrensen. Ser vi på gruppen flyktninger alene, var andelen enda noe høyere dette året (36 prosent). Tilsvarende andel i hele befolkningen var 11 prosent. Uttrykt på en litt annen måte har personer i ikke-vestlige innvandrerhusholdninger en sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen som er tre ganger høyere enn i befolkningen generelt. OECD sin definisjon gir en lavere inntektsgrense og dermed færre "fattige". Men også etter denne metoden er innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen. Sannsynligheten for å havne under lavinntektsgrensen er ved denne målemetoden nesten fem ganger høyere enn i befolkningen generelt.

Manglende yrkestilknytning viktigste årsak til lavinntekt

Ser vi på utviklingen i andelen med lavinntekt i perioden 1996-2002, ble det færre fattige i innvandrerbefolkningen frem mot slutten av 1990-tallet, men frem mot 2002 har andelen fattige igjen

økt til nivået på midten av 1990-tallet. Årsakene til dette er sammensatte. En viktig grunn er nok konjunktursvingningene i perioden med et forverret arbeidsmarked fra 2002. Den registrerte arbeidsledigheten blant for eksempel innvandrere med afrikansk bakgrunn var på 20,5 prosent i 1996, falt til 12,2 prosent i 1999 for så å stige igjen til 15,9 prosent i 2002. Flere studier (f.eks. Andersen mfl. 2003, Statistisk sentralbyrå 2004) har vist at manglende tilknytning til arbeidsmarkedet er den viktigste enkeltårsaken til at en havner i lavinntektsgruppen. En annen årsak til at flere ikke-vestlige innvandrere har havnet under lavinntektsgrensen kan være endringer i sammensetningen av denne gruppen i perioden 1996 til 2002. I 1996 var det mange nyankomne bosniere i Norge. I 1999 hadde en del av disse kommet i arbeid. Den økte lavinntektsandelen igjen i 2002 kan skyldes at det nå var mange nyankomne fra Irak og Somalia.

Tabell 5.2 understreker sammenhengen mellom manglende tilknytning til arbeidsmarkedet og sjansene for å havne i lavinntektsgruppen. Andelen personer uten noen yrkestilknyttede i husholdningen, er høy blant ikke-vestlige innvandrere, og klart overrepresentert i forhold til den øvrige yrkesaktive befolkningen.

Tabell 5.1. Andel personer i husholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under ulike avstander til medianinntekten. To ulike lavinnteksdefinisjoner. 1996, 1999 og 2002. Prosent

	OECD-definisjon			EU-definisjon		
	1996	1999	2002	1996	1999	2002
Innvandrere i alt ¹	17	11	18	28	20	27
Ikke-vestlige innvandrere ¹	23	15	23	36	26	33
Flyktninger ¹	20	17	26	34	29	36
Hele befolkningen	4	4	5	12	11	11
Personer 25-65 år	3	3	4	7	7	7

¹ Personer i husholdninger hvor hovedinntektstakeren har dette kjennemerket.

Kilde: Innteks- og formuesundersøkelsen for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Hver tredje ikke-vestlige innvandrere (33 prosent) tilhørte i 2002 en husholdning uten noen yrkestilknyttede, sammenlignet med en andel på 13 prosent for befolkningen totalt sett i yrkesaktiv alder (25-65 år). Ser en på innvandrere som har kommet til landet som flyktning, er andelen enda litt høyere med 39 prosent. Hvis en deler de ikke-vestlige innvandrere inn etter hvem som befinner seg over eller under lavinntektsgrensen, trer bildet enda tydeligere frem. Andelen ikke-vestlige innvandrere i lavinnteksgruppen som tilhører en husholdning uten noen yrkestilknyttede utgjør da hele 70 prosent. Igjen har de som er kommet til landet som flyktninger en enda høyere andel (77 prosent).

Et annet mål på yrkestilknytning er andelen personer der yrkesinntekten er den viktigste inntektskilden i husholdningen. I lavinnteksgruppen tilhører snaut tre av ti ikke-vestlige innvandrere en husholdning hvor yrkesinntekten er største inntektskilde, mens tilsvarende andel for ikke-vestlige innvandrere over fattigdomsgren-

sen er nesten åtte av ti. For befolkningen generelt i yrkesaktiv alder er tilsvarende andeler henholdsvis 46 og 87 prosent.

Det er viktig å være klar over at de andelen for yrkestilknytning som er vist ovenfor skjuler til dels store forskjeller blant ikke-vestlige innvandrere. Innvandringsgrunn, botid og på hvilket tidspunkt en kom til landet (lav- eller høykonjunktur) er blant annet bestemmende for graden av yrkestilknytning (Blom 1996, Østby 2001b). Mange innvandreregrupper har en god tilknytning til arbeidsmarkedet med relativt høye yrkesinntekter. Innvandrere med bakgrunn fra Chile, India, Sri Lanka, Vietnam og Bosnia-Hercegovina er eksempler på dette i 2002.

Mange mottar sosialhjelp og bostøtte

Hvis vi måler økonomisk utsatthet ved å se på andelen personer som tilhører husholdninger som mottar bostøtte og økonomisk sosialhjelp, ser vi at ikke-vestlige innvandrere er klart overrepresentert i forhold til hele befolkningen

Tabell 5.2. Andel personer i husholdninger med ulike kjennetegn. 2002. Prosent

	Alle personer 25-65 år			Ikke-vestlige innvandrere ¹			Flyktninger ¹		
	I alt	Med lav- inntekt	Ikke lav- inntekt	I alt	Med lav- inntekt	Ikke lav- inntekt	I alt	Med lav- inntekt	Ikke lav- inntekt
Uten noen yrkestilknyttede i husholdningen	13	63	9	33	70	14	39	77	18
Yrkesinntekt som største husholdningsinntekt	84	46	87	62	29	78	54	18	74
Mottar bostøtte	3	11	2	19	31	14	29	43	21
Mottar sosialhjelp	5	23	4	29	47	20	42	64	29
Mottar bostøtte og sosialhjelp .	1	7	1	14	26	9	22	36	14
Gjeldsrenter utgjør mer enn 15 prosent av samlet husholdningsinntekt	20	24	19	16	12	19	13	8	16
Gjeld utgjør mer enn tre ganger samlet husholdningsinntekt	8	27	7	10	12	9	7	10	6
Andel personer	100	7	93	100	33	67	100	36	64
Antall observasjoner	32 713	1 893	30 820	2 953	903	2 050	1 653	567	1 086

¹ Personer i husholdninger hvor hovedinntektstakeren har dette kjennemerket.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

(tabell 5.2). Andelen personer som mottok bostøtte utgjorde 19 prosent blant ikke-vestlige innvandrere i alt i 2002 og 29 prosent blant flyktninger. Ser vi på andelen som mottar både bostøtte og sosialhjelp, så utgjør denne 14 prosent for ikke-vestlige innvandrere i alt og 22 prosent for flyktninger. I befolkningen generelt mottar drøyt 1 prosent begge disse skattefrie overføringene.

Ikke overraskende er disse økonomiske støtteordningene langt mer utbredt blant de som befinner seg lavest i inntektsfordelingen. Blant ikke-vestlige innvandrere i lavinntektsgruppen, tilhører nesten halvparten en husholdning som mottar sosialhjelp, mens en firedel mottar både sosialhjelp og bostøtte. Blant flyktninger i lavinntektsgruppen er andelen enda høyere med henholdsvis 64 og 36 prosent. En viktig forklaring på høy sosialhjelpsbruk, særlig blant flyktninger, er som tidligere nevnt svak tilknytning til arbeidsmarkedet og større husholdninger å forsørge, og at de derfor trenger større økonomisk støtte. En annen delforklaring kan være at bruken av integrasjonstilskuddet i noen sammenhenger føres som sosialhjelp for den enkelte bosatte flyktning i de fem årene kommunen får et slikt tilskudd (Østby 2001b).

Rente- og gjeldsbelastning

Økonomisk utsatthet kan også måles ved å se på graden av rente- og gjeldsbelastning. Tabell 5.2 viser andelen personer som tilhører en husholdning hvor renteutgiftene utgjør 15 prosent eller mer av husholdningens samlede inntekt. Sammenlignet med hele befolkningen, er det færre ikke-vestlige innvandrere som har en så høy gjeldsrentebelastning. 16 prosent av ikke-vestlige innvandrere tilhørte en husholdning med så høye

gjeldsrenter i 2002, sammenlignet med 20 prosent i hele befolkningen 25-65 år. Hvis vi studerer gjeldsbelastningen i 2002, har i underkant av 10 prosent av de ikke-vestlige innvandrerne en samlet gjeld som er minst tre ganger så høy som husholdningens samlede inntekt. Tilsvarende andel i befolkningen 25-65 år er drøyt 8 prosent.

Ser vi igjen på lavinntektsgruppen blant ikke-vestlige innvandrere, er det flere med høy gjeldsbelastning enn blant innvandrere som ikke er inntektsfattige. Andelen med høy gjeldsrentebelastning viser derimot det motsatte bildet. Det samme gjelder for flyktninger. Datagrunnlaget kan ikke si noe om årsaker til dette tilsynelatende motstridende bildet, men en mulig årsak kan være at det blant de med svært dårlig betalingssevne er flere med gjeldsordninger som innebærer lettelser i tilbakebetaling av gjeld. En annen mulig årsak kan være innslag av studenter som fører opp studiegjeld, men hvor det ikke er begynt å påløpe renter ennå.

Inntektssammensetning

Hvis vi studerer inntektssammensetningen for 2002 til husholdninger i lavinntektsgruppen hvor hovedinntektstaker er en ikke-vestlig innvandrer, ser vi at ulike overføringer utgjør godt over halvparten (59 prosent) av den totale husholdningsinntekten. Som det fremgår av tabell 5.3 er den desidert viktigste overføringen økonomisk sosialhjelp, som gjennomsnittlig utgjør nesten en firedel av samlet inntekt. Blant tilsvarende innvandrerhusholdninger som ikke befinner seg i lavinntektsgruppen, utgjør sosialhjelpens andel kun 4 prosent.

Ulike ytelser fra folketrygden og barne-trygd er etter sosialhjelp de mest vanlige

overføringene for ikke-vestlige innvandrerrusholdninger i lavinnteksgruppen, med andeler av samlet inntekt på henholdsvis 11 og 7 prosent i 2002. I tillegg har også bostøtte en inntektsmessig betydning for flere.

Mens yrkesinntekten har en andel på om lag 40 prosent blant de inntektsfattige innvandrerrusholdningene, så utgjør denne tre firedeler av samlet inntekt blant tilsvarende husholdninger over lavinnteksgrensen. Overføringer har en andel på drøyt 22 prosent. Ytelser fra folketrygden peker seg ut som den viktige overføringen med en andel på 7 prosent, mens andre typer overføringer som bar-

netrygd og sosialhjelp betyr langt mindre for disse husholdningene med en andel på 3-4 prosent.

Mange innvandrere med vedvarende lavinntekt

Vi har så langt studert den årlige lavinntekten blant innvandrerrusholdningene, og vist hvordan ulike økonomiske indikatorer varierer blant de som befinner seg henholdsvis under eller over lavinnteksgrensen. Dette gir et bilde av situasjonen på ett bestemt tidspunkt, i 2002, men gir begrenset informasjon om hvor lenge en slik tilstand varer. Er det å ha lavinntekt et vedvarende eller forbigående fenomen? Tidligere undersøkelser har for

Tabell 5.3. Inntektsregnskapet for husholdninger. Hovedinntektstaker er i alderen 25-65 år (hele befolkningen) og er innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn. 2002. Kroner og prosent

	Andel av samlet inntekt					
	Hovedinntektstaker er 25-65 år			Hovedinntektstaker er ikke-vestlig innvandrere		
	I alt	Med lavinntekt	Ikke lavinntekt	I alt	Med lavinntekt	Ikke lavinntekt
Yrkesinntekt	79	80	50	69	75	40
Kapitalinntekter ¹	8	8	2	3	3	1
Overføringer	13	12	48	28	22	59
Av dette						
Ytelser fra folketrygden	6	6	21	8	7	11
Arbeidsledighetstrygd	1	1	4	4	3	5
Barnetrygd	2	2	5	4	3	7
Bostøtte	0	0	1	1	1	3
Sosialhjelp	1	0	8	7	4	24
Sum kontantstøtte	0	0	1	1	1	2
Husholdningens samlede inntekt	531 000	572 000	148 000	309 000	422 000	124 000
Sum utlignet skatt og negative overføringer	138 000	150 000	22 000	63 000	93 000	13 000
Husholdningens inntekt etter skatt	394 000	422 000	126 000	247 000	329 000	111 000
Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)	241 000	258 000	75 000	152 000	203 000	68 000
Inntekt etter skatt per forbruksenhet (OECD-skala)	211 000	226 000	70 000	135 000	179 000	61 000
Gjennomsnittlig antall personer i husholdningen	2,4	2,5	1,8	2,5	2,7	2,1
Antall observasjoner	17 930	16 645	1 285	934	629	305

¹ Negative kapitalinntekter er nullstilt.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

eksempel vist at det kan være betydelige forskjeller med hensyn til hvilke grupper av befolkningen som har størst sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt (se Andersen mfl. 2003). Noen grupper vil bare kortvarig ha lavinntekt, mens andre grupper vil ha større vansker med å forbedre sin økonomiske situasjon. Ved bruk av paneldata er det mulig å følge utviklingen til de samme individer over flere år. I tabell 5.4 ser vi at innvandrerbefolkningen, og da spesielt den ikke-vestlige, i likhet med årlig lavinntekt, også er sterkt overrepresentert når det gjelder vedvarende lavinntekt. Om lag hver tredje ikke-vestlige innvandrer hadde vedvarende lavinntekt i treårsperioden 2000-2002 etter EU sin definisjon, sammenlignet med om lag én av ti i befolkningen generelt. Det ser også ut til at andelen med vedvarende lavinntekt har økt noe i innvandrerbefolkningen fra foregående treårsperiode (1997-1999). Dette samsvarer også med utviklingen i årlig lavinntekt kommentert tidligere i dette kapitlet. Som tidligere nevnt er det nok flere årsaker til denne utviklingen, både konjunkturmessige og demografiske.

Inntekten til innvandrerfamilier

Hittil i kapitlet har vi belyst inntektssituasjonen til innvandrerbefolkningen ved å

Tabell 5.4. Andel personer med vedvarende lavinntekt. Prosent

	OECD-definisjon		EU-definisjon	
	1997-1999	2000-2002	1997-1999	2000-2002
Innvandrere i alt	12	16	23	25
Ikke-vestlige innvandrere	15	21	27	31
Hele befolkningen	2	3	9	9

Kilde: Innteks- og formuesundersøkelsen for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

benytte husholdning som enhet. Siden tallgrunnlaget her kun lar seg fordele på innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn (og flyktninger), mister vi informasjon om variasjonene mellom innvandrere fra de enkelte land. I resten av kapitlet vil vi derfor benytte en annen datakilde; inntektsstatistikk for personer og familier. Denne statistikkilden gjør det mulig å studere inntekten til noen familietyper: ektepar med og uten barn, samboerpar med felles barn og enslige forsørgere (definert som mottakere av utvidet barnetrygd). I tillegg avgrenser vi familien til der hvor hovedinntektstakeren (det vil si personen med høyest samlet inntekt i familien) er i alderen 25-55 år¹ og er enten førstegenerasjonsinnvandrer eller har to utenlandsfødte foreldre. Bakgrunnen for aldersavgrensningen er å velge ut familier hvor hovedinntektstakeren er i den mest yrkesaktive alderen, slik at en sammenligning med den øvrige befolkningen blir mer riktig. Alderssammensetningen til innvandrerbefolkningen avviker en del fra befolkningen for øvrig ved at innvandrerne har relativt flere i lavere aldersklasser. Dermed vil en viss

Inntektsstatistikk for personer og familier

Inntektsstatistikken for personer og familier henter sitt datagrunnlag fra en sammenkopling av flere ulike administrative registre. Datagrunnlaget dekker de aller fleste kontante inntekter som mottas av norske familier. Hele den bosatte befolkningen ved utgangen av inntektsåret er omfattet. Dette gjør det mulig å bryte ned statistikken på mindre befolkningsgrupper, blant annet innvandrere etter enkeltland. For mer dokumentasjon om datagrunnlaget se SSBs publikasjon: *Inntektsstatistikk for personer og familier 1999-2001*¹.

¹ SSB notat 2003/72, *Inntektsstatistikk for personer og familier 1999-2001*, kan lastes ned på http://www.ssb.no/emner/05/01/notat_200372/notat_200372.pdf.

Tabell 5.5. Inntektsregnskap etter familietype¹ og landbakgrunn² hvor hovedinntektstaker eller enslig forsørger³ er 25-55 år. Gjennomsnitt. 2002. Kroner

	Samlet inntekt	Yrkes- inntekt	Kapital- inntekt	Over- føringer	Barne- trygd	Sosial- hjelp	Inntekt etter skatt	Inntekt etter skatt per forbruks- enhet (EU-skala)	Antall familier
I alt									
Par uten barn	615 300	518 200	47 700	49 500	300	1 100	444 500	296 300	83 958
Par med barn	739 200	615 900	54 700	68 600	20 300	1 700	547 000	250 000	516 447
Enslige forsørgere	343 700	212 600	13 000	118 200	29 400	4 500	284 800	189 000	108 355
Norden									
Par uten barn	593 000	533 900	16 400	42 700	100	700	417 600	278 400	1 284
Par med barn	718 600	629 100	30 800	58 700	21 400	700	515 600	240 900	6 309
Enslige forsørgere	361 900	252 100	5 500	104 300	29 300	3 800	288 200	192 100	1 260
Vest-Europa unntatt Tyrkia									
Par uten barn	625 000	568 000	23 600	33 400	200	300	426 200	284 100	1 058
Par med barn	726 000	654 800	16 400	54 800	20 400	600	504 100	234 100	4 711
Enslige forsørgere	357 900	243 700	8 000	106 200	29 800	4 000	285 700	185 100	626
Øst-Europa									
Par uten barn	414 800	361 200	3 400	50 100	200	6 600	309 400	206 300	1 337
Par med barn	518 700	421 200	7 700	89 800	20 600	15 200	399 100	185 200	6 657
Enslige forsørgere	291 600	156 700	2 700	132 200	31 100	16 100	250 100	164 900	1 424
Nord-Amerika og Oseania									
Par uten barn	696 200	646 400	19 000	30 800	-	1 000	445 100	296 700	273
Par med barn	862 400	763 500	38 700	60 100	21 400	400	569 200	262 300	988
Enslige forsørgere	395 800	269 800	1 700	124 300	30 500	5 000	308 800	198 500	145
Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia									
Par uten barn	370 900	309 000	4 200	57 700	300	11 800	280 700	187 100	3 954
Par med barn	475 400	344 600	11 900	119 000	25 100	21 400	375 100	168 500	22 953
Enslige forsørgere	283 500	109 300	3 800	170 400	35 600	24 100	254 700	156 500	5 018
Øvrige									
Par uten barn	631 500	530 400	51 700	49 500	300	400	456 100	304 000	76 052
Par med barn	755 100	630 900	58 100	66 100	20 000	600	558 200	255 100	474 829
Enslige forsørgere	347 100	217 800	13 700	115 600	29 100	3 400	286 700	191 000	99 882

¹ Par uten barn er ektepar og registrerte partnere uten barn. Par med barn er ektepar og registrerte partnere med barn samt samboerpar med felles barn.

² Inndelt etter hovedinntektstakers landbakgrunn for ektepar, registrerte partnerskap og samboerpar med felles barn. For enslige forsørgere gjelder landbakgrunn for den enslige forsørgeren.

³ Enslige forsørgere er definert som mottakere av utvidet barnetrygd.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

skjevhet bestå selv om vi foretar en avgrensning etter alder.

Innvandrerfamilier med ikke-vestlig bakgrunn har lavest inntekt ...

I tabell 5.5 ser vi at gjennomsnittlig inntekt etter skatt for par med barn utgjorde 547 000 kroner i 2002 for befolkningen generelt. Tilsvarende innvandrerfamilier med barn fra ikke-vestlige land har inntektsnivåer langt under dette. Par med barn fra Øst-Europa har om lag 400 000 kroner i gjennomsnitt, eller 73 prosent av gjennomsnittet i hele befolkningen. Barnefamilier fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika kommer enda dårligere ut med et inntektsnivå på 69 prosent av hva alle par med barn har. Et tilsvarende bilde finner vi for ektepar uten barn. For enslige forsørgere er forskjellene i inntekt mindre, men også her kommer ikke-vestlige innvandrere dårligst ut. Eksempelvis har enslige forsørgere fra Øst-Europa et gjennomsnittlig inntektsnivå på 88 prosent av inntekten til alle enslige forsørgere i landet.

... og det blir enda litt tydeligere når det tas hensyn til familiestørrelse

Inntektsforskjellene blir enda tydeligere for flere ikke-vestlige innvandrergrupper når vi tar hensyn til størrelsen på innvandrerfamiliene. Betydningen av å se på inntekt per forbruksenhet kan illustreres ved å se på hvor mange barn hver familie har. Mens alle par med barn med innvandrerbakgrunn i gjennomsnitt har 1,6 barn i alderen 0-17 år, har for eksempel somaliske par i gjennomsnitt 3,2 barn.

I befolkningen generelt hadde alle par med barn en inntekt etter skatt per forbruksenhet på 250 000 kroner i 2002. Østeuropeiske par med barn hadde et inntektsnivå på 74 prosent av dette, mens

tilsvarende tall for familier fra den tredje verden var 67 prosent.

Inntekt etter skatt per forbruksenhet for enslige forsørgere var i 2002 på 189 000 kroner. Enslige forsørgere fra Øst-Europa har 87 prosent av dette, mens enslige forsørgere fra den tredje verden har 83 prosent av gjennomsnittlig inntekt.

Hvis vi ser på de enkelte ikke-vestlige landene finner vi at det er betydelige forskjeller i inntektsnivå mellom ulike land. Somaliske og irakiske familier peker seg ut med relativt lave inntekter sammenlignet med det generelle inntektsnivået i landet. Mens for eksempel norske par med barn i gjennomsnitt har en ekvivalentinntekt på om lag 255 000 kroner, har somaliske og irakiske par med barn om lag halvparten av dette inntektsnivået. Men for andre ikke-vestlige parfamilier med barn er bildet langt mer positivt. Blant landene i tabell 5.6 er det indiske barnefamilier som kommer best ut med en ekvivalentinntekt (EU-skala) på gjennomsnittlig 207 000 kroner, men også tilsvarende familier fra land som Chile, Vietnam, Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka, Filippinene og Iran har en inntekt per forbruksenhet på rundt 200 000 kroner. Noe av årsaken til de store inntektsforskjellene mellom disse enkeltlandene er ulik botid i Norge. Mange innvandrere fra Somalia og Irak har kommet de siste to-tre årene, mens de fleste innvandrere fra for eksempel Chile, Vietnam og Bosnia-Hercegovina har en mye lengre botid, og har i langt større grad oppnådd å skaffe seg en arbeidsinntekt.

Hvis vi ser på enslige forsørgere er bildet det samme som for parfamiliene, selv om inntektsforskjellene er noe mindre sammenlignet med enslige forsørgere med norsk bakgrunn. Dårligst ut kommer

Tabell 5.6. Inntektsregnskap for innvandrerbefolkningen¹, etter familietype² og utvalgte land³. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger⁴ er 25-55 år. Andel av samlet inntekt og gjennomsnittsbeløp. 2002. Kroner og prosent

	Samlet inntekt	Andel av samlet skatt					Inntekt etter skatt	Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)	Antall familier
		Yrkesinntekt	Kapitalinntekt	Overføring	Barne-trygd	Sosialhjelp			
Danmark									
Par uten barn	580 500	89	3	8	0	0	409 500	273 000	469
Par med barn	747 100	87	5	8	3	0	534 700	247 200	2 184
Enslige forsørgere	385 200	68	3	29	7	1	302 700	200 100	371
Finland									
Par uten barn	516 100	88	3	9	0	0	371 000	247 300	211
Par med barn	618 700	87	2	11	3	0	453 600	213 700	732
Enslige forsørgere	361 500	71	1	27	8	1	291 900	196 300	201
Sverige									
Par uten barn	642 600	92	2	6	0	0	449 000	299 300	520
Par med barn	744 800	87	5	8	3	0	531 600	251 800	2 715
Enslige forsørgere	358 400	70	1	29	8	1	284 200	190 900	504
Serbia og Montenegro									
Par uten barn	365 700	82	3	16	0	4	282 500	188 300	195
Par med barn	427 900	70	1	29	6	9	348 400	153 600	1 386
Enslige forsørgere	267 300	35	2	63	14	12	243 200	146 300	185
Polen									
Par uten barn	478 300	86	4	10	0	0	352 700	235 100	193
Par med barn	639 800	87	2	11	3	0	457 800	217 700	749
Enslige forsørgere	309 900	60	1	39	9	3	257 600	174 700	338
Storbritannia									
Par uten barn	720 400	90	6	4	0	0	474 000	316 000	395
Par med barn	780 300	90	3	7	2	0	532 800	247 700	1 603
Enslige forsørgere	366 300	68	3	29	8	1	292 000	188 500	183
Tyrkia									
Par uten barn	349 800	78	1	21	0	2	269 100	179 400	281
Par med barn	426 100	69	2	28	6	3	339 800	156 300	1 899
Enslige forsørgere	265 900	28	3	69	14	8	243 100	145 100	243
Tyskland									
Par uten barn	523 300	92	1	7	0	0	366 800	244 500	287
Par med barn	740 900	89	4	7	3	0	514 500	238 300	1 244
Enslige forsørgere	375 600	73	2	25	8	1	291 100	187 600	186
Bosnia-Hercegovina									
Par uten barn	384 500	87	1	12	0	2	294 800	196 500	376
Par med barn	520 900	84	1	15	4	2	405 400	187 600	2 383
Enslige forsørgere	283 600	51	0	49	11	8	247 400	156 900	317
Marokko									
Par uten barn	360 500	79	1	21	0	2	274 700	183 100	174
Par med barn	456 900	65	1	34	6	2	360 500	161 100	829
Enslige forsørgere	284 800	36	0	63	12	10	257 800	158 800	147
Somalia									
Par uten barn	225 000	67	0	32	1	20	187 100	124 700	145
Par med barn	342 500	46	0	54	11	21	300 400	119 100	880
Enslige forsørgere	281 900	18	0	82	17	14	269 200	144 400	685

Tabell 5.6. Inntektsregnskap for innvanderbefolkningen¹, etter familietype² og utvalgte land³. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger⁴ er 25-55 år. Andel av samlet inntekt og gjennomsnittsbet. 2002. Kroner og prosent

	Samlet inntekt	Andel av samlet skatt					Inntekt etter skatt	Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)	Antall familier
		Yrkesinntekt	Kapitalinntekt	Overføringer	Barne-trygd	Sosialhjelp			
Sri Lanka									
Par uten barn	434 500	88	1	11	0	1	329 200	219 500	325
Par med barn	527 200	79	1	20	5	1	412 900	194 600	2 180
Enslige forsørgere	313 300	58	1	41	11	5	267 600	171 100	84
Filippinene									
Par uten barn	460 100	82	1	17	0	0	349 600	233 100	180
Par med barn	569 300	83	1	16	3	0	433 800	203 200	775
Enslige forsørgere	295 700	49	3	48	11	2	255 900	168 500	299
India									
Par uten barn	449 400	87	4	10	0	0	328 400	218 900	187
Par med barn	604 000	80	5	15	3	0	446 900	207 200	1 093
Enslige forsørgere	341 200	53	6	41	9	2	287 800	186 000	81
Irak									
Par uten barn	258 500	69	1	30	0	20	213 100	142 100	338
Par med barn	342 700	44	1	55	9	26	304 000	130 700	2 008
Enslige forsørgere	258 800	19	1	80	15	23	243 300	142 800	228
Iran									
Par uten barn	384 700	82	2	15	0	5	287 000	191 300	326
Par med barn	491 600	72	4	24	4	7	390 300	182 600	1 820
Enslige forsørgere	286 000	45	0	55	11	10	254 700	162 100	440
Pakistan									
Par uten barn	347 200	81	2	16	0	1	266 200	177 500	472
Par med barn	446 500	70	4	27	6	2	355 600	149 100	3 663
Enslige forsørgere	280 300	32	2	66	13	7	255 600	149 000	278
Vietnam									
Par uten barn	389 600	87	0	13	0	1	291 100	194 100	389
Par med barn	542 700	80	2	19	4	1	421 900	186 000	2 321
Enslige forsørgere	289 100	38	1	60	12	7	258 000	158 200	514
USA									
Par uten barn	709 700	92	3	5	0	0	449 400	299 600	202
Par med barn	876 200	89	5	7	2	0	579 100	265 100	738
Enslige forsørgere	413 000	69	0	31	7	1	319 300	202 700	110
Chile									
Par uten barn	423 400	87	0	12	0	1	315 700	210 400	150
Par med barn	544 300	85	0	15	4	1	418 700	189 700	862
Enslige forsørgere	286 000	54	0	46	11	5	248 800	159 100	376

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

² Par uten barn er ektepar og registrerte partnere uten barn. Par med barn er ektepar og registrerte partnere med barn samt samboerpar med felles barn.

³ Inndelt etter hovedinntektstakers landbakgrunn for ektepar, registrerte partnerskap og samboerpar med felles barn. For enslige forsørgere gjelder landbakgrunn for den enslige forsørgeren.

⁴ Enslige forsørgere er definert som mottakere av utvidet barnetrygd.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

igjen Irak og Somalia, men også enslige forsørgere med tyrkisk bakgrunn har et lavt inntektsnivå. Enslige forsørgere fra India har derimot et inntektsnivå på linje med norske eneforsørgere.

Ulikt størrelsesforhold mellom yrkesinntekt og overføringer

Vi har tidligere i dette kapitlet vært inne på lav yrkestilknytning som den viktigste årsaken til at mange ikke-vestlige innvandrere havner under lavinntektsgrensen. Hvis en studerer inntektssammensetningen til ulike innvandrergupper med spesiell vekt på forholdet mellom yrkesinntektens og ulike overføringers betydning, finner en til dels store forskjeller. For alle par med barn utgjorde yrkesinntekten 83 prosent av familiens samlede inntekt i 2002 (se tabell 5.5). For par med barn med bakgrunn fra Øst-Europa eller den tredje verden har yrkesinntekten en gjennomsnittlig andel på henholdsvis 81 og 73 prosent.

Manglende inntekt fra arbeid kompenseres delvis av ulike typer overføringer. I parfamilier med barn med bakgrunn fra Øst-Europa utgjør ulike overføringer 17 prosent av familiens samlede inntekt. For barnefamilier med landbakgrunn fra den tredje verden er ulike overføringer enda viktigere med en andel på 25 prosent. Disse innvandrerfamiliene mottar i gjennomsnitt 119 000 kroner i overføringer. Sosialhjelp og barnetrygd er de viktigste enkeltoverføringene med en andel hver på 5 prosent av familiens samlede inntekt.

Yrkestilknytningen blant enslige forsørgere er lavere enn for parfamieliene. Dette viser seg ved hvor stor andel yrkesinntekt og overføringer utgjør av den samlede inntekten. For alle enslige forsørgere i befolkningen utgjør yrkesinntekten 62 prosent av den samlede inntekten, mens

overføringene utgjør 34 prosent. I gjennomsnitt mottar enslige forsørgere 118 200 kroner i overføringer. Samlet inntekt for enslige forsørgere fra den tredje verden har et omvendt størrelsesforhold mellom yrkesinntekt og overføringer. 39 prosent kommer som yrkesinntekt, mens 60 prosent er overføringer (170 000 kroner). Enslige forsørgere fra Øst-Europa har en noe sterkere yrkestilknytning. For denne gruppen kommer vel halvparten av inntekten som yrkesinntekt og halvparten som overføringer. Vestlige innvandrere er den gruppen av enslige forsørgere hvor yrkesinntekten utgjør størst andel av samlet inntekt.

Studerer de mest vanlige innvandringslandene, er det igjen somaliske og irakiske familier som skiller seg ut. For par med barn fra disse to landene kommer halvparten av den samlede inntekten som overføringer. Sosialhjelp alene utgjør mer enn en femdel av familiens inntekt for somaliere, og mer enn en firedel for irakere. Enslige forsørgere fra disse to landene står også i en særstilling når det gjelder mottak av ulike overføringer. Overføringer utgjør i gjennomsnitt 80 prosent av familiens samlede inntekt. Men bildet blir et helt annet når vi ser på andre ikke-vestlige land. For parfamilier med barn fra India, Vietnam, Sri Lanka, Chile, Filippinene, Bosnia-Hercegovina og Polen utgjør for eksempel samlede overføringer mindre enn 20 prosent av familiens samlede inntekt. Sosialhjelp utgjør gjennomsnittlig en ubetydelig andel av økonomien til disse barnefamiliene.

Ikke-vestlige innvandrere overrepresentert nederst i inntektsfordelingen

I tabell 5.7 har vi valgt en litt annen måte å belyse inntektsforholdene blant innvandrerbefolkningen. Innvandrerfamiliene er her fordelt etter trinn for famili-

Tabell 5.7. Andel familier etter intervaller for inntekt etter skatt, etter familietype¹ og landbakgrunn². Hovedinntektstaker eller enslig forsørger³ er 25-55 år. 2002. Prosent

	Intervaller for inntekt etter skatt i 1 000 kroner						
	I alt	Under 150	150-199	200-299	300-399	400-499	500 og over
Par uten barn							
I alt	100	3	3	13	30	28	23
Innvandrerbefolkningen⁴							
Norden	100	5	3	14	26	28	23
Vest-Europa unntatt Tyrkia	100	8	3	14	24	23	28
Øst-Europa	100	10	10	27	30	16	8
Nord-Amerika og Oseania	100	15	5	14	18	16	31
Asia med Tyrkia	100	15	14	30	25	11	6
Afrika	100	16	18	30	22	9	5
Sør- og Mellom-Amerika	100	11	8	24	33	19	5
Øvrige	100	2	2	12	31	29	24
Par med barn							
I alt	100	1	1	5	18	30	46
Innvandrerbefolkningen⁴							
Norden	100	3	1	6	18	28	44
Vest-Europa unntatt Tyrkia	100	5	1	6	17	25	46
Øst-Europa	100	4	3	16	31	27	20
Nord-Amerika og Oseania	100	8	1	6	17	20	48
Asia med Tyrkia	100	5	5	22	30	22	16
Afrika	100	6	6	25	29	20	14
Sør- og Mellom-Amerika	100	4	3	13	26	32	23
Øvrige	100	0	0	4	17	31	47
Enslige forsørgere							
I alt	100	4	12	52	24	6	3
Innvandrerbefolkningen⁴							
Norden	100	7	11	46	25	6	5
Vest-Europa unntatt Tyrkia	100	8	13	40	26	8	5
Øst-Europa	100	9	17	52	16	4	2
Nord-Amerika og Oseania	100	8	10	38	28	9	7
Asia med Tyrkia	100	9	17	51	18	4	1
Afrika	100	8	15	49	22	5	2
Sør- og Mellom-Amerika	100	8	19	52	18	3	1
Øvrige	100	4	12	52	24	6	3

¹ Par uten barn er ektepar og registrerte partnere uten barn. Par med barn er ektepar og registrerte partnere med barn samt samboerpar med felles barn.

² Inndelt etter hovedinntektstakers landbakgrunn for ektepar, registrerte partnerskap og samboerpar med felles barn. For enslige forsørgere gjelder landbakgrunn for den enslige forsørgeren.

³ Enslige forsørgere er definert som mottakere av utvidet barnetrygd.

⁴ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå

Tabell 5.8. Yrkesinntekt og sosialhjelp som andel av samlet inntekt. Ikke-vestlige innvandrere¹, etter familietype² og botid i Norge³. Hovedinntektstaker eller enslig forsørger⁴ er 25-55 år og av dette "flyktningfamilier"⁵. 2002. Prosent

	Botid i Norge										
	I alt	10 år og lengre	9 år	8 år	7 år	6 år	5 år	4 år	3 år	2 år	1 år
Par uten barn											
Ikke-vestlige innvandrere											
Yrkesinntekt	84	83	86	87	84	92	85	84	87	83	87
Sosialhjelp	3	1	2	2	3	2	2	4	6	7	5
Antall familier	5 291	2 639	304	194	150	144	186	270	462	469	311
Av dette flyktninger											
Yrkesinntekt	83	86	86	86	81	85	74	75	78	71	73
Sosialhjelp	5	2	3	3	6	6	12	13	13	22	18
Antall familier	2 441	1 273	237	113	73	46	42	100	225	190	94
Par med barn											
Ikke-vestlige innvandrere											
Yrkesinntekt	75	77	81	81	74	73	72	68	63	56	59
Sosialhjelp	4	1	2	2	4	4	6	10	16	24	23
Antall familier	29 610	18 409	1 830	1 142	862	692	819	1 104	1 848	1 395	926
Av dette flyktninger											
Yrkesinntekt	72	78	82	80	71	64	58	51	55	41	38
Sosialhjelp	7	2	2	2	6	10	14	20	22	36	39
Antall familier	16 198	8 940	1 527	762	450	293	342	583	1 314	982	594
Enslige forsørgere											
Ikke-vestlige innvandrere											
Yrkesinntekt	42	47	43	38	35	36	33	25	30	26	21
Sosialhjelp	8	5	6	8	7	7	8	13	18	25	34
Antall familier	6 442	3 770	409	305	307	238	303	318	327	230	159
Av dette flyktninger											
Yrkesinntekt	37	44	41	34	24	22	20	14	23	21	16
Sosialhjelp	11	6	7	10	10	11	13	17	23	30	36
Antall familier	3 506	1 983	280	170	149	82	121	167	216	161	119

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia.

² Par uten barn er ektepar og registrerte partnere uten barn. Par med barn er ektepar og registrerte partnere med barn samt samboerpar med felles barn.

³ Inndelt etter hovedinntektstakers første dato for opphold for ektepar, registrerte partnerskap og samboerpar med felles barn. For enslige forsørgere gjelder første dato for opphold for den enslige forsørgeren.

⁴ Enslige forsørgere er definert som mottakere av utvidet barnetrygd.

⁵ Betegnelsen "flyktning" bruker en her om personer bosatt i Norge, som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (familie medregnet), uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus (etter Genèvekonvensjonen).

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

ens samlede inntekt etter skatt. Igjen fremkommer det klare inntektsforskjeller mellom de ulike landregionene. Mens 23 prosent av alle ektepar uten barn har en samlet inntekt etter skatt på 500 000

kroner eller mer, er det henholdsvis kun 8 prosent fra Øst-Europa, 6 prosent fra Asia og 5 prosent fra Afrika som har en så høy familieinntekt. For disse gruppene er derimot andelen som havner i den laveste

inntektsgruppen – under 150 000 kroner – klart større enn for befolkningen generelt.

Nær halvparten av alle par med barn har en inntekt etter skatt som overstiger 500 000 kroner. Avstanden til par med barn fra Øst-Europa og den tredje verden er også her meget stor. For par med barn fra Asia og Afrika havner langt under en femdel i denne inntektsgruppen. Vestlige par med eller uten barn skiller seg ikke ut fra den øvrige befolkningen når det gjelder inntektsfordelingen.

For familier med en enslig forsørger er det, ikke overraskende, få som har 500 000 kroner eller mer i inntekt etter skatt. Av alle familiene er det kun 3 prosent som havner i denne gruppen, mens mer enn halvparten har en inntekt som ligger mellom 200 000 og 300 000 kroner. Også for enslige forsørgere kommer de med ikke-vestlig bakgrunn dårligst ut, men forskjellene er ikke så store som for par med barn. En firedel av familiene fra Øst-Europa og den tredje verden har under 200 000 kroner i inntekt etter skatt. Sammenlignet med befolkningen generelt er dette likevel en klar overrepresentasjon, av disse er det 16 prosent som har en så lav inntekt.

Botid har stor betydning for økt økonomisk selvhjulpenhet

Ved å se på inntekt etter landbakgrunn har familier fra Irak og Somalia skilt seg ut som de med lavest inntekt. Dette har klar sammenheng med at hovedinntektstakeren i mange av disse familiene har relativt kort botid i Norge. Tabell 5.8 viser en klar sammenheng mellom graden av økonomisk selvhjulpenhet og botid i landet: Yrkesinntektens andel av familiens samlede inntekt øker med økende botid. Nyere forskning viser også at botid

er en av faktorene av størst betydning for flyktnings suksess på arbeidsmarkedet (Blom 2004). Hvis vi ser nærmere på gruppen par med barn hvor hovedinntektstaker er flyktning, ser vi at for de som har bodd i landet i mer enn ti år utgjorde yrkesinntekten 78 prosent av familiens samlede inntekt i 2002. For tilsvarende flyktningfamilier med fem års botid var yrkesinntektens andel 58 prosent, mens familier med kun to års botid hadde en andel på 41 prosent.

Vi finner ikke et like klart bilde for den andre typen barnefamilier, enslige forsørgere. Blant enslige forsørgere som har bodd her i mer enn ti år, har yrkesinntekten en andel på 44 prosent av samlet inntekt. Men det er ikke noen stor forskjell mellom yrkesinntektens andel for eneforsørgere som har bodd i Norge i henholdsvis fem år eller to år. For disse to sistnevnte gruppene utgjør yrkesinntekten kun en femdel av familiens samlede inntekt. Det kan tyde på at disse innvandrersfamilierne har spesielt store problemer med å få innpass på arbeidsmarkedet.

Noter

¹ I familier med en enslig forsørger kan det i noen tilfeller være slik at et annet familiemedlem har høyere inntekt enn den enslige forsørgeren. Dette kan for eksempel være "voksne" barn som fortsatt bor hjemme. På bakgrunn av dette er det den enslige forsørgeren selv som er i alderen 25-55 år når denne familietypen velges ut.

Arvid Olav Lysø

6. Valgdeltakelse

- Ved lokalvalget i 2003 benyttet 41 prosent av de norske statsborgerne med innvandrerbakgrunn stemmeretten. Dette er 18 prosentpoeng lavere enn den generelle valgdeltakelsen på 59,3 prosent.
- Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med vestlig bakgrunn var i 2003 64 prosent, og for dem med ikke-vestlig bakgrunn 36 prosent.
- Utenlandske statsborgere hadde en valgdeltakelse på 35 prosent. Valgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere med ikke-vestlig statsborgerskap var på 25 prosent, vestlige statsborgere 39 prosent.
- Den svært lave valgdeltakelsen blant unge er med på å forsterke den lave generelle valgdeltakelsen hos norske statsborgere med innvandrerbakgrunn og utenlandske statsborgere.
- Valgdeltakelsen øker med alder og botid både for norske statsborgere med innvandrerbakgrunn og utenlandske statsborgere. Innvandrere med lang botid (30 år og over) har høyere valgdeltakelse enn den generelle. Alle botidgruppene av utenlandske statsborgere, unntatt 20-29 år, har betraktelig lavere valgdeltakelse enn nordmenn med innvandrerbakgrunn.

- Manntalsundersøkelsen til SSB viser liten forskjell mellom norske menn og kvinner med innvandrerbakgrunn og deres valgdeltakelse. Dette er en endring i forhold til foregående valg, hvor kvinner med innvandrerbakgrunn har hatt omtrent 5 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn menn.

Valgdeltakelse blant norske statsborgere med innvandrerbakgrunn – vestlige og ikke-vestlige

Om lag 227 000 personer med innvandrerbakgrunn hadde stemmerett ved lokalvalget i 2003. Av disse var i underkant 110 000 norske statsborgere med innvandrerbakgrunn. I 2003 var valgdeltakelsen blant norske statsborgere med vestlig innvandrerbakgrunn på 64 prosent. For de med ikke-vestlig bakgrunn var valgdeltakelsen 36 prosent (tabell 6.1). Ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 1999 var valgdeltakelsen på henholdsvis 66 og 43 prosent. Det er altså blant personer med ikke-vestlig bakgrunn hvor reduksjon i valgdeltakelsen har vært størst. Alderssammensetningen blant stemmeberettigede innvandrere og deres botid kan være med på å forklare forskjellene. Når en gruppe får retten til å delta i valg, tar det noe tid før denne retten blir tatt i bruk.

Den høyeste valgdeltakelsen hadde personer med dansk bakgrunn, blant disse brukte 73 prosent stemmeretten. Innvandrere med bakgrunn fra Makedonia hadde den laveste valgdeltakelsen, bare 20 prosent av disse brukte stemmeretten. Blant pakistanere og vietnamesere, som er de to største innvandringsgruppene, var valgdeltakelsen på henholdsvis 40 og 30 prosent. Blant de ikke-vestlige er det personer med bakgrunn fra Sri Lanka som har den høyeste valgdeltakelsen, i denne gruppen brukte 57 prosent stemmeretten.

Valgdeltakelse blant utenlandske statsborgere

Omlag 118 000 utenlandske statsborgere hadde stemmerett ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2003. Svensker, dansker og finner stod for mer enn en tredjedel (35,7 prosent) av alle utenlandske stemmeberettigede.

Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Alle norske statsborgere som har fylt 18 år ved utgangen av valgåret har automatisk stemmerett ved alle valg. Ved kommunestyre- og fylkestingsvalg har i tillegg utenlandske statsborgere mulighet til å stemme dersom de tilfredsstiller enkelte krav:

- Nordiske statsborgere må ha fylt 18 år ved utgangen av valgåret og må senest ha vært registrert som bosatt i Norge per 31. mai i valgåret.
- Statsborgere fra land utenom Norden må i tillegg til å være fylt 18 år ved utgangen av valgåret, ha stått innført i folkeregisteret som bosatt i Norge sammenhengende de siste tre årene før valgdagen.

For å utøve stemmeretten må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen (jf. valgloven, §2-2).

Utenlandske statsborgere med vestlig statsborgerskap hadde en valgdeltakelse på 39 prosent, mens de med ikke-vestlig statsborgerskap hadde en valgdeltakelse på 25 prosent. Sammenlignet med valget i 1999 er dette en reduksjon på 8 prosentpoeng for ikke-vestlige statsborgere, mens resultatet er stabilt for de med vestlige statsborgerskap. Den høyeste valgdeltakelsen hadde personer med tysk statsborgerskap, 51 prosent, deretter USA (46) og Frankrike (45). Lavest valgdeltakelse hadde statsborgere fra Serbia og Montenegro med 17 prosent.

Aldersfordeling og botid forklarer mye

Noe av den samlede tilbakegangen i valgdeltakelsen hos norske statsborgere med innvandrerbakgrunn kan knyttes til endringer i sammensetting for denne gruppen i løpet av de siste valgene. Ved valgundersøkelsen i 1997 hadde om lag 1/3 av de stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn bakgrunn fra vestlige land. Ved 2001-undersøkelsen er den tilsvarende andelen sunket til drøyt 1/5. I årets undersøkelse er den samlede andelen 18 prosent. For alle aldersgrupper ligger valgdeltakelsen markert høyere blant innvandrere med vestlig bakgrunn.

Aldersfordelingen er svært ulik i de to gruppene vestlig og ikke-vestlig (figur 6.5). Blant de med ikke-vestlig bakgrunn er aldersfordelingen relativt jevn i aldersgruppene fra 18 til 49 år, deretter avtakende. I gruppen innvandrere med vestlig bakgrunn er det en klar overvekt av eldre stemmeberettigede. Sammenlignet med forrige lokalvalg har det vært en nedgang i valgdeltakelsen blant innvandrere med 9 prosentpoeng. Det er blant unge innvandrere at nedgangen har vært størst. I aldersgruppene under 30 år deltok bare 25 prosent ved valget. Den

lave deltakelsen blant ungdom er med på å forklare den lave valgdeltakelsen i hele innvandrerbefolkningen.

Utenlandske statsborgere har en aldersfordeling som også er avvikende fra nordmenns aldersfordeling, med en opphopning av unge, som tradisjonelt har en lav valgdeltakelse (figur 6.6). Det er flest stemmeberettigede med ikke-vestlig statsborgerskap i aldersgruppene fra 18 til 39 år. Færre enn hver femte unge velger i aldersgruppen 18 til 29 år deltok ved lokalvalget i 2003. Utenlandske statsborgere har også et lavere aldersgjennomsnitt enn norske statsborgere med utenlandsk bakgrunn.

Som ved tidligere valgundersøkelser viser det seg at valgdeltakelsen øker med botid. I alle grupper norske statsborgere med innvandrerbakgrunn øker valgdeltakelsen i takt med botid, og de med lengst botid (30 år og over) har 28 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn de med kortest botid (0-9 år).

For utenlandske statsborgere og botid finner vi et tilsvarende mønster, men med unntak for afrikanske statsborgere. Utenlandske statsborgere med lengst botid (30 år eller mer) har 29 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn de med kortest botid (0-9 år). Men uansett hvor lenge de har bodd her, så ligger valgdeltakelsen betydelig lavere enn hos norske statsborgere med innvandrerbakgrunn.

Slutt på kjønnsforskjeller i valgdeltakelsen

Hos norske statsborgere med innvandrerbakgrunn er det ingen forskjell på valgdeltakelse når det gjelder kjønn, samlet sett (tabell 6.1). Dette er en endring i forhold til foregående valg. Ved de siste valgene har kvinner med innvandrerbak-

grunn hatt omtrent 5 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn menn. Dette har trolig sammenheng med at det er i ferd med å bli mindre skiller i botid mellom kjønnene.

Ser vi nærmere på valgdeltakelsen hos vestlige innvandrere er det store interne forskjeller i de ulike landene. Av våre nordiske naboer skiller Finland seg ut med at to av tre kvinner stemmer, men bare halvparten av mennene. Videre innenfor Europa er kvinner innvandret fra Tyskland, Polen og Ungarn de som avgir stemmer i større grad enn menn med samme bakgrunn. Verdt å merke seg er at nær dobbelt så mange kvinner som menn med thailandsk bakgrunn deltar ved valg.

Det er mindre enn et par prosentpoeng forskjell på valgdeltakelse mellom kjønnene for utenlandske statsborgere. Dette er et nytt trekk ved valget. Tidligere har det vært slik at kvinner deltar betydelig mer enn menn ved lokalvalg. For svært mange land er det slik ennå hos de utenlandske statsborgerne at det er kvinnene som deltar i størst utstrekning ved valget. Slik er det i våre nordiske naboland, der kvinnene har en valgdeltakelse som er omtrent 10 prosent høyere enn mennenes.

Tallene baserer seg på en manntalsundersøkelse gjennomført i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Populasjonen, stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, utgjør om lag 109 000 personer. Av disse er det trukket et utvalg på nær 6 800 personer. Populasjonen stemmeberettigede utenlandske statsborgere utgjør 118 700. Av disse ble det trukket et utvalg på 6 800 personer. Undersøkelsen er gjennomført på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet.

Tabell 6.1. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn¹, etter landbakgrunn og kjønn

Landbakgrunn ²	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	41	41	41	6 777	3 167	3 610	109 055	54 428	54 627
Europa	49	49	48	2 835	1 245	1 590	42 077	18 939	23 138
Afrika	32	33	30	799	484	315	11 497	6 957	4 540
Asia	36	36	36	2 244	1 079	1 165	47 750	25 083	22 667
Nord- og Mellom-Amerika	58	59	57	399	155	244	3 045	1 174	1 871
Sør-Amerika	40	40	39	400	167	233	4 538	2 223	2 315
Oseania	44	46	43	100	37	63	148	52	96
Norden	68	68	67	731	279	452	9 665	3 726	5 939
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	60	65	58	559	203	356	7 536	3 225	4 311
Øst-Europa	36	38	35	1 295	614	681	19 323	8 975	10 348
Nord-Amerika og Oseania	61	62	60	355	130	225	2 493	944	1 549
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia ...	36	36	35	3 837	1 941	1 896	70 038	37 558	32 480
Vestlige land	64	66	63	1 645	612	1 033	19 694	7 895	11 799
Ikke-vestlige land	36	37	35	5 132	2 555	2 577	89 361	46 533	42 828
Utvalgte land									
Danmark	73	77	71	247	99	148	4 700	1 976	2 724
Finland	61	53	66	199	81	118	1 080	391	689
Sverige	62	60	63	248	78	170	3 326	1 132	2 194
Serbia og Montenegro	22	21	23	200	111	89	2 625	1 411	1 214
Polen	39	45	36	247	78	169	3 956	1 346	2 610
Storbritannia	61	52	65	200	67	133	1 861	669	1 192
Tyrkia	42	46	36	250	149	101	5 553	3 013	2 540
Tyskland	62	70	58	198	69	129	2 879	1 090	1 789
Ungarn	50	55	44	198	101	97	1 244	718	526
Bosnia-Hercegovina	41	42	40	250	127	123	5 867	2 932	2 935
Makedonia	20	23	14	200	120	80	1 436	853	583
Eritrea	34	34	34	200	111	89	1 288	747	541
Marokko	28	29	25	199	123	76	2 977	1 883	1 094
Somalia	33	37	26	200	131	69	2 686	1 536	1 150
Sri Lanka	57	55	61	249	151	98	4 858	3 089	1 769
Filippinene	36	27	39	248	48	200	3 678	884	2 794
India	36	38	33	200	107	93	2 867	1 563	1 304
Irak	27	29	23	200	123	77	2 017	1 264	753
Iran	28	28	29	249	151	98	5 981	3 640	2 341
Kina	28	26	30	200	103	97	1 986	937	1 049
Pakistan	40	42	38	250	139	111	11 106	6 236	4 870
Thailand	29	17	31	199	30	169	1 318	200	1 118
Vietnam	30	29	31	250	133	117	10 262	5 388	4 874
USA	64	65	63	200	76	124	2 042	781	1 261
Chile	38	41	35	200	90	110	3 272	1 725	1 547

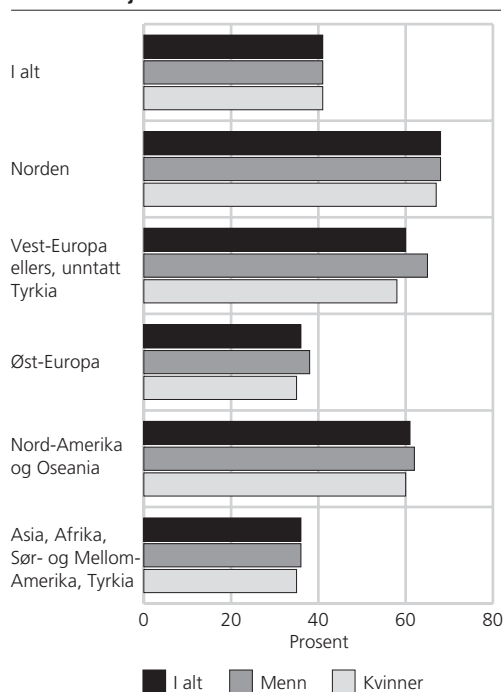
¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.² Eget, mors eller fars fødeland.

Tabell 6.2. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett¹, etter statsborgerskap og kjønn

Statsborgerskap	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede utenlandske statsborgere ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	34	33	35	6 805	3 244	3 561	118 705	59 056	59 649
Europa	35	35	36	3 670	1 785	1 885	80 966	40 739	40 227
Afrika	22	23	20	448	260	188	6 887	3 743	3 144
Asia	28	25	30	1 693	702	991	20 574	9 769	10 805
Nord- og Mellom-Amerika	44	44	44	446	209	237	7 259	3 318	3 941
Sør-Amerika	30	31	28	399	201	198	2 540	1 223	1 317
Oseania	42	39	45	149	87	62	479	264	215
Norden	37	37	36	931	427	504	44 568	22 069	22 499
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	43	39	49	1 291	741	550	21 392	12 021	9 371
Øst-Europa	21	18	23	1 248	509	739	13 200	5 570	7 630
Nord-Amerika og Oseania	45	44	46	522	275	247	7 222	3 411	3 811
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia .	26	25	27	2 813	1 292	1 521	32 323	15 985	16 338
Vestlige land	39	39	40	2 744	1 443	1 301	73 182	37 501	35 681
Ikke-vestlige land	25	23	26	4 061	1 801	2 260	45 523	21 555	23 968
Utvalgte land									
Danmark	40	37	43	246	135	111	16 468	8 652	7 816
Finland	28	21	32	244	80	164	4 911	1 962	2 949
Island	36	31	41	193	91	102	2 786	1 407	1 379
Sverige	36	41	32	248	121	127	20 403	10 048	10 355
Frankrike	45	41	51	197	117	80	1 452	818	634
Kroatia	20	17	24	200	113	87	1 021	556	465
Serbia og Montenegro ...	17	23	9	200	103	97	2 586	1 362	1 224
Nederland	47	42	52	198	108	90	2 535	1 356	1 179
Polen	25	13	30	200	63	137	1 177	349	828
Spania	31	28	37	199	120	79	851	509	342
Storbritannia	40	34	50	249	158	91	8 359	5 090	3 269
Russland	20	15	21	200	41	159	1 778	419	1 359
Tyrkia	24	25	22	200	108	92	1 806	1 079	727
Tyskland	51	54	48	250	129	121	5 007	2 451	2 556
Bosnia-Hercegovina	20	18	23	249	125	124	4 815	2 402	2 413
Somalia	23	24	23	250	140	110	2 902	1 568	1 334
Sri Lanka	39	39	40	198	57	141	1 695	485	1 210
Filippinene	25	19	26	199	36	163	1 039	161	878
India	31	27	35	199	102	97	1 324	562	762
Irak	19	18	25	248	199	49	5 690	4 305	1 385
Iran	23	22	24	200	107	93	1 950	1 007	943
Pakistan	40	42	39	250	112	138	4 022	1 781	2 241
Thailand	23	:	23	200	12	188	1 689	152	1 537
USA	46	45	47	248	129	119	5 913	2 752	3 161
Chile	27	31	21	200	112	88	1 564	878	686

¹ Utenlandske statsborgere har, dersom de oppfyller de generelle reglene for stemmerett for norske statsborgere, stemmerett ved lokalvalg dersom de har stått innført i folkeregisteret som bosatt de siste tre årene før valgdagen, eller er statsborger i et annet nordisk land og folkeregistrert som bosatt i Norge senest 31. mai.

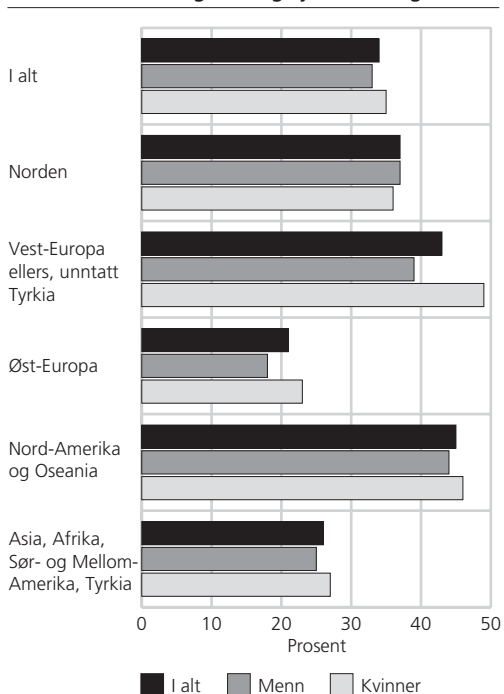
Figur 6.1. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

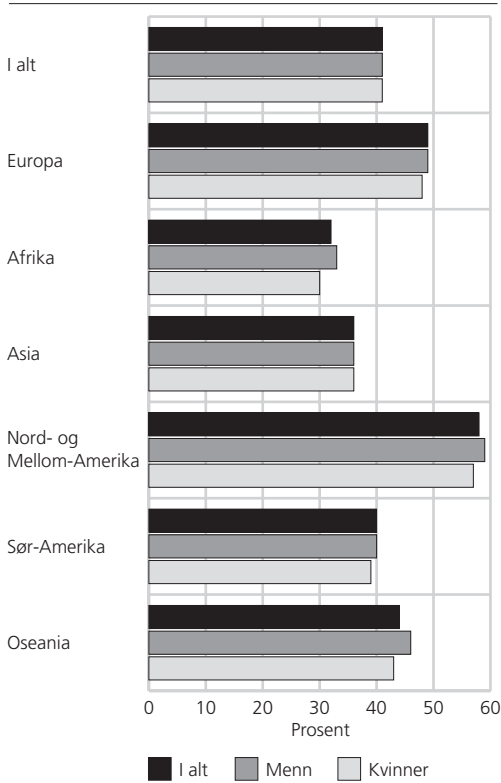
Figur 6.2. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere, etter landbakgrunn og kjønn. Utvalgte land

¹ Utenlandske statsborgere har, dersom de oppfyller de generelle reglene for stemmerett for norske statsborgere, stemmerett ved lokalvalg dersom de har stått innført i folkeregisteret som bosatt de siste tre årene før valgdagen, eller er statsborger i et annet nordisk land og folkeregistrert som bosatt i Norge seneste 31. mai.

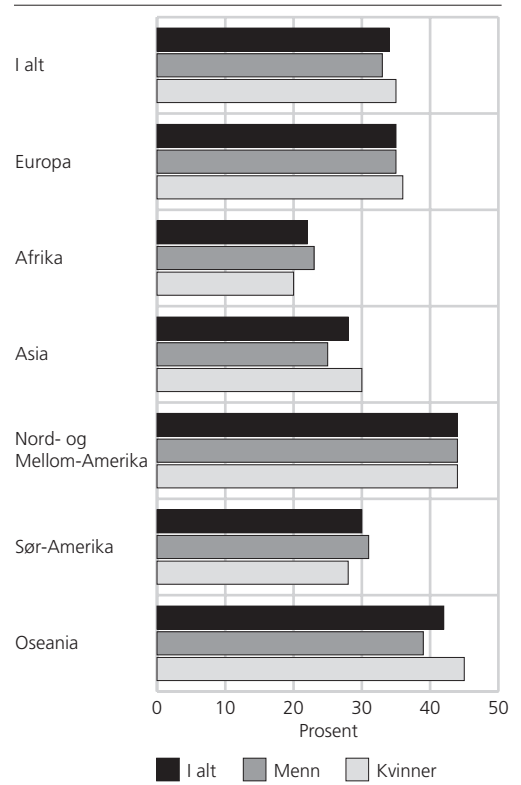
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.3. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere, etter landbakgrunn og kjønn

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.4. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter landbakgrunn og kjønn

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.3. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn¹, etter kjønn og botid

Statsborgerskap	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede utenlandske statsborgere ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	41	41	41	6 777	3 167	3 610	109 055	54 428	54 627
0-9 år	36	36	37	988	392	596	16 748	6 746	10 002
10-19 år	32	34	31	2 783	1 409	1 374	48 596	26 126	22 470
20-29 år	40	40	41	1 203	625	578	21 978	11 869	10 109
30 år og over	64	63	64	1 803	741	1 062	21 733	9 687	12 046

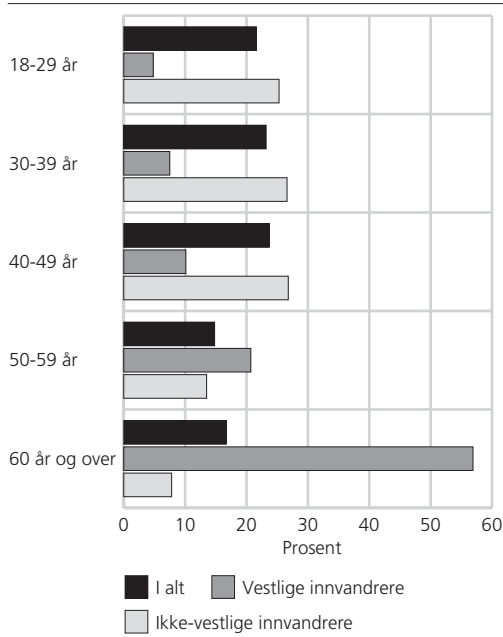
¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre.

Tabell 6.4. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2003. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett¹, etter kjønn og botid

Botid	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede utenlandske statsborgere ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	34	33	35	6 805	3 244	3 561	118 705	59 056	59 649
0-9 år	24	25	23	4 092	1 863	2 229	63 126	31 488	31 638
10-19 år	39	35	43	1 298	634	664	21 255	10 805	10 450
20-29 år	45	41	48	734	405	329	16 039	8 211	7 828
30 år og over	53	52	55	642	320	322	16 640	7 628	9 012
Uoppgitt	13	:	:	39	22	17	1 645	924	721

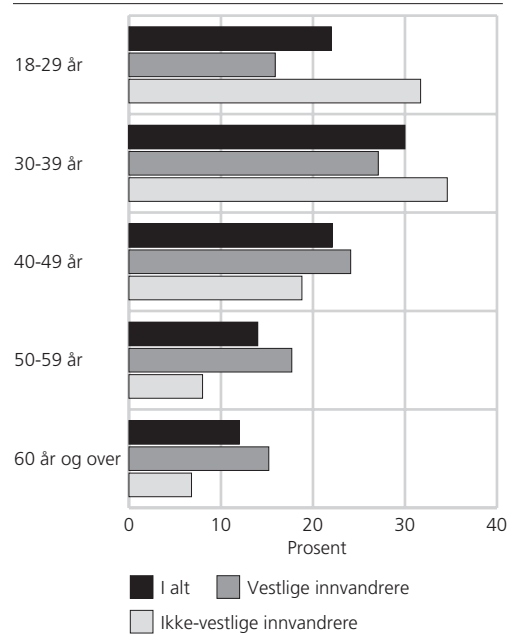
¹ Utenlandske statsborgere har, dersom de oppfyller de generelle reglene for stemmerett for norske statsborgere, stemmerett ved lokalvalg dersom de har stått innført i folkeregisteret som bosatt de siste tre årene før valgdagen, eller er statsborger i et annet nordisk land og folkeregistrert som bosatt i Norge senest 31. mai.

Figur 6.5. Aldersfordelingen i prosent blant stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.6. Aldersfordelingen i prosent blant stemmeberettigede utenlandske statsborgere

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Svein Blom

7. Holdninger til innvandrere og innvandring

- Vel åtte av ti mener at innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn, og to tredjedeler bedømmer innvandreres arbeids- og kulturinnsats som nyttig og berikende.
- Hele ni av ti har ikke noe imot å ha kontakt med innvandrere som naboer eller hjemmehjelpere, men fire av ti vil mislike å få en innvandrer giftet inn i familien.
- Vel fire av ti nærer også en mistanke om at innvandrere misbruker landets velferdsordninger og mener innvandre-re utgjør en kilde til utrygghet.
- Vel fem av ti synes innvandrere bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig.
- Bare en av tjue ønsker en liberalisering av asylsøkeres adgang til opphold i landet, mens fem eller seks av ti synes denne adgangen bør gjøres vanskeligere.
- I forhold til holdningen i andre europeiske land (EU-land før siste utvidelse) ligger opinionen i Norge på de fleste områder i sentrum eller på den liberale eller tolerante siden av gjennomsnittet.
- Oppfatningen at innvandring bidrar til å øke kriminaliteten i samfunnet er imidlertid mer utbredt i Norge enn i mange andre europeiske land.
- Gjentatte målinger utover på 1990-tallet tyder på at velviljen overfor innvandrere og innvandring ble gradvis noe større i løpet av tiåret.
- Etter tusenårsskiftet ser det imidlertid ut til at tendensen har snudd, særlig når det gjelder viljen til å motta nye flyktninger.
- Endringene i holdningene over tid er trolig påvirket av konjunkturerendringer, omfanget av flyktninger som søker asyl i landet, i hvilken grad myndighetenes flyktning- og innvandringspolitikk fortøner seg human og rettferdig, og hvilket omdømme innvandrerne selv legger grunnlag for gjennom egne handlinger (spesielt på kriminalitetsområdet).
- Innad i befolkningen varierer holdningene etter demografiske og sosiale faktorer som utdanning, alder, politisk holdning, bostedsstrøk/landsdel, grad av kontakt med innvandrere og til dels også kjønn.

Statistisk sentralbyrå har i en årrekke kartlagt den norske befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring gjennom årlige spørsmål i sine omnibusundersøkelser på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet. De første intervjuene fant sted i 1993 og ble fortsatt ubrutt til 2000. Etter en delvis utskifting av spørsmålene ble kartleggingen gjenopptatt i 2002.

Holdninger i 2002-2003 i Norge og i andre vesteuropeiske land

Positive til innvandreres arbeidsinnsats og kulturelle bidrag ...

Det er bred enighet om nytten av innvandrernes arbeidsinnsats. Både i 2002 og 2003 var to tredjedeler (66 prosent) av befolkningen helt eller ganske enige i at "Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv". To av ti var uenige i påstanden, og omtrent en av ti var usikker.

En tilsvarende andel (70 prosent i 2003, 63 prosent i 2002) mente videre at "Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge". Dette spørsmålet kan sammenlignes med et tilsvarende spørsmål fra Eurobarometerundersøkelsen i 2000 (EUMC 2001, Blom og Lie 2002). Av EU-landene var det bare Sverige og Finland som

hadde en høyere andel som var enige i at "innvandrere flest beriker det kulturelle livet" i landet. I gjennomsnitt for 15 EU-land sa 50 prosent seg enige i utsagnet mot 63 prosent i Norge i 2002.

...., men mange frykter likevel misbruk av velferd og økt utrygghet

På den annen side var det også mange som fryktet at "Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene". Om lag fire av ti var enige i denne påstanden i 2002, og like mange var uenige. I 2003 hadde andelen uenige økt til nærmere fem av ti. Oppfatningen at "innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene" blir avvist av flere i Norge enn i mange europeiske land. Av 13 EU-land var det bare i Spania at påstanden møtte mindre tilslutning enn i Norge. I gjennomsnitt for disse landene var 52 prosent

Tabell 7.1. Holdninger til noen påstander om innvandrere og innvandringspolitikk. 2002 og 2003. Prosent

	"Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2002	100	66	12	20	2	1 410
2003	100	66	9	24	1	1 385
	"Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2002	100	41	14	43	2	1 405
2003	100	40	10	48	2	1 384
	"Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2002	100	63	12	22	2	1 409
2003	100	70	9	21	2	1 381
	"Innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2002	100	45	13	41	1	1 410
2003	100	45	10	44	1	1 385

enige i påstanden (EUMC 2001), mot 41 prosent i Norge.

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til utsagnet "*Innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet*". Både i 2002 og 2003 sa 45 prosent seg helt eller nokså enige i denne påstanden, mens nesten like mange var helt eller nokså uenige.

Oppfatningen av innvandrere som en "kilde til utrygghet i samfunnet" er like utbredt i Norge som i gjennomsnittet av EU-landene. Det europeiske gjennomsnittet var på 42 prosent (EUMC 2001). Sverige og Finland skiller seg igjen ut med mer innvandrerspositive holdninger enn Norge. I disse landene var andelen som oppfattet innvandrere som en kilde til utrygghet henholdsvis 24 og 32 prosent. I Danmark derimot mente seks av ti at innvandrere representerer en kilde til utrygghet. At Norge ligger omtrent "midt i laget" når det gjelder denne påstanden, men ikke de to forannevnte, kan ha sammenheng med forskjellen i tid mellom undersøkelsene. Mens EU-undersøkelsen fant sted våren 2000, altså før terroraksjonen i USA 11. september 2001, fant den norske undersøkelsen sted etter denne hendelsen. Påstanden som går på trygghet kan tenkes å være spesielt sensitiv for virkningen av slike hendelser.

Et stort flertall støtter innvandreres like muligheter til arbeid

Vel åtte av ti sa i 2003 seg helt eller nokså enige i at "*Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn*". Oppslutningen om utsagnet er noe lavere i 2003 enn på slutten av 1990-tallet da over 90 prosent sa seg enige i utsagnet. Den lille nedgangen i andelen enige siden den gang kan ha sammenheng med konjunkturedgangen i Norge.

Tilsvarende kan konjunktorene ha hatt betydning for den økte tilslutningen utsagnet fikk i løpet av 1990-tallet fra en andel på 75 prosent i 1993 til 92 prosent i 1998. Dette falt sammen med en ubrutt konjunkturoppgang i Norge i denne perioden.

Flertallet ønsker at innvandrere skal likne nordmenn

Et nytt spørsmål i 2003 viste at 54 prosent var helt eller nokså enige i at "*Innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig*". En litt lavere andel, fire av ti, var nokså eller helt uenige i dette utsagnet, mens 8 prosent svarte "både og" eller "vet ikke". Ønsket om en fullstendig utvisking av alle skiller mellom minoritet og majoritetsbefolkning (såkalt "assimilasjon") er ikke i takt med den offisielle integreringspolitikken. I stedet ligger det i målsettingen om integrering at minoritetene skal kunne beholde kulturelle og religiøse særegenheter, dersom de selv ønsker det og det ikke bryter med norsk lov. Innenfor arbeids- og samfunnsliv er målsettingen for integreringen imidlertid full likestilling og deltakelse fra alle samfunnsborgeres side.

Data viser for øvrig at de som mener innvandrere bør bestrebe seg på å bli like nordmenn, er kritiske til innvandrere også i andre spørsmål. En svensk undersøkelse av holdninger til innvandrere avdekket at forventningen om at innvandrere søker å likne majoritetsbefolkningen står enda sterkere i Sverige enn i Norge (Integrationsverket 2002).

Klart flertall for å begrense videre innvandring

På et spørsmål om flyktningers adgang til landet, mente et knapt flertall (56 prosent i 2003, 53 prosent i 2002) at det bør bli vanskeligere å få opphold enn i dag.

Tabell 7.2. Holdning til påstand om innvandrere og lik mulighet til arbeid. 2002 og 2003. Prosent

	"Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2002	100	85	4	10	1	1 410
2003	100	83	3	13	1	1 384

Bare 5 prosent mente det bør bli lettere, mens nærmere fire av ti mente at den nåværende ordningen bør beholdes.

Her synes det å ha foregått en markant endring i befolkningens holdninger i forhold til tidligere målinger. Våren 2000 mente 64 prosent at "*Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag*". I 2003 utgjorde til sammenlikning de som mente det "*bør bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge*" og de som mente at "*adgangen til å få opphold bør være som i dag*" til sammen 42 prosent. Andelen som ønsket lettelse eller status quo i flyktningsadgang til Norge, hadde med andre ord sunket med vel 20 prosentpoeng i løpet av tre år. Det må imidlertid tas forbehold om ulikheter i spørsmålsformatet i de to undersøkelsene, slik at sammenliknbarheten ikke er fullgod.

I komparativt perspektiv (2002) var den norske opinionen omtrent på linje med opinionen i Danmark når det gjaldt mottak av flyktninger. Både i Tyskland og Storbritannia var ønsket om å begrense flyktningsadgang til landet mer utbredt enn i Norge. Her gikk henholdsvis seks og åtte av ti inn for dette. I Sverige ønsket

fire av ti å begrense flyktningsadgang til landet (Pedersen, Jensen og Viby Mogens 2002). Dette til tross for at Sverige har en høyere andel innvandrere og en like stor tilstrømning av asylsøkere i forhold til folketallet som Norge.

At flere i Norge ønsker en strengere asylpolitikk nå enn tidligere, må ses i lys av økningen i tallet på asylsøkere til landet og antall vedtak om beskyttelse. Mens det i 1999 var vel 10 000 personer som søkte om asyl i Norge, var tallet på asylsøkere i 2002 over 17 000 personer. I siste halvdel av 1990-tallet, da opp mot sju av ti innbyggere ønsket at flyktninger og asylsøkere skulle få opphold "i minst samme omfang som i dag", var antall asylsøkere i årene 1995-1997 under 2 500 personer årlig (SSB 2003: Tabell 88). Hva som representerer "omfanget i dag" varierer altså fra år til år (og fra land til land), og befolkningens oppfatning av hvor mange som mottas, vil rimeligvis påvirke reaksjonen på påstanden.

Ni av ti er positive til innvandrere som nabo

Ni av ti har ikke noe imot å få en innvandrere som *ny nabo*. Ni av ti har heller ikke

Tabell 7.3. Holdning til påstand om at innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig. 2003. Prosent

	"Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
2003	100	54	7	39	1	1 381

Tabell 7.4. Holdning til påstand om innvandrere og adgang til opphold i Norge. 2002 og 2003. Prosent

	"Sammenliknet med i dag, bør det bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, bør det bli vanskeligere, eller bør adgangen til å få opphold være som i dag?"					Antall personer som svarte
	Alle	Lettere	Som i dag	Vanskeligere	Vet ikke	
2002	100	5	39	53	2	1 410
2003	100	5	37	56	3	1 381

noe imot å ha en innvandrer som *hjemmehjelp* hos seg selv eller noen i den nærmeste familie. Å få en innvandrer som svigersønn eller -datter er derimot fire av ti negativt innstilt til.

To tredjedeler av den voksne befolkningen har for øvrig kontakt med innvandre-re. Arbeidsplassen er den vanligste arenaen for kontakt. Fire av ti har en eller annen kontakt med innvandrere på arbeidsplassen. To av ti har kontakt med innvandrere i nabolaget, og knapt tre av ti har kontakt gjennom venner/kjente. Bare en av ti har kontakt med innvandre-re i nær familie.

Nytt i 2003 var et spørsmål om hyppighet av kontakten med innvandrere og hvor-

dan kontakten oppleves. Et knapt flertall av befolkningen har daglig eller ukentlig kontakt. Av de som har hatt kontakt med innvandrere har sju av ti opplevd dette som hovedsakelig positivt. Tre av ti har opplevd kontakten som både positiv og negativ, mens bare 1 prosent synes det har vært hovedsakelig negativt.

Mer innvandrervennlige holdninger i løpet av 1990-tallet

Den første runden med spørsmål i årene 1993 til 2000 viste at holdningen til innvandrere og innvandring utviklet seg i retning av større velvilje (tabell 7.6). Den største og mest entydige endringen fant sted mellom 1995 og 1996 da opinionen

Tabell 7.5. Holdning til noen påstander om kontakt og nære relasjoner til innvandrere. 2002 og 2003. Prosent

	"Ville du synes det var ubehagelig dersom ... du eller noen i din nærmeste familie fikk en hjemmehjelp som var innvandrer?"				Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Vet ikke	
2002	100	11	88	1	1 410
2003	100	10	89	1	1 385
	"... du fikk en innvandrer som ny nabo?"				Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Vet ikke	
2002	100	8	90	2	1 410
2003	100	9	89	2	1 384
	"... du hadde en sønn eller datter som ville gifte seg med en innvandrer?"				Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Vet ikke	
2002	100	40	53	7	1 409
2003	100	37	58	6	1 380

Tabell 7.6. Holdning til noen påstander om kontakt og erfaring med innvandrere. 2002 og 2003.
Prosent

	"Har du selv kontakt med innvandrere som bor i Norge, f.eks. på jobben, i nabolaget, blant venner, familie e.l.?"			Antall personer som svarte						
	Alle	Ja	Nei							
2002	100	67	33	1 408						
2003	100	64	36	1 384						
"I hvilke sammenhenger har du kontakt med innvandrere som bor i Norge?"										
	Alle	På jobben		Blant venner/kjente		I nabolaget		I nær familie		Antall personer som svarte
		Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	
2002	100	41	59	27	73	22	78	9	91	1 408
2003	100	40	60	29	71	23	77	9	91	1 384
"Hvor mange innvandrere har du kontakt med?"										
	Alle	Antall personer					Vet ikke	Antall personer som svarte		
		0	1	2-4	5-10	Mer enn 10				
2003	100	36	6	26	19	14	0	1 382		
2003 ¹	100		9	41	29	22	0	890		
"Hvor ofte har du vanligvis kontakt med innvandrere?"										
	Alle	Aldri	Sjelden	Månedlig	Ukentlig	Daglig	Antall personer som svarte			
2003	100	36	3	9	23	29	1 382			
2003 ¹	100		5	14	36	45	890			
"Hvordan er din personlige erfaring med denne kontakten?"										
	Alle	Ingen	Hovedsakelig positiv	Positiv/negativ	Hovedsakelig negativ	Antall personer som svarte				
2003	100	36	44	20	0	1 382				
2003 ¹	100		69	31	1	890				

¹ Bare personer med kontakt med innvandrere.

Kilde: Blom og Lie 2003.

gjorde en markert sving i "innvandrervennlig" retning på alle fire indikatorene.

Størst var endringen i holdningen til å innvilge opphold for flyktninger og asylsøkere. Andelen som ønsket å gi opphold til flyktninger og asylsøkere i "minst samme omfang som i dag" økte med hele 14 prosentpoeng fra 1995 til 1996. I årene 1996 til 1999 var rundt regnet sju av ti enig i dette, mot fem av ti i 1993. Andelen som ønsket status quo eller

lettelser i flyktingers adgang til landet har siden sunket betydelig og er nå nede på et nivå under nivået i 1993, vel fire av ti (jf. tabell 7.3).

Synet på innvandreres omgang med sosialhjelp endret seg også merkbart fra 1995 til 1996. Andelen som antok at innvandrere "har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn" sank med vel 10 prosentpoeng i løpet av dette

Tabell 7.7. Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk. 1993-2000. Prosent

	"Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
1993	100	49	11	40	1	1 824
1994	100	56	9	33	1	1 843
1995	100	56	7	36	1	1 398
1996	100	70	5	24	1	1 388
1997	100	67	7	25	1	1 373
1998	100	69	7	23	1	1 223
1999	100	71	8	20	1	1 409
2000	100	64	6	29	1	1 382
	"Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
1993	100	67	8	18	7	1 824
1994	100	64	8	22	6	1 843
1995	100	65	6	21	7	1 399
1996	100	54	7	33	6	1 388
1997	100	53	10	31	5	1 372
1998	100	53	9	32	6	1 225
1999	100	51	10	32	8	1 412
2000	100	53	10	33	4	1 383
	"Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
1993	100	75	8	15	2	1 823
1994	100	78	6	15	1	1 842
1995	100	80	4	15	0	1 398
1996	100	86	3	11	0	1 388
1997	100	86	5	8	0	1 375
1998	100	92	3	5	0	1 225
1999	100	90	3	6	1	1 414
2000	100	91	3	5	0	1 385
	"Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn"					Antall personer som svarte
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	
1993	100	41	19	33	7	1 823
1994	100	40	14	38	8	1 843
1995	100	48	11	36	6	1 397
1996	100	44	10	42	4	1 388
1997	100	44	13	39	4	1 374
1998	100	43	13	39	4	1 225
1999	100	48	13	34	5	1 412
2000	100	50	12	35	3	1 385

Kilde: Blom 1999, Statistisk sentralbyrå 2000.

året, og lå siden i overkant av 50 prosent til 2000. I 1993 var andelen to av tre.

I forhold til påstanden *"Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn"* var det lite langsiktig endring å spore i løpet av de åtte årene. Befolkningen var hele tiden

totelt i oppfatningen av innvandreres kriminalitet med en viss overvekt av dem som mente innvandrere var mer kriminelle enn andre. Mange hadde vansker med å vite hva de skulle mene, hvilket framgår av den høye andelen "vet ikke" eller "både og" (15-25 prosent) i svarene. Utover på 1990-tallet publiserte SSB statistikker som viste at innvandrere var noe overrepresentert på kriminalstatistikken i forhold til den øvrige delen av befolkningen (Hustad 1999, Gundersen mfl. 2000). I de to siste årene spørsmålet ble stilt (1999 og 2000) var da også om lag halvparten av befolkningen enig i påstanden, mens om lag 35 prosent var uenige.

Data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002/2003 viser at Norge er blant de europeiske land der befolkningen i størst grad mener at innvandring gir økt kriminalitet. Hele tre av fire i Norge helte i denne retningen på en ellevepunkts holdningsskala i 2003 (svarkategorier 0-3). Av 22 land var det bare i Hellas og Tsjekkia at denne oppfatningen var mer utbredt enn i Norge (NSD 2004). I de fleste andre spørsmål om innvandrere og flyktninger i nevnte undersøkelse ligger Norge imidlertid i sentrum eller på den liberale eller tolerante siden av gjennomsnittet (NSD 2003).

Holdningsendringene påvirkes av andre endringer i samfunnet, og av innvandringen selv

Vi har allerede nevnt noen av faktorene som synes å påvirke holdningen til flyktninger og innvandrere over tid. Økonomiske oppgangskonjunkturer virker trolig i retning av å liberalisere holdningene. Med vekst i økonomien blir det lettere å skaffe arbeid og boliger til nykommere, og behovet for arbeidskraft i samfunnet øker. *Størrelsen på flyktningstrømmen*

virker ventelig inn på holdningene i motsatt retning. Jo større "tilbudet" av asylsøkere er, desto sterkere vil forventningen til myndighetene om å regulere og begrense flyktningstrømmen være. Flertallet i befolkningen synes å nære en grunnleggende frykt for stor og ukontrollert innvandring.

Myndighetenes flyktningpolitikk har dermed også virkninger på opinionen. Samtidig som innvandringen ikke skal bli for overveldende, skal behandlingen av flyktninger og asylsøkere heller ikke virke urimelig streng og blottet for "menneskelige hensyn". I motsatt fall gir det grobunn for krav om en mer liberal praktisering av utlendingsloven. Noe slikt skjedde trolig på midten av 1990-tallet da media bugnet av reportasjer om "hjerterløs" asylpolitikk, uskyldige barn i kirkeasyl, uforståelige utvisningsvedtak, brutale tilbaksendelser. Vi tror dette bidro til den nevnte holdningsendringen i "innvandrervennlig" retning fra 1995 til 1996 (Blom 1996).

Omvendt vil all *kriminalitet* begått av innvandrere bidra til å undergrave "innvandrervennlige" holdninger (Blom 1999). Det gjelder spesielt dramatiske handlinger som gjengslagsmål, knivstikking, "æresdrap", narkotikaforbrytelser, menneskesmugling, eller terrorhandlinger begått av religiøst inspirerte fundamentalistiske grupper utenfor landets grenser. Ugjerninger av denne type utført av enkeltpersoner med innvandrerbakgrunn "fargelegger" meget lett oppfatningen av hele gruppen.

Vi mener også å ha iaktatt at holdningen til asylpolitikken påvirkes av befolkningens kjennskap til og sympati med gruppene som er på flukt. I 1994 var viljen til å motta flyktninger fra Bosnia

betydelig, og det samme var tilfelle i 1999 med flyktninger fra Kosovo.¹ Begge hendelsene, som kunne sies å foregå i vårt nærrområde, ble behørig dekket i media på en måte som ikke etterlot noen tvil om at flyktningene fra disse områdene var *reelle krigsflyktninger*. Det samme kunne ikke sies om busslastene med bulgarske "flyktninger" som ankom landet sommeren 2001, og gav næring til bruken av begreper som "asylturister" og "antatte grunnløse asylsøkere".

Holdningene varierer etter alder, bosted og utdanningsnivå

Holdningene som her er referert på det enkelte tidspunkt representerer gjennomsnitt. I ulike segmenter av befolkningen er holdningene forskjellige. Faktorer som har vist seg å ha betydning for holdningene er f.eks. alder, utdanning, bosted og politisk innstilling. *Utdanningsnivået* er den av enkeltfaktorene som har mest å si. Mens f.eks. 58 prosent av befolkningen med utdanning på grunnskolenivå i 2003 mente at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, var det bare 5 prosent av dem med lang universitets- eller høyskoleutdanning som mente det samme. Tilsvarende var andelen som ville gjøre det vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge hele 70 prosent blant grunnskoleutdannede og 19 prosent blant de høyest utdannede.

Personer i eldste *alderskategori* (67-79 år) er også systematisk mer skeptisk innstilt til innvandrere og innvandring enn yngre. Dette skyldes – foruten alder – også utdanningsforskjeller mellom aldersgruppene og at yngre har mer kontakt med innvandrere. Personer med *kontakt med innvandrere* har nemlig gjennomgående mer "innvandervennlige" holdninger enn personer uten slik kontakt. Vi finner også en sammenheng mellom

mengden av kontakt – i form av antall arenaer for kontakt, møtefrekvens osv. – og positiv holdning til innvandrere.

Kjønn er stort sett av underordnet betydning for holdningene, men i enkelte spørsmål er kvinner mer velvillig innstilt enn menn. I 2003 var kvinner for eksempel mer enige enn menn i at innvandrere beriker det kulturelle livet i Norge, og mindre opptatt av at innvandrere bør bli så like nordmenn som mulig.

Personer bosatt i *tettbygde strøk*, spesielt i *Oslo/Akershus*-området, er likeledes noe mer positivt innstilt til innvandrere og innvandring enn personer bosatt andre steder i landet. Forskjellene er imidlertid ikke store og henger delvis sammen med at utdanningsnivået er høyere og kontakten med innvandrere større i sentrale strøk av landet, spesielt i hovedstadsområdet.

Note

¹ Både i 1994 og 1999 var det en statistisk signifikant økning i andelen som sa seg helt eller nokså enig i at "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag" i forhold til året før (Blom 1994, 1999).

8. Oversikt over innvandrrelatert statistikk

I tråd med SSBs generelle publiseringsstrategi, der Internett er hovedformidlingskanal, blir all innvandrrelatert statistikk publisert på SSBs Internettssider. Ny statistikk blir frigjort som Dagens statistikk (DS) på Internett. Fra temasiden for innvandrrelatert statistikk, <http://www.ssb.no/innvandring/>, kan du finne lenker til de forskjellige statistikk-områdene og til diverse publikasjoner. Løpende statistikk finnes alltid her.

Nedenfor finner du referanser til Internettssidene for de forskjellige emneområdene og til slutt en liste over spesielle innvandrrelaterte artikler og publikasjoner.

Befolkningsstatistikk

Følgende befolkningsstatistikk produseres årlig:

- Befolkningsstatistikk. Innvandrerbefolkningen (<http://www.ssb.no/innvbef>)
- Befolkningsstatistikk. Overgang til norsk statsborgerskap (<http://www.ssb.no/emner/02/02/statsborger/>)
- Befolkningsstatistikk. Utenlandske statsborgere (<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/utlstat/>)
- Befolkningsstatistikk. Adopsjoner (<http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/>)
- Befolkningsstatistikk. Flyktninger (<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/flyktninger/>)
- Befolkningsstatistikk. Flyttinger (<http://www.ssb.no/emner/02/02/20/flytting/>)
- Befolkningsstatistikk. Inngåtte ekteskap og registrerte partnerskap (<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/>)
- Befolkningsstatistikk. Skilsmisser og separasjoner (<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/skilsmisse/>)

Utdanningsstatistikk

På følgende områder publiseres det utdanningsstatistikk på løpende, årlig basis (se for øvrig emneområdet for utdanning: <http://www.ssb.no/utd/>):

- Utdanningsstatistikk. Barnehager (<http://www.ssb.no/barnehager/>)
- Utdanningsstatistikk. Grunnskolen (<http://www.ssb.no/utgrs/>)
- Utdanningsstatistikk. Voksenopplæring (<http://www.ssb.no/emner/04/02/50/>)
- Utdanningsstatistikk. Videregående skoler (<http://www.ssb.no/utvgs/>)

- Utdanningsstatistikk. Universiteter og høyskoler (<http://www.ssb.no/emner/04/02/40/>)
- Utdanningsstatistikk. Befolkningens høyeste utdanningsnivå (<http://www.ssb.no/utniv/>)

I 1998 ble det foretatt en særskilt undersøkelse om innvandreres utdanningsnivå: Utdanningsstatistikk. Innvandrernes utdanningsnivå, 1998 (<http://www.ssb.no/utinnv/>)

Arbeidsmarked

Ledighets- og tiltaksstatistikk for innvandrere publiseres kvartalsvis. Det blir dessuten årlig publisert sysselsettingsstatistikk for innvandrere, 4. kvartal, og det utgis årlig et notat om flyktningers tilpassing til arbeidsmarkedet.

- Innvandrere arbeidsledighet. Registrert arbeidsledighet blant innvandrere (<http://www.ssb.no/innvarbl/>)
- Registerbasert sysselsettingsstatistikk for innvandrere, 4. kvartal (<http://www.ssb.no/innvregsys/>)

Inntekt

Inntektsstatistikk for innvandrerbefolkningen publiseres som Dagens statistikk.

- Inntektsstatistikk. Innvandrere (<http://www.ssb.no/inntinnv/>)

Annet

På noen områder produseres det statistikk med jevne mellomrom. Andre områder der det produseres innvanderrelatert statistikk på er felter som sosialhjelp, kriminalitet og holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk. På SSBs temaside om innvandring og innvandrere finnes oppdatert informasjon om slike publikasjoner, se <http://www.ssb.no/innvandring/>

Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB

Denne litteraturoversikten omfatter innvandringsrelaterte artikler o.l. som er publisert i SSB fra 1997 og frem til høsten 2004. Artikler utgitt i Samfunns-speilet av andre enn SSB-ansatte er ikke tatt med her. Oversikten er inndelt etter år og tema.

Med publisert regnes her noe som tilfredsstillende minst ett av følgende krav: 1) kan skaffes på eller gjennom SSBs bibliotek, 2) blir i litteraturlister ikke referert til som "upublisert" eller 3) inngår i en publiseringsserie. Internett-publiseringer (Dagens statistikk) er ikke tatt med her. En oversikt over slike publiseringer kan fås ved å gå inn på SSBs temaside for innvanderrelatert statistikk, under adressen: <http://www.ssb.no/innvandring/>.

2004, Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Arbeidsmarked

Olsen, Bjørn (2004): Flyktninger og arbeidsmarkedet, 4. kvartal 2002. Rapporter 2004/17.

Statistisk sentralbyrå (2004): Grunn-tabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2002.

Statistisk sentralbyrå (2004): Grunn-tabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2003.

Befolkning

Dzamarija, Minja Tea og Trygve Kalve (2004): *Barn og unge med innvandrerbakgrunn*. Notater 2004/31, Statistisk sentralbyrå.

Lappegård, Trude (2004): *Valg av livsløp i det flerkulturelle Norge. Forløpsanalyser av giftermål og barnefødsler blant kvinner med innvandrerbakgrunn*. Rapporter 2004/16, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2004): *Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*. Rapporter 2004/1, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2004): *Fakta om ti innvandrergupper i Norge*. Rapporter 2004/14, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2004): *Stadig flere søker lykken med utenlandske ektefeller*. *Samfunnsspeilet 3/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2004): *Store forskjeller i ekteskapsmønstre blant innvandrere i Norge*. *Samfunnsspeilet 3/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte og Lars Østby (2004): *Har du en utenlandsfødt bestemor eller bestefar*. *Samfunnsspeilet 3/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (red.) (2004): *Innvandrere i Norge - Hvem er de og hvordan går det med dem? Del 1 Demografi*. Notater 2004/65, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (red.) (2004): *Innvandrere i Norge - Hvem er de og hvordan går det med dem? Del 2 Levekår*. Notater 2004/66, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2004): "Den norske eldrebølgen: Ikke blant Europas største, men dyrt kan det bli." *Samfunnsspeilet 1/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Inntekt

Epland, Jon, Vidar Pedersen, Mads Ivar Kirkeberg og Arne Andersen (2004): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003*. Rapporter 2004/2, Statistisk sentralbyrå.

NOS (Norges offisielle statistikk): *Inntektsstatistikk for personer og familier 2001*. Flere tabeller om innvandrere. NOS D 287, Statistisk sentralbyrå.

Kleven, Laila og Oddbjørn Haugen (2004): "Norske tenåringsmødrer – få, men fattige" *Samfunnsspeilet 3/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Statistikk over straffereaksjoner etter statsborgerskap 2003 (NOS tabell 44, publisert 23.08.04).

Trygd

Dahl, Grete (2004): *Trygd blant innvandrere 1992-2000*. Notater 2004/62, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Beregningsutvalgets sluttrapport 2004. Kartlegging av kommunenes utgifter til integrering og bosetting av flyktninger i 2003, Statistisk sentralbyrå/Utlendingsdirektoratet.

Blom, Svein (2004): *Integrering av flyktningkohorter: Må "ta tiden til hjelp"*. *Samfunnsspeilet 2/2004*, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug og Lars Østby (2004): *Datagrunnlag for storbyutvikling*.

Forstudie av datagrunnlag om storbyutvikling, med særlig vekt på sosioøkonomisk og demografisk informasjon. Notater 2004/47, Statistisk sentralbyrå.

Kalve, Trygve (2003): "Multisystemisk terapi – ny behandling av unge med åtferdsproblem". *Samfunnsspeilet* 6/2003, Statistisk sentralbyrå.

2003, Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Arbeidsmarked

Mathisen, Bjørn (2003): Rapport om flyktningers tilpasning til arbeidsmarkedet. Notater 2003/63, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2003): Grunntabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2002.

Befolkning

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2003): Hvor mange blir vi i 2100? *Samfunnsspeilet* 3/2003, Statistisk sentralbyrå.

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2003): Regionale befolkningsframskrivinger 2002-2020. *Samfunnsspeilet* 2/2003, Statistisk sentralbyrå.

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2003): Fortsatt sentralisering. Regionale befolkningsframskrivinger 2002-2020. *Økonomiske analyser* 4/2003, Statistisk sentralbyrå.

SOPEMI Norway 2003 - Trends of migration to and from Norway and the situation of immigrants in Norway.

Inntekt

Andersen, Arne, Torkil Løwe og Elisabeth Rønning (2003): Boforhold i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 4. Notater 2003/36, Statistisk sentralbyrå.

Andersen, Arne og Anders Barstad (2003): *Levekår og flyttemønstre i storbyene, 2001. Halvparten av innvandrere og økonomisk vanskeligstilte i Stor-Oslo bor dårlig*. Magasinartikkel i SSBs web-magasin.

Andersen, Arne S., J. Epland, T. Wenne-mo og R. Aaberge (2003): Økonomiske konjunkturer og fattigdom: En studie basert på norske inntektsdata, 1979-2000. Tidsskrift for Velferdsforskning, Vol. 6, Nr. 2. 2003.

Andersen, Arne., E. Birkeland, Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg (2003): *Økonomi og levekår for ulike grupper trygdemottakere, 2001*. Rapporter 2002/20, Statistisk sentralbyrå.

Barstad, Anders (2003): Levekår i storbyene: Noen bydeler er særlig utsatte. *Samfunnsspeilet* 2/2003, Statistisk sentralbyrå.

Barstad, Anders, Mads Ivar Kirkeberg (2003): Levekår og ulikhet i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 2. Notater 2003/34, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, Mads Ivar, Jon Epland og Nina Hagesæther (2003): Barnefamiliers inntektsutvikling 1990-2000. Rapporter 2003/8, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, Mads Ivar (2003): Fattigdom og inntektsfordeling: Oslo - flest fattige og størst ulikhet. *Samfunnsspeilet* 2/2003, Statistisk sentralbyrå.

Lyngstad, Jan og J. Epland (2003): *Barn av enslige forsørgere i lavinntektshusholdninger: En analyse basert på registerdata*, Rapporter 2003/12, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2003): NOS (Norges offisielle statistikk) Inntektsstatistikk for personer og familier (1999- og 2000-tall), NOS C 749.

Statistisk sentralbyrå (2004): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003*. Rapporter 2004/2, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2001): *Beskrivelse av nyankomne flyktningers vei inn i det norske samfunnet*, Notater 2001/23, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Artikkel om innvandrere og kriminalitet. *Samfunnsspeilet* 4/2003, Statistisk sentralbyrå.

Bergh, Johannes (2003): *Ungdommer i norske fengsler. Kriminalitet blant barn og unge. Del 3*. Notater 2003/15, Statistisk sentralbyrå.

Haslund, Ulla (2003): *Straffereaksjoner mot unge. Kriminalitet blant barn og unge. Del 2*. Notater 2003/14, Statistisk sentralbyrå.

Stene, Reid J. (2003): *Barn og unge inn i rettssystemet. Kriminalitet blant barn og unge. Del 1*. Notater 2003/13, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Statistisk sentralbyrå (2003): *Utdanningsbarometeret 2001. Aktuell Utdanning* (AU).

Lie, Benedicte (2003): *Store forskjeller i innvanderes utdanningsnivå. Samfunnsspeilet* 3/2003, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Beregningsutvalgets sluttrapport 2003. Kartlegging av kommunenes utgifter til integrering og bosetting av flyktninger i 2002, Statistisk sentralbyrå/Utlendingsdirektoratet.

Blom, Svein (2003): *Residential Concentration Among Immigrants in Oslo*. REPR 164, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2004): *Integrering av flyktingkohorter: Må "ta tiden til hjelp"*, *Samfunnsspeilet* 2/2004, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2003): *Levekår for ungdom i større byer*. Notater 2003/55, Statistisk sentralbyrå.

Keilman, Nico, Dinh Quang Pham og Arve Hetland (2003): *Norway's Uncertain Demographic Future*. Sosiale og økonomiske studier (SØS) 105, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2003): *Innvandring og innvandrere 2003*. Oppdaterte tall om innvandrere. Publisert på Internett 12.09.2003, Statistisk sentralbyrå.

Lyngstad, Jan og Jon Epland (2003): *Barn av enslige forsørgere i lavinntektshusholdninger. En analyse basert på registerdata*. Rapporter 2003/12, Statistisk sentralbyrå.

Nymoen, E.H. (2003): Flytting og pendling i storbyregionene. Utredninger til storbymeldingen, del 3. Notater 2003/35, Statistisk sentralbyrå.

Vatne Pettersen, Silje (2003): Bosettingsmønster og segregasjon i storbyregionene. Ikke-vestlige innvandrere og grupper med lav og høy utdanning. Utredninger til Storbymeldingen, del 1. Notater 2003/33, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2003): Innvandring fra nye EU-land; fortid, nåtid og mulig framtid. Notater 2003/44, Statistisk sentralbyrå.

Valgaktuelt på SSBs web-sider i forbindelse med kommune- og fylkestingsvalget

Valgaktuelt. Innvandrere kan spille en avgjørende rolle ved valget. Artikkel av Benedicte Lie. 2003.

Valgaktuelt. Flyktninger flytter ofte videre. Artikkel av Lars Østby 09.09.2003.

Valgaktuelt: Elever fra språklige minoriteter. Mer norsk, mindre morsmål. Artikkel av Hossein Moafi. 04.09.2003.

Valgaktuelt: Stemmeberettigete innvandrere. Hver femtende med stemmerett har innvandrerbakgrunn. Artikkel av Ute Amlo 01.09.2003.

Valgaktuelt: Innvandrere og valg. Innvandrere kan spille en viktig rolle ved valget. Artikkel av Benedicte Lie. 29.08.2003.

Valgaktuelt: Vaksenopplæring på grunnskolens område. Endelege tal, 1. oktober 2002. 30 000 fekk undervisning i norsk med samfunnskunnskap. Artikkel til valgaktuelt av Per Tuhus og Undis Dahl 13.06.2003.

Valgaktuelt: 3 502 500 med røysterett ved Kommunestyre- og fylkestingsvalet 2003. Utrekna tal. Fleire røysteføre norske statsborgarar med innvandrerbakgrunn. Artikkel av Arvid Olav Lysø 24.04.2003.

Valgaktuelt: Folkemengd etter alder, kjønn og sivilstand, 1. januar 2003. Auka innvandring gjev folketilvekst. Artikkel publisert i valgaktuelt 17. mars 2003.

2002, Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Befolkning

Keilman, N., D.Q. Pham, A. Hetland (2002): Why population forecasts should be probabilistic - illustrated by the case of Norway. *Demographic Research* 6, May 2002, 408-453. Internet: demographic-research.org/volumes/vol6/15/6-15.pdf.

Østby, Lars (2002): *The demographic characteristics of immigrant population in Norway*. Country case study for Council of Europes Group of Specialists on the Demographic Characteristics of Immigrant Populations. Strasbourg 25-26 October 2001. Will be published by Council of Europe, 2002.

Østby, Lars (2002): *Migrants in Norwegian Statistics. Definitions, numbers, and planned changes*. Paper for Working Party on Migration Statistics, 20-21 February 2002, Luxembourg.

Arbeidsmarked

Statistisk sentralbyrå (2002): Grunntabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2001.

Østby, Lars (2002): *Arbeidsinnvandring, forestillinger og realiteter*. Innlegg på UDIs vårkonferanse 2002; Arbeidsinnvandring - hvilke utfordringer står Norge overfor? Publisert på www.ssb.no.

Trygd

Dahl, Grete (2002): *Innvandrere og trygd*. Notater 2002/55, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Blom, Svein (2002): *Some Aspects of Immigrant Residential Concentration in Oslo. Time Trend and the Importance of Economic Causes*, Reprints 224, Statistics Norway.

Blom, Svein (2002): Glimt fra tre forskningsprosjekter om innvandrere i Statistisk sentralbyrå, Norge: levekår, segregasjon og flykntingens integrasjon, *Nyt fra Rockwool Fondens Forskningsenhed*, Oktober 2002, s. 4-12.

Blom, Svein (2002): *Innvandrerne bosettingsmønster i Oslo*. Sosiale og økonomiske studier (SØS) 107, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2002): Levekår og vitenskapelige paradigmer, *Norsk tidsskrift for migrasjonsforskning* nr. 1/2002, 3. årgang, 2002, 60-63.

Blom, Svein (2002): "De holder seg for seg selv". Innvandrerne bosettingsmønster i Oslo. I Norges forskningsråd: *Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner 1997-2001. Resultater fra 20 forskningsprosjekter*, s. 79-85.

Blom, Svein og Benedicte Lie (2002): *Holdning til innvandrere og innvandring*. Spørsmål i SSBs omnibus i august/september. (Notater 2002/75), Statistisk sentralbyrå.

Buskoven, Nina (2002): *Forprosjekt til undersøkelse om kommuners utgifter i forbindelse med statlige asylmottak*. Dokumentasjonsrapport. Notater 2002/78, Statistisk sentralbyrå.

Byberg, Ingvild Hauge (2002): *Innvandrerkvinner i Norge. Demografi, utdanning, arbeid og inntekt*. Rapporter 2002/21, Statistisk sentralbyrå.

Byberg, Ingvild Hauge (2002): *Immigrant women in Norway. A summary of findings on demography, education, labour and income*. Rapporter 2002/23, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2002): *Innvandring og innvandrere 2002*. Statistiske analyser 50, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2002): *Immigration and immigrants 2002*. Statistical analyses 54, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2002): *Store flyttestrømmer - strikse mottakerland*. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 1/2002, Statistisk sentralbyrå.

Lie, Benedicte (2002): *Facts and figures concerning immigrants in Oslo I*. Faktark laget i forbindelse med Metropolitiskonferansen i Oslo 9-14, september 2002, Statistisk sentralbyrå.

Nymo, E.H. (2002): *Influence of Migrants on Regional Variations of Cerebrovascular Disease Mortality in Norway, 1991-1994*. Documents 2002/16, Statistisk sentralbyrå.

Nymo, E.H. (2002): "Influence of migrants on regional variations of ischaemic heart disease mortality in Norway 1991-1994". In Carling, J. (ed.): *Nordic*

demography: Trends and differentials. Scandinavian Population Studies, Vol. 13. Unipub/Nordic Demographic Society, Oslo, 2002, 81-95.

Stambøl, L.S. (2002): *Labour market and population consideration in Norway - Current and future challenges in terms of achieving "full employment" in all parts of Norway.* Seminaret "International comparison of local labour markets and policies", London School of Economics, 8-9. mars 2002.

Østby, Lars (2002): "Why Analyse Immigrants? Ethical and Empirical Aspects" In *Yearbook of Population Research in Finland*, 38, 127-145. Vaestoliitto, Helsinki, Finland. Også som Reprints 213, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2002): Flyttinger, Nordmenn på flyttetoppen. *Samfunnsspeilet 1/2002*, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2002): "Discussion of Jonas Widgrens presentation: Future Immigration to the EU in the Context of Eastern Enlargement and Mediterranean Cooperation". For session 3: Policy Issues in respect of Immigration and Integration, at NIEPS Workshop on Demography and Cultural Specificity and the Integration of Migrants, Helsinki 21-23 March 2002.

Østby, Lars (2002): Innenlandske flyttinger, inn- og utvandring; Norge på 1960-tallet. Foredrag på det 10:de lokalhistoriska seminaret: 1960-tallet och lokalhistorien - en brytningstid ur lokalhistorisk perspektiv. Järvenpää, Finland 13.-16.8.2002.

Østby, Lars (2002): Åpningstale for IMER's avslutningskonferanse.

Østby, Lars (2002): *Trenger vi bedre måleinstrumenter mot diskriminering?* Foredrag holdt på SMEDs konferanse "Når målet er mangfold". Publisert i "Når målet er mangfold. Strategier for et styrket vern".

Magasinet

Internasjonal konferanse. Innvanderrelatert statistikk. Samling av oppslag i SSBs *Magasinet* på web 06.09.2002.

Tall om barn og unge. Oppdatert statistikk om barn og unge. Oppslag i *Magasinet* 15.04.2002

2001, Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Befolkning

Serien Aktuelle befolkningstall er lagt ned. All befolkningsstatistikk blir nå kun tilgjengelig i elektronisk versjon og som Norges offisielle statistikk (NOS).

Jakobsen, Trude (2001): En datter fra Kina. Artikkel i *Samfunnsspeilet 2/2001*, Statistisk sentralbyrå.

Lappegård, Trude (2001): Fruktbarhet blant innvandrerkvinner. Skrevet av. Artikkel i *Samfunnsspeilet 2/2001*, Statistisk sentralbyrå.

Vassenden, Kåre (2001): Hvor stor er innvandringen til Norge? Artikkel i *Samfunnsspeilet 2/2001*, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Statistisk sentralbyrå (2001): Grunntabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2000.

Statistisk sentralbyrå (2001): Grunntabeller. Arbeidsløse- og tiltaksstatistikk for innvandrere. 2001/1.

Mathisen, Bjørn (2001): Flyktninger og arbeidsmarkedet, 4. kvartal 1999. Notater 2001/11, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Dæhlen, Marianne (2001): Rekruttering til høyere utdanning: Sosial bakgrunn betyr mer enn innvandrerbakgrunn. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Dalheim, Elisabeth (2001): Innvandrere og utdanning: Med utdanning i bagasjen? Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2001): Anslag over antall etterspørrere av grunnskoleopplæring for voksne. Notater 2001/19.

Inntekt

Kirkeberg, Mads Ivar (2001): Innvandrerhusholdningens inntekter 1994 og 1998: Færre ikke-vestlige innvandrere med lav inntekt. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Barnevern

Kalve, Trygve (2001): Innvandrerbarn i barnevernet - oftere hjelp, men færre under omsorg. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Valg

Bjørklund, Tor og Karl-Erik Kval (2001): Innvandrere og politiske valg: fra objekt

til subjekt. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Bjertnes, Marte Kristine (2001): Når ordene teller. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2001): Økt bokkonsentrasjon blant innvandrere i Oslo - er toppen snart nådd? Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2001): Some aspects of immigrant residential concentration in Oslo - time trends and the importance of economic causes, Scandinavian Population Studies vol.13.

Blom; Svein (2001): Residential Concentration Among Immigrants in Oslo (REPR 164), Svein Blom arbeider med et prosjekt som har fokus på innvandrere og nordmenns flytting inn/ut av Oslo og internt i byen. Prosjektet er støttet av Norges forskningsråds IMER-program.

Tønnesen, Marianne (2001): Lever av innvanderere. Byråprofilen med Lars Østby. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2001): *Beskrivelse av nyankomne flyktningers vei inn i det norske samfunnet*. Notat til Lovutvalget som skal utrede og lage forslag til lovgivning om stønad for nyankomne innvandrere. Notater 2001/23, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2001): *Flyktningers sekundærflyttinger under 1990-tallet*. Vedlegg i NOU 2001/20. Rapporter 2001/22, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2001): *Hvorfor fokusere på innvandrerne?* Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2/2001, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2001): *The Norwegian survey "Living conditions among immigrants 1996". Background, and relation to other surveys and register statistics.* Side 111-118 i: "Demographic and Cultural Specificity and Integration of Migrants" 1st Workshop organised by the Federal Institute for Population Research in co-operation with the Network for Integrated European Population Studies (NIEPS), 10-11 November 2000, Bingen, Germany. *Materialen zur Bevölkerungswissenschaft, 2001, Heft 103, Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung, Wiesbaden, Germany.*

Østby, Lars (2001): *What do we achieve by systematically recording and monitoring discriminatory acts?* Paper to be presented at the Sixth Metropolis Conference, Rotterdam 26-30 November 2001.

Østby, Lars (2001): *Social integration of new and old refugee cohorts.* Paper presented at NFR Seminar on agency perspective in welfare and marginalisation research, Voksenåsen 30-31 October 2001.

Østby, Lars (2001): *Die norwegische Erhebung - "Lebensbedingungen unter Migranten 1996". Hintergrund sowie Bezug zu anderen Erhebungen und zu den Registerstatistiken.* *Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, Heft 3-4/2001.*

2000, Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Befolkning

Ellingsen, Dag (2000): *Innvandrerkvinner får flere barn.* Artikkel i *Foreldre og Barn* 5. 2000.

Lappegård, Trude (2000): *Mellom to kulturer - Frukbarhetsmønstre blant innvandrerkvinner i Norge.* Rapporter 2000/25, Statistisk sentralbyrå.

Lappegård, Trude: *New fertility trends in Norway.* *Demographic research* 2/3, 2000.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Utenlandske statsborgarar 1. januar 2000. Aktuelle befolkningstall (AB) 6/2000.*

Statistisk sentralbyrå (2000): *Overganger til norsk statsborgerskap 1999. Aktuelle befolkningstall 4/2000.*

Statistisk sentralbyrå (2000): *Innvandrerbefolkningen 1. januar 1999. Aktuelle befolkningstall 2/2000.*

Statistisk sentralbyrå (2000): *Flyttinger 1999. Aktuelle befolkningstall 9/2000.*

Østby, Lars og Trude Lappegård (2000): *Fertility patterns of foreign women in Norway.* POS-MIG. 7 prov. Council of Europe, Strasbourg, 2000.

Arbeidsmarked

Statistisk sentralbyrå (2000): *Grunntabeller. Arbeidsmarkedstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere.* 4. kvartal 1999.

Justad, Britt (2000): Fra arbeidsledighet til knapphet på arbeidskraft. *Samfunnsspeilet* 4/2000, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Gundersen, Frants (2000): "Innvandrere som ofre: Mer vold enn ventet". I *Samfunnsspeilet* 3/2000, Statistisk sentralbyrå.

Frants Gundersen, Ulla Haslund, Arnt Even Hustad og Reid Jone Stene: *Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn*. Rapporten 2000/18, Statistisk sentralbyrå.

Valg

Rønning, Elisabeth (2000): *Utenlandske statsborgere og kommunestyrevalget 1999. Dokumentasjonsrapport*. Notater 2000/1, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Statistisk sentralbyrå (2000): Grunnskolen i Noreg. Nøkkeltal 2000. *Aktuell utdanningsstatistikk* 4/2000. 28 s.

Blandet

Bjertnæs, Marte Kristine (2000): *Innvandring og innvandrere 2000*. Statistiske analyser 33.

Statistisk sentralbyrå (2000): Barn og unge - med innvanderbakgrunn. *Aktuell statistikk*.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Sosialt utsyn 2000*. Statistiske analyser 35.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Social Trends 2000* (Statistiske analyser 40). Dette er en engelsk utgave av *Sosialt utsyn*. 1999.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Frafall blant innvandrere. En undersøkelse av*

frafall i Utdanningsundersøkelsen 1999 og i valgundersøkelser blant innvandrere. Notater 2000/78.

Statistisk sentralbyrå (2000): Dokumentasjon av BESYS - befolkningsstatistikk-systemet. Befolkningsendringer i 1998 og befolkningsbasen (BEBAS) 1. januar 2000. Notater 2000/24.

Østby, Lars (2000): *Implementation of the recently revised recommendations on statistics of international migration*. May 2000, CES/SEM. 42/17, 2000. Joint ECE/Eurostat/ESCWA work session on Migration Statistics, Geneva, May 8-10th 2000.

Østby, Lars et al. (2000): *Harmonisation of recommended core units, variables and classifications*. Revised version of DOC.E0/HARM/24/2000. Eurostat, Luxembourg, May 2000.

1999 - Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Befolkning

Statistisk sentralbyrå (1999): Innvanderbefolkningen 1. januar 1998. *Aktuelle befolkningstall* 2/99.

Statistisk sentralbyrå (1999): Overganger til norsk statsborgerskap 1998. *Aktuelle befolkningstall* 6/99.

Statistisk sentralbyrå (1999): Utenlandske statsborgere 1. januar 1999. *Aktuelle befolkningstall* 9/99.

Statistisk sentralbyrå (1999): Flyttinger 1998. *Aktuelle befolkningstall* 11/99.

Barnevern

Kalve, Trygve (1999): *Innvandrerbarn i barnevernet*. Rapporter 99/11, Statistisk sentralbyrå, mai 1999.

Kalve, Trygve (1999): Utenlandsadopterte barn sjelden i barnevernet. *Samfunnsspeilet*, Statistisk sentralbyrå.

Bokonsentrasjon

Blom, Svein (1999): "Residential Concentration Among Immigrants in Oslo". *International Migration* 37, 3. s. 617-641.

Blom, Svein (1999): Residential concentration among immigrants in Oslo, in J. Hjarnø (red.): *From Metropolis to Cosmopolis. Proceedings of the Second International Metropolis Conference*, Copenhagen, September 25-27, 1997. Esbjerg: South Jutland University Press, Danish Centre for Migration and Ethnic Studies, s. 310-327.

Blom, Svein (1999): Some aspects of immigrant residential concentration in Oslo - time trends and the importance of economic causes. Paper presented at the 13th Nordic Demographic Symposium at Umeå, 15-17 August 1999.

Levekår

Blom, Svein (1999): Living conditions among non-western immigrants in Norway, *Europeople*, September.

Arbeidsmarked

Mathisen, Bjørn (1999): *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 1998*. Notater 1999/81, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Dalheim, Elisabeth mfl. (1999): *En skjemabasert komplettering av registeret over befolkningens høyeste utdanning -*

forprosjekt med fokus på innvandrere. Notater 1999/89, Statistisk sentralbyrå.

Kleven, Øyvind mfl. (1999): *Innvandrerens utdanning - en pilotundersøkelse*. Notater 1999/82, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1999): *Grunnskolen i Norge. Nøkkeltall 1999*. Aktuell utdanningsstatistikk 5/1999.

Statistisk sentralbyrå (1999): *Voksenopplæring i Norge. Nøkkeltall 1999*. Aktuell utdanningsstatistikk 6/1999.

Holdninger

Blom, Svein (1999): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1999. Notater 1999/61, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein og Dag Ellingsen (1999): Holdninger til innvandrere og innvandring: Økende toleranse i gode tider? *Samfunnsspeilet*, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Hustad, Arnt Even (1999): Begår innvandrere mer kriminalitet enn andre? *Samfunnsspeilet* 3/99, Statistisk sentralbyrå.

Haslund, Ulla (1999): Innvandrere blir oftere pågrepet, *Samfunnsspeilet* 3/99, Statistisk sentralbyrå.

1998 - Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Blandet

Blom, Svein (1998): Statistics Norway: Tracing the Integration of Refugees in the Labour Market, A Register Approach.

Paper to presented at the Siena Group Meeting: On the way to a multicultural society, at Neuchatel, Switzerland, 5-6th June 1997. I Bundesamt für Statistik: The Siena Group Seminar on Social Statistics. "On the way to a multicultural society?". Neuchâtel, Switzerland, June 5-6, 1997. Publisert februar 1998. S. 137-168, 32 s.

Østby, Lars (1998): Statistics Norway: Measuring Indicators of Integration of Immigrants, Suggestions for a Comparative Project. Paper to presented at session 1 at the 4th Siena Group Meeting: "On the way to a multicultural society? Neuchâtel, Switzerland, 4-5 June 1997. I Bundesamt für Statistik: The Siena Group Seminar on Social Statistics. "On the way to a multicultural society?". Neuchâtel, Switzerland, June 5-6, 1997. Publisert februar 1998. S. 61-78, 18 s.

Lofthus, Eivind (ed.) (1998): Immigrants in Norway. A summary of findings. Statistical Analyses 27, Statistics Norway. 61 s.

Lofthus, Eivind (1998): "Norway". Monitoring Multicultural Societies. A Siena Group Report.

Sørli, Kjetil (1998): Flyktningbosetting og sekundærflytting. En monitor. NIBR-notat 1998:127. Tabellpublikasjon.

Befolkning

Statistisk sentralbyrå (1998): Overganger til norsk statsborgerskap 1997. Aktuelle befolkningstall 2/98.

Statistisk sentralbyrå (1998): Innvandrerbefolkningen pr. 1. januar 1997. Aktuelle befolkningstall 3/98.

Statistisk sentralbyrå (1998): Flyttinger 1997. Aktuelle befolkningstall 7/98. 41 s.

Statistisk sentralbyrå (1998): Utanlandske statsborgere 1. januar 1998. Aktuelle befolkningstall 10/98.

Tysse, Tone Ingrid og Nico Keilman (1998): Utvandring blant innvandrere 1975-1995. Rapporter 98/15, Statistisk sentralbyrå, oktober 1998.

Levekår

Blom, Svein og Jorun Ramm (1998): Mer nervøse lidelser blant innvandrere enn blant nordmenn. Samora nr. 3/4 1998.

Blom, Svein (1998): Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge. Rapporter 98/16. Statistisk sentralbyrå, oktober 1998.

Blom, Svein og Jorun Ramm (1998): Ikke-vestlige innvandreres helse: Ikke flere syke, men når de først blir syke ... Samfunnsspeilet 3/98, Statistisk sentralbyrå.

Holdninger

Blom, Svein (1998): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1998. Notater 98/55, Statistisk sentralbyrå. 1998.

Blom, Svein og Dag Ellingsen (1998): Økende toleranse i gode tider? Samfunnsspeilet 6/98, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Mathisen, Bjørn (1998): Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 1997. Notater 98/87, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1998): Ein av tre på tiltak er innvandrar. Ukens statistikk nr. 48/98.

Arbeidsløse blant innvandrere, 3. kvartal 1998, Statistisk sentralbyrå.

Barnevern

Kalve, Trygve (1998): Utenlandsadopter-te barn sjelden i barnevernet. Samfunns-speilet 6/98, Statistisk sentralbyrå.

1997 - Statistikk og artikler om innvandring og innvandrere utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, inndelt tematisk:

Blandet

Vassenden, Kåre (red.) (1997): Innvan-drere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de? Statistiske analyser 20. Omhandler følgende emner: Demografi, utdanning, arbeidsmarked, inntekt, sosi-alhjelp, uførepensjon, levekår, kriminali-tet, valg, holdning til innvandrere/ inn-vandring og generell presentasjon av innvandererstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Befolkning

Blom, Svein (1997): Bokonsentrasjon blant innvandrere i Oslo. I Ottar Brox (red.): Tett eller spredt. Om innvander-nes bosettingsmønster i Norge. Oslo: Tano Aschehoug, s. 44-62.

Blom, Svein (1997): Residential consen-tration among immigrants in Oslo. Docu-ments 97/11, Statistics Norway.

NOS Befolkningsstatistikk 1997. Hefte II Folkemengd 1. januar, Statistisk sentralbyrå. 1997.

Statistisk sentralbyrå (1997): 12 200 overganger til norsk statsborgerskap i 1996. Ukens statistikk nr 15/97. Utlen-dinger som fikk norsk statsborgerskap, 1996.

Statistisk sentralbyrå (1997): Nedgang i utenlandske statsborgere for andre år på rad. Ukens statistikk nr 22/97. Utenland-ske statsborgere, 1. januar 1997.

Statistisk sentralbyrå (1997): Overganger til norsk statsborgerskap 1996. Aktuelle befolkningstall 2/97.

Statistisk sentralbyrå (1997): Uten-landske statsborgere 1. januar 1997. Aktuelle befolkningstall 5/97.

Statistisk sentralbyrå (1997): Flyttinger 1996. Aktuelle befolkningstall 8/97.

Statistisk sentralbyrå (1997): Mange nye svenske innvandrere. Ukens statistikk nr 34/97. Innvandererbefolkningen og utenlandsfødte 1. januar 1997.

Statistisk sentralbyrå (1997): Statistisk årbok 1997. Noen tabeller om flyttinger til og fra Norge, tallet på innvandrere etter ulike avgrensninger, asylsøkere og holdninger.

Sørli, Kjetil (1997): Hvor bosetter inn-vandrerne seg? Regionale trender 1/97. NIBR.

Tysse, Tone og Nico Keilman (1997): Utvandring blant innvandrere: Flyktnin-ger forblir, nordboere reiser hjem. Sam-funnsspeilet 4/97, Statistisk sentralbyrå.

Carling, Jørgen (1997): Flytting og be-folkningsutvikling: Innvandring demper eldrebølgen. Samfunnsspeilet 4/97, Statistisk sentralbyrå.

Adopsjoner

Statistisk sentralbyrå. (1997): Færre barn ble adoptert i fjor. Ukens statistikk nr. 23/97. Adopsjoner, 1996.

Utdanning

Jørgensen, Tor (red.) (1997): Utdanning i Norge. Statistiske analyser 19. Ett kapittel om innvandrere og utdanning (kap. 5), Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1997): Urdu er det største fremmedspråket i skolen. Ukens statistikk nr 27/97.

Grunnskoler, 1. september 1996, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Blom, Svein (1997): Tracing the integration of refugees in the labour market. A register approach. Statistical Journal of the United Nations ECE 14, 243-265.

Statistisk sentralbyrå (1997): Nedgang i ledigheten blant innvandrere. Ukens statistikk nr 19/97. Arbeidsledighet blant innvandrere, 1. kvartal 1997, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1997): Flere innvandrere har jobb. Ukens statistikk nr 23/97. Arbeidstakerstatistikk for innvandrere, 4. kvartal 1997, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1997): Ledigheten blant innvandrere under 10 prosent. Ukens statistikk nr. 35/97. Arbeidsledighet blant innvandrere, 2. kvartal 1997, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå. (1997): Markert nedgang i ledigheten blant innvandrere. Ukens statistikk nr. 8/98. Arbeidsledighet blant innvandrere, 4. kvartal 1997, Statistisk sentralbyrå.

Grunntabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere 4/96. Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå. 4. kvartal 1996.

Inntekt

Statistisk sentralbyrå (1997): Innvandrere blir mer selvhjulpne med økt botid. Ukens statistikk nr 35/97. Inntektsstatistikk. Innvandrere, 1994, Statistisk sentralbyrå.

Sosialhjelp

Lofthus, Eivind og Åne Osmunddalen (1997): Innvandrere og sosialhjelp: Få mer fordi de trenger mer? Samfunnsspeilet 3/97, Statistisk sentralbyrå.

Levekår

Blom, Svein og Agnes Aall Ritland (1997): Levekår blant ikke-vestlige innvandrere: Trang økonomi, men færre enn antatt opplever diskriminering. Samfunnsspeilet 1/97, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1997): Levekår blant ikke-vestlige innvandrere: Hvorfor er så mange ensomme? Samfunnsspeilet 4/97, Statistisk sentralbyrå.

Gulløy, Elisabeth, Svein Blom og Agnes Aall Ritland (1997): Levekår blant innvandrere 1996. Dokumentasjonsrapport med tabeller. Notater 97/6, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein og Agnes Aall Ritland (1997): Levekår blant innvandrere 1996. Del 2: Tabeller for nordmenn. Notater 97/7, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå. (1997): Færre enn antatt opplever diskriminering. Ukens statistikk nr 7/97, Statistisk sentralbyrå.

Lyngstad, Jan (1997): Innvanderers demografi og levekår. Notat utarbeidet for Kommunal- og arbeidsdepartementet, november 1996. Notater 97:26, Statistisk sentralbyrå. 1997.

Barnevern

Kalve, Trygve (1997): Innvandrerbarn i barnevernet: Flyktningbarn mottar oftest hjelp. Samfunnsspeilet 3/97, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1997): Flyktningbarn mottar oftest hjelp fra barnevernet. Ukens statistikk nr 38/97. Sammendrag av en mer omfattende artikkel i Samfunnsspeilet nr. 3/97, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Statistisk sentralbyrå.(1997): Innvandrere lang tid i varetekt. Ukens statistikk nr. 25/97. Fengslinger 1996, Statistisk sentralbyrå.

Trossamfunn

Statistisk sentralbyrå (1997): Islam aukar mest. Ukens statistikk nr 32/97. Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja, 1. januar 1997, Statistisk sentralbyrå.

Annet

Vassenden, Kåre (1997): Innvandrerstatistikkprosjektet: Styringsgruppas evaluering. Notater 97/16, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

- Andersen, A., E. Birkeland, J. Epland og M.I. Kirkeberg (2003): *Økonomi og levekår for ulike grupper trygdemottakere, 2001*. Rapporter 2002/20, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. (1994): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i september 1994, Notater 94/27, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. (1996): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1996, Notater 96/49, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (1996): *Inn i samfunnet? Flyktningkull i arbeid, utdanning og på sosialhjelp*. Rapporter 96/5, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (1998): *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*. Rapporter 98/16, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (1999): Holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus mai/juni 1999. Notater 1999/61, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (2004): *Integrering av flyktningkohorter: Må "ta tiden til hjelp"*, Samfunnsspeilet 2/2004, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. og B. Lie (2002): Holdning til innvandrere og innvandring. Spørsmål i SSBs omnibus i august/september 2002, Notater 2002/75, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. og B. Lie (2003): Holdning til innvandrere og innvandring. Spørsmål i SSBs omnibus i august/september 2003, Notater 2003/87, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/01/30/notat_200387/notat_200387.pdf.
- EUMC (2001): *Attitudes towards minority groups in the European Union. A special analysis of the Eurobarometer 2000 survey*. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, Vienna, March 2001.
- Gundersen, F., U. Haslund, A.E. Hustad og R.J. Stene (2000): *Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn*, Rapporter 2000/18, Statistisk sentralbyrå.
- Hustad, A.E. (1999): Begår innvandrere mer kriminalitet enn andre? *Samfunnsspeilet* 3/99, 13. årgang, 2-8.
- Integrationsverket (2002): *Integrationsbarometer 2002. En rapport om allmänhetens inställning til integration 2002 samt en jämförelse med undersökningar 1999 och 2000*.

- Lie, Benedicte (2002): Innvandring og innvandrere 2002. Statistiske analyser 50, Statistisk sentralbyrå.
- NSD (2003): *European Social Survey Data*, http://ess.nsd.uib.no/2003_index.jsp
- NSD (2004): Tre av fire nordmenn mener innvandring gir økt kriminalitet, http://www.nsd.uib.no/nsd/oppslag/innvandring_kriminalitet.html.
- Pedersen, S., H.C. Jensen og G. Viby Mogensen (2002): Befolkningens holdning til at indføre begrensninger i antallet af flyktninge i Danmark, Sverige, Tyskland og Storbritannien, *Nyt fra Rockwool Fondens Forskningsenhed*, Oktober 2002, 20-21.
- Statistisk sentralbyrå (2000): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk, 2000. <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/arkiv/art-2000-10-30-01.html>.
- Statistisk sentralbyrå (2003): *Statistisk årbok 2003*, 122 årgang, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2004): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2003*. Rapporter 2004/2, Statistisk sentralbyrå.
- St.meld.nr.49 (2003-2004): *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. Det kongelige kommunal- og regionaldepartement.
- Østby, Lars (2001): The Demographic Characteristics of Immigrant Population in Norway. Rapport fra 5. møte i Europarådets spesialistgrupper for demografiske karakteristika blant innvandrere (PO-S-MIG), Council of Europe, Strasbourg, 25.-26. oktober 2001. Upublisert.
- Østby, Lars (2001a): Hvorfor fokusere på innvandrere? *Samfunnsspeilet* 2/2001 s. 2-14, Statistisk sentralbyrå.
- Østby, Lars (2001b): Beskrivelse av nyankomne flyktningers vei inn i det norske samfunnet, Notat 2001/23, Statistisk sentralbyrå.
- Østby, Lars (2004a): Innvandrere i Norge. Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del 1 Demografi. Notater 2004/65.
- Østby, Lars (2004b): Innvandrere i Norge. Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del 2 Levekår. Notater 2004/66.

De sist utgitte publikasjonene i serien **Statistiske analyser**

Recent publications in the series Statistical Analyses

- 45 M.I. Kirkeberg: Inntekt, skatt og overføringer 2001. 2001. 155s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4965-1
- 46 Naturressurser og miljø 2001. 2001. 278s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4967-8
- 47 Natural Resources and the Environment 2001. Norway. 2001. 293s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4995-3
- 48 D. Ellingsen: Kriminalitet og rettsvesen. 2001. 73s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5010-2
- 49 R. Kjeldstad og M. Rønsen: Enslige foreldre på arbeidsmarkedet 1980-1999. En sammenligning med gifte mødre og fedre. 2002. 122s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5027-7
- 50 B. Lie: Innvandring og innvandrere 2002. 2002. 117s. 210 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5044-7
- 51 J.E. Lystad: IKT-barometer 2001. 2002. 88s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5046-3
- 52 O.F. Vaage: Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971-2000. 2002. 254s. 260 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5055-2
- 53 O.F. Vaage: Norsk mediebarometer 2001. 2002. 83s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5061-7
- 54 B. Lie: Immigration and immigrants. 2002. 188s. 210 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5108-7
- 55 F. Brunvoll og H. Høie: Naturressurser og miljø 2002. 2002. 197s. 260 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5162-1
- 56 D. Ellingsen og J. Ramm: Helse- og omsorgstjenester. 2002. 121s. 210 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5167-2
- 57 O.F. Vaage: Norsk mediebarometer 2002. 2003. 86s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5344-6
- 58 F. Brunvoll og H. Høie: Natural Resources and the Environment 2002. 2003. 205s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5348-9
- 59 F. Brunvoll og H. Høie: Naturressurser og miljø 2003. 2003. 233s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6479-0
- 60 M. Raabe: Utdanning 2003 - ressurser, rekruttering og resultater. 2003. 230s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6503-7
- 61 F. Brunvoll og H. Høie: Natural Resources and the Environment 2003. 2003. 236s. 300 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6519-3
- 62 I. Melby, O.E. Nygård, T.O. Thoresen og A. Walseth: Inntekt, skatt og overføringer 2003. 2003. 158s. 260 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6551-7
- 63 O. Vaage: Norsk mediebarometer 2003. 2003. 86s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6576-2
- 64 A. Barstad og O. Hellevik: På vei mot det gode samfunn? 2004. 153s. 260 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6621-1